

P 400(3)

KÖNYVTÁROS

TIZENÖTÖDIK ÉVFOLYAM / 1965 DECEMBER

USZK
KÖNYVTÁR

12

A XIV. ker. tanács gondoskodásából újabb Szabó Ervin könyvtár létesült Zuglóban: az Erzsébet királyné úton megnyitott 47. sz. kerületi könyvtár. (MTI Foto-Vitályos felv.)

TARTALOM

Milyen alapokra építjük az új öt éves tervet?	699
GERO ZSOLTNE—SZILAGYI TIBOR: A zene a közművelődési könyvtárban	708
Gyerekkönyvtáros napok, 1965	710
A szocialista országok könyvtáráépítési szakértőinek varsói konferenciája (Dr. Tombor Tibor)	712
VEGH LASZLONE: A szakkönyvtárak szerepe a szakmunkások és ipari tanulók műszaki tájékoztatásában	714
Megnyitottuk az ajtókat... (Kiss Gy. János)	715
A szerb—magyar kulturális kapcsolatok múltjából (D. Gy.)	717
Szükség van-e kötetkatalogusokra? (Takács Miklós)	718
Hogyan vált be a veszprémi kötetkatalogus? (Tolnai Valéria)	719
Az Országos Könyvtártügyi és Dokumentációs Tanács munkájáról (Rácz Aranka)	721
Könyvtárosok írják (Kovács László, Wesniczky Antal, Bardócz Antal)	721
55 éve könyvek között (Sz. E.)	723
Kis bibliográfiák	
A Bartók évforduló megemlékezései	725
Baráti országokba utazunk: Bulgária	726
Tájak — gondok — emberek	727
A mezőgazdasági gépek téli javítása, karbantartása, tárolása	728
Híres természettudósok, orvosok	729
A technika úttörői	730
A képzőművészet története II.	731
A Magyar Könyvtárosok Egyesületének ülései (Sz. S.)	733
Margó	734
Megint egy bibliográfia ellenőrzés nélkül (Kiss Jenő)	734
Hírek	735
TÁJÉKOZTATO	
FOMOGATS BELA: A Nobel-díjas Solohov	737
Solohov művei a nagyvilágban	738
ZOLNAY VILMOS: Száz éve született Rudyard Kipling	739
Könyvek sorsa (Varga Sándor)	741
Könyvekről	
Gyermektűkőr, Somogyi Tóth Sándor könyve és az ifjúság problémája irodalmunkban (Szappanos Balázs)	743
Tájak — gondok — emberek (Páldy Róbert)	746
Körkép 63. (Agh István)	747
Mai lengyel elbeszélők (Lázár István)	748
ZOFIA NALOWSKA: Vallomás (Ebergényi Tibor)	750
ROBERT WEIMANN: Az „Új kritika” (Lékay Ottó)	750
Kézikönyvtár	
A magyar irodalom története V. (-cs-)	751
Szántó Tibor: A be'ú (Vértessy Miklós)	753
Hegedűs Géza — Kónya Judit: A magyar dráma útja (Honti Katalin)	754
Könyvtári szakirodalom	
Sallai István — Sebestyén Géza: A könyvtáros kézikönyve (Kiss Jenő)	754
Gyorstájékoztató a könyvtártudományi irodalomról (Somkuti Gabriella)	756
Handbuch des Büchereiwesens (Mezei György)	757
Bibliográfiák	
Sándor István: A magyar néprajztudomány bibliográfiája 1945—1954 (Bácskai B. Sándor)	758
A magyar orvosi bibliográfia sorozatának új kötetei (dr. Faragó Lászlóné)	759
Könyvtári kiadványok	760

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

Основы построения нового пятилетнего плана массовых библиотек (Отчет о развитии массовых библиотек в 1961—1965 гг.) (699);
ГЕРЕ Жолтне—СИЛАДИ Тибор: Музыкальные фонды в массовых библиотеках (708);
Варшавская конференция специалистов социалистических стран по библиотечному строительству (Д-р *ТОМБОР Тибор*) (712);

ВЕГ Ласлоне: Работа отраслевых библиотек в областях технической информации среди квалифицированных рабочих и ремесленных учеников (714);
Следует ли применять томовых библиотечный каталог? (Дискуссия) *ТАКАЧ Миклош* (718);
Опыт по применению томового библиотечного каталога в комитате Веспрем (Дискуссия) (*ТОЛНАИ Валерия*) (719).

FROM THE CONTENTS

The basis for building the new five-years plan for public libraries: Report on the development of public libraries in 1961/65 (699);
Mrs Zsolt Gerő—Tibor Szilágyi: Music materials in public libraries (708);
Conference of library building experts of the socialist countries in Warsaw (Tibor Tombor) (712);

Mrs László Végh: Special libraries for the technical information of workers and industrial apprentices (714);
Are printed catalogues needed? (Dispute) (Miklós Takács) (718);
Experiences on the printed catalogue of Veszprém county libraries (Dispute) (Valéria Tolnai) (719).

AUS DEM INHALT

Auf welchen Grundlagen bauen wir den neuen Fünfjahrplan der allgemeinbildenden Bibliotheken auf? (Bericht über die Entwicklung des allgemeinbildenden Bibliothekswesens 1961—1965) (699);
Frau Zs. Gerő—Tibor Szilágyi: Musikalische Materialien in den allgemeinbildenden Bibliotheken (708);
Konferenz der Fachleute des Bibliotheksbaus der sozialistischen Länder in Warschau (Dr. Tibor Tombor) (712);

Frau L. Végh: Die Fachbibliotheken und die technische Information der Facharbeiter und der Lehrlinge (714);

Sind Bandkataloge nötig? (Diskussion) (Miklós Takács) (718);

Erfahrungen mit den Bandkatalogen in den Bibliotheken des Komitats Veszprém (Diskussion) (Valéria Tolnai) (719).

CIKKEINK SZERZŐI

Gerő Zsoltiné, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Kiss Gy. János*, a Népszava munkatársa; *Kiss Jenő*, a SZOT Kulturális Osztályának munkatársa; *Pomogáts Béla*, az MTA Irodalomtörténeti Intézetének munkatársa; *Rácz Aranka*, az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács titkára; *Szapponos Balázs*, a Tankönyvkiadó lektora; *Szilágyi Tibor*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Takács Miklós*,

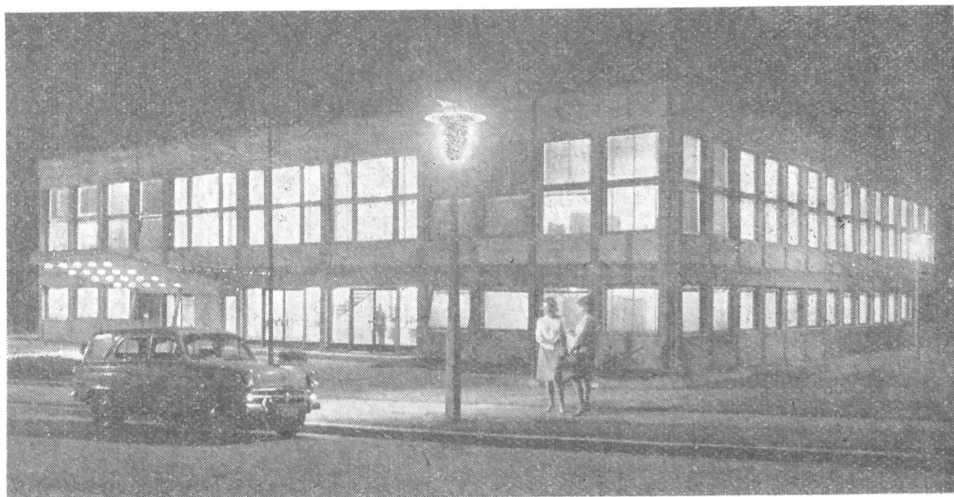
a Szombathelyi Megyei Könyvtár igazgatója; *Tolnai Valéria*, a Veszprém Megyei Könyvtár munkatársa; *Dr. Tombor Tibor*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője; *Varga Sándor*, a Földművelésügyi Könyvtérjesztő Vállalat igazgatója; *Végh Lászlóné*, a KGM Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézete szakkönyvtárának vezetője; *Zolnay Vilmos*, író.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSÜGYI
MINISZTERIUM LAPJA

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Ebergényi Tibor, Gönczi Imre, Karácsonyi Jánosné, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kőhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István, Szekeres Pál, Tóth Ferenc. — Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9/11. Telefon: 221-293. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál, Bp., V., József nádor tér 1. Egyéni előfizetés a 61.238, közületi előfizetés a 61.066 csekkszámán.

65.8584 Egyetemi Nyomda, Budapest

A Kaposvári Megyei Könyvtár, ötéves tervünk legnagyobb közművelődési könyvtári építkezése
(MTI Foto — Bajkor József felv.)

Milyen alapokra építjük az új ötéves tervet?

*Helyzetkép a közművelődési könyvtárakról**

Az 1960-tól 1965-ig terjedő időszakban a közművelődési könyvtárak nagy ütemben fejlődtek. A fejlődés az olvasótábor kiszélesedésén és az olvasás társadalmi jelentőségének elismerésén mérhető. Az irodalom, különösen a szakirodalom a társadalmi tudat formálásában, a kulturális fejlődésben, a termelési kultúra növekedésében fontos tényezővé vált.

Az olvasók számának alakulása

A második ötéves terv négy tervévében több mint félmillióval nőtt az olvasók száma a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárakban. Az olvasók száma 1964 végén 2 047 000 volt, meghaladta a lakosság 20%-át. Ez nemzetközi mérték szerint is jó eredménynek számít.

Öt évvel ezelőtt a könyvtári olvasóknak a népesség számához viszonyított aránya az ország különböző megyéit összehasonlítva, nagy eltérést mutatott. A tervidőszakban végzett munka eredményeképp néhány, korábban lemaradt megyében (Szolnok, Szabolcs, Bács-Kiskun) e téren is kedvező változás következett be.

Az olvasók számának növelése érdekében a nagyközséges megyék (Szolnok, Bács-Kiskun, Békés, Hajdú) nagy erőfeszítéseket tettek. Szembetűnő a kiegyenlítődés a nagy- és kisközséges megyék között. A tervidőszakban a nagyközséges megyék támogatása — nagyobb állományfejlesztés, a fő- és mellékfoglalkozású könyvtárosok számának növelése — eredményes volt a helyes arányok kialakulása szempontjából.

A fejlődés másik bizonyítéka, hogy az aktív dolgozó korosztályok tagjai (a 20—50 év közöttiek) a könyvtárak olvasói között 44%-ban vannak képviselve.

A 14—18 év közötti évfázatokban a könyvtári olvasás igen kedvezően alakult a korábbiakhoz képest. Közülük kerül ki az olvasók több mint 16%-a. E korosztályok olvasóinak száma a megfelelő népességi kategória lélekszámához viszonyítva — az iparitanuló-intézeti, középiskolai, valamint a szakszervezeti könyvtárak olvasói nélkül is — meghaladja a 30%-ot.

A könyvtári olvasók összességének 40%-át kitevő gyermek olvasótábor az általános iskoláskorú (6—14 éves) népesség 42%-ának felel meg.

* Cikkünk a Művelődésügyi Minisztérium könyvtároszályán készült 5 éves tervjavaslat bevezető részének ismertetése.

A tanácsi és szakszervezeti könyvtárakban együtt a munkásság 17%-a olvas, azonban a bejáró munkások az olvasótábornak csak jelentéktelen hányadát teszik ki. A tanácsi könyvtárakba a munkásság 8%-a és a parasztság 14%-a iratkozott be.

A legfontosabb társadalmi rétegek olvasási arányának javítását akadályozta a *könyvtári szolgálat alacsony színvonala*. Az ipari fizikai kereső népesség 90%-a a szakszervezeti könyvtárak olvasója, jórészt olyan üzemi könyvtáraké, ahol nem hivatalos könyvtáros dolgozik, a szolgáltatások köre az egyszerű könyvtadásra-átvitelre korlátozódik, és a nyitvatartási idő a szűkösnél is kevesebb.

A munkásság könyvtári ellátásának legfőbb akadálya, hogy e nagy létszámú és jelentőségű rétegnek a mozgási körzetében — a városok ipari kerületeiben és az iparvidékek közelében levő falvakban — az elmúlt tervidőszakban sem sikerült megteremtteni a nagy felvevőképességű, egész napon át nyitvatartó, főhivatású könyvtáros által vezetett *könyvtárak rendszerét*.

Hasonló gátló tényezők befolyásolták a parasztság olvasásának alakulását is. Mégis — a paraszti lakosság átlagos életkorát, átlagos műveltségi színvonalát tekintve véve — nem lebecsülendő eredmény, hogy az egész társadalmi réteg 14%-a könyvtári olvasó. A parasztolvasók számának növekedése öt év alatt megközelítőleg annyi volt, mint a megelőző tíz esztendőben, s megfigyelhető, hogy ez összefügg a falusi könyvtárak bővítésével, korszerűsítésével, az otthonos, klubszerű környezet megteremtésével, és a *nyitvatartási idő növelésével*.

A könyvek használata

Az olvasótábor szélesedésével együtt nőtt az olvasott művek száma is. A közvelődési könyvtárak 1964-ben több mint 46 millió kötetet kölcsönöztek. Az ország minden lakosára 4,5 kötet forgalom jutott. A növekedés aránya valamivel nagyobb, mint az olvasók számának növekedése. Ez arra vall, hogy az *olvasótoborzás megalapozott* volt.

Az 1964-es adatok szerint az olvasott művek 18%-a ismeretterjesztő, ideológiai-politikai és mezőgazdasági, illetve műszaki irodalom, 55%-a szépirodalom, 27%-a gyermekirodalom volt.

Az ideológiai-politikai és a termeléssel összefüggő szakmai és ismeretterjesztő könyvek forgalmában lassú a fejlődés. A könyvtárak nem kezdeményeznek elég bátran közös propaganda-akciókat a különféle oktatói formák előadóival és szakembereivel, a helyi tömegszervezetekkel és a termelő üzemekkel. A TIT-tel való együttműködés hatása is csak a nagyobb (megyei, városi) könyvtárak munkájában érezhető. A könyvtárak *szaját propagandájukban* sem mutatnak elég aktivitást.

A könyvtárak csak a kezdeti lépéseket tették meg működési területük múltjának, haladó, forradalmi hagyományainak feltárásában. A megyei könyvtárak egy része megkezdte ugyan helyismereti gyűjteményének kialakítását, de propagálására eddig jóformán alig fordítottak gondot.

A megyei könyvtárakban és néhány budapesti kerületben a műszaki részlegek megalakulása következtében megnövekedett a szakirodalom forgalma és a műszaki állomány alapján adott tájékoztatások száma. Nem kielégítő a műszaki irodalom igénybevétele az üzemekben (szakszervezeti könyvtárak), a városi könyvtárakban és fiókkönyvtáraikban.

Figyelemre méltó eredményt hozott a könyvtáraknak az a törekvése, hogy a *mezőgazdasági irodalom igénybevétele* fokozódjék. A mezőgazdasági szakirodalom nagyarányú beszerzése, a mezőgazdasági irodalmi propaganda irányának a mezőgazdasági vezető emberek felé fordítása, a tömegkommunikációs eszközök (televízió, rádió) bevonása a szakkönyvpropagandába, lényegesen megemelték a mezőgazdasági művek forgalmát. Amíg az átlagos könyvforgalom három év alatt a duplájára emelkedett, a mezőgazdasági művek kölcsönzése megháromszorozódott. 1964-ben több mint háromnegyed millió kötet mezőgazdasági könyvet kölcsönöztek. A fejlődést a számoknál is jobban bizonyítja a szaktanfolyamoknak nyújtott könyvtári segítség természetessé és rendszeressé válása, általában a színvonalasabb propaganda kifejlődése és publikációs eszközeinek (pl. bibliográfiák) megteremtése. A községekben végzett reprezentatív felmérések szerint a mezőgazdasági könyvek iránti érdeklődés mind a könyvtári, mind a könyvtáron kívüli olvasók körében növekedett.

A szakirodalom nagyobb forgalmának, a színvonalas politikai és társadalomtudományi irodalom igénybevételeinek legnagyobb akadálya (elsősorban falun) az emberek *alpműveltségében* mutatkozó hiány. Az alpműveltséget nyújtó ismeretterjesztő művek és folyóiratok propagálása nem kapott elegendő hangsúlyt az olvasószolgálati munkában, noha például az Élet és Tudomány hallatlan népszerűsége jól megmutatja a lehetőséget.

A külföldi utazásokkal kapcsolatosan megnőtt az igény az útikönyvek iránt. Az egészséges, spontán érdeklődést tudatosan nevelő célra (a burzsoá eszmék behatolásának megakadályozására, a nyugati életforma hatásának ellensúlyozására stb.) eddig alig használták ki a könyvtárak. (A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szinte egyedül végzett ezen a téren hasznos bibliográfiai munkát, de kiadványa nem került országos terjesztésre.)

Határozottan érvényesülő tendencia, hogy az olvasók szépirodalmi érdeklődése a kortárs irodalom felé fordult, elsősorban a városokban és a városias településeken. A 20. évfordulóval kapcsolatos könyvtári és általános irodalmi propaganda sikere következtében még inkább erősödött ez az irányzat.

Az eredmények mellett megállapítható az is, hogy még sok olvasó érdeklődése irányul a felszínes izgalmatokat okozó kalandregényekre és bestseller-ízű irodalomra. Ezt elősegíti, hogy például a színházak, mozik műsorai, a kereskedelem (giccsek), a rádió, televízió némelyik adása, valamint a sajtó (képregények) propaganda hatása elég sok esetben nevelési céljainkkal ellentétes irányban hat.

A parasztság igénye — reprezentatív vizsgálataink szerint — még inkább a szépirodalomra irányul, mint a városi olvasóké, és a szépirodalom uralkodó szerepét még a felnőttek által olvasott gyermek- és ifjúsági könyvek tekintélyes száma is erősíti. A parasztság által kedvelt szépirodalmi művek között alacsony a mai tárgyú regények aránya.

Korszerűbb munkamódszerek

A tervidőszakban igen széles körben elterjedt a *szabadpolcrendszer*, amelynek mérhető eredménye az irodalmi érdeklődés kiszélesedése. Ezt a régebben nem forgalmazott könyvek, a mai irodalom forgalmának növekedése, az ismeretterjesztő és a szakirodalom nagyobb igénybevétele, valamint a helybenolvasásra szoktatás ténye is bizonyítja. A szabadpolcon levő irodalom bizonyos csoportjainak fokozottabb kiemeléséhez segítséget nyújtott a KMK negyedéves Eseménynaptára és ennek bibliográfiai melléklete.

Az irodalmi ízlés-nevelés, illetve az irodalom magasabb rendű igénybevétele szempontjából fontos szerepet játszottak az utóbbi években készült *ajánló bibliográ-*

Az új Tatabányai Megyei Könyvtár belső tere. (Bojár Sándor felv.)

fiák. Az ötvenes évek bibliográfiai áradatának visszahatásaként bekövetkezett megtorpanást egészséges, az olvasói igényeket figyelembe vevő, gyakran igen magas színvonalú ajánló bibliográfiai tevékenység váltotta fel.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, országos könyvtáraink közül pedig az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ néhány átfogó bibliográfiával járult hozzá a korszerű magyar ajánló bibliográfia típusának kialakításához. Fellendült a megyei könyvtárak bibliográfiai tevékenysége is. Általában nem sikerült azonban megoldani az elkészült bibliográfiák országossá tételét: az igényeknek megfelelő példányszámú kiadását és a terjesztést.

Több fővárosi és vidéki könyvtárban igen jól működő ifjúsági *vitaforumok* alakultak klubszerű keretekben; ezek kezdetben szépirodalmi alkotásokkal és irodalmi kérdésekkel foglalkoztak, de ma már egyéb aktuális (morális és világnézeti) kérdéseket is tárgyalnak.

Összegezésképpen: az olvasók könyvtárba szoktatása terén szép eredmények születtek. De nem sikerült megfelelő eredményeket elérni a könyvtárak magasabbrendű, könyvklóncsönzésen felüli igénybevétele terén. A *helybenolvasás*, a könyvtárban való tanulás, a folyóiratok rendszeres olvasása az olvasótábor szinte jelentéktelen százalékára terjed csak ki. A lakosság körében nem is vált ismertté a könyvtárak ilyenfajta szolgáltatása. Meggyőződésünk szerint ez egyik nagy akadálya a könyvtári hatások növelésének.

A könyvtárak szervezeti fejlődése

A közművelődési hálózatok fejlődése a könyvtári törvény szellemében történt.

A megyei könyvtárak szervezetenként kialakultak, létszámban és állományban megerősödtek, nagyrésztük korszerű intézménnyé vált. Néhány megyei könyvtárban szakirodalmi szakreferensi részleg is alakult.

Járási könyvtári rendszerünk nem fejlődött kielégítően. A megyei hálózat létrehozásának első éveiben kialakult „három személyes” járási könyvtári séma merevsége egyrészt feszültséget okozott a nagy lélekszámú járási székhelyek helyi és területi feladatai között, másrészt akadályozta a sok könyvtárral rendelkező járások könyvtárainak arányos módszertani gondozását. A helyes létszamarányok kialakítására nem voltak meg a feltételek.

Városi könyvtári politikánkban az elmúlt egy-két esztendőben egészséges törekvés mutatkozik az *egységes városi könyvtárpolitika kialakítására*.

A falusi könyvtárügy problémáit a tanácsi kezelésbe adás csak a nagy községekben oldotta meg, ahol valóban kitűnő eredmények születtek az átszervezés következtében. A *kis községek* könyvtárainak tanácsi kezelésbe adása azonban pénzügyi-adminisztratív okokból felszámolta a letéti rendszert, noha a helyi könyvbeszerzési keretek még fokozott tanácsi támogatás esetén sem elégségesek a törzsananyaghoz tartozó, legfontosabb művek beszerzésére. E könyvtárak *nyitvatartási ideje* sem emelkedett számottevően. Jelenleg tehát éppen azokon a településeken a legalacsonyabb a könyvtári szolgálat színvonala, ahol a lakosság az egyéb kulturális javakat is csaknem teljesen nélkülözi és ahol épp a könyvek játszhatnak a főszerepet a lakosság kulturális felemelkedésében.

A szakszervezeti közművelődési könyvtárak hálózata *helyes irányban* fejlődött. A szervezeti rendszer ésszerűsítése révén csökkent a jelentéktelen, apró könyvtárak száma, a megmaradtakat jórészt bekapcsolták a hálózat letéti ellátásába. Ily módon — bár a könyvtárak száma alacsonyabb — az ellátottság abszolút értelemben javult. A kisüzemektől befolyó, dolgozónként 5 Ft-os könyvtártámogatás nagyobbarányú fejlesztést tett lehetővé az eddig elhanyagolt területeken. A szakszervezeti könyvtárak — főleg Budapesten és a nagyvárosokban — szerepet vállalnak az üzem dolgozóin kívül a környékbeli városi lakosság szolgálatában is.

A könyvtárak elhelyezése

A korábbi állapotokhoz képest sokat javultak a könyvtárak elhelyezési viszonyai. Új könyvtárárpületek emelkedtek, köztük nagy megyei könyvtárak — Kaposváron, Tatabányán —, amelyek megfelelnek a korszerű igényeknek. Új könyvtárak nyíltak a fővárosban, és a régiéik közül is többet modernizáltak. Új járási-városi (községi) könyvtárat kapott Kalocsa, Tapolca, Gyula, Sátoraljaújhely, Fonyód, Edelény, Vác, Mezőkövesd stb., számos városban és községben felújították, illetve korszerűsítették a könyvtárhelyiséget, vagy az új művelődési otthonokban helyezték el a

Öt éves tervünk egyik kitűnően bevált újfajta intézménye: a szombathelyi hírlapolvasó (Bojár Sándor felv.)

könyvtárat. Így lehetővé vált a szabadpolcos kölcsönzési rendszer falusi elterjesztése is.

A könyvtárak elhelyezésének megjavításából, a könyvtári berendezések gyarapításából és felújításából nagy részt vállaltak a helyi igazgatási és társadalmi szervek, főként a falusi könyvtárak vonatkozásában. A vidéki városok külső kerületeiben az utolsó öt év alatt sok könyvtár létesült, elsősorban Miskolcon, Pécsen, Szegeden, Debrecenben. Ezek a könyvtárak azonban csekély, pár négyzetméteres alapterületükkel egyáltalán nem felelnek meg a követelményeknek. Elhelyezés szempontjából a falusi és járási könyvtárak, valamint az üzemek belüli nagyobb szakszervezeti könyvtárak helyzete is *mostoha*. A falusi könyvtárak 60%-ának nincs önálló helyisége, iskolában, hivatali helyiségekben működnek. Az önálló helyiséggel rendelkező könyvtárak közül csak 20%-nak van külön olvasószobája.

A megyei könyvtárak szervezeti fejlődését nem mindenütt követte az épület, berendezés fejlődése. Tekintélyes hányaduk nem felel meg annak a követelménynek, hogy központi városi könyvtári funkciót lásson el, a korszerű szabadpolcos kölcsönzés és a szakirodalmi ellátás igényeit nem tudja kielégíteni. Ilyen pl. a zalaegerszegi, miskolci, nyíregyházi, kecskeméti és az egri megyei könyvtár.

A fővárosi hálózatnak máig sincs korszerű központja. Valamennyi szocialista városunkban lakásokat foglal el a könyvtár, könyvtárápületet egyikben sem terveztek és építettek.

Azokban a könyvtárakban, amelyekben a feltételek már biztosítva vannak, *élénk klubélet van kialakulóban* (pl. Kalocsa). Ezeken a helyeken a könyvtár szinte a művelődési munka energiaforrásává lett. Az ilyen könyvtárak száma azonban még kevés, és azokra a könyvtárakra korlátozódik, amelyekben több főhivatású könyvtáros működik. Még kevesebb az olyan helyek száma, ahol a könyvtárak szervezik meg a folyóiratolvasást a művelődési otthonok klubjainak látogatói számára.

Könyvállomány

Az állami költségvetés mellett a helyi támogatás rendszeressé válása teremtette meg az anyagi bázist ahhoz, hogy a tanácsai közművelődési könyvtárak állománya az

1960. évi 6 250 000 kötetről 1964-ig 11 072 000-re, vagyis több mint 60%-kal gyarapod-
jék. 1964-ben a gyermek szépirodalom állománya 2,4 millió kötet volt. A 0,5 millió
ismeretterjesztő művel és a gyermekek számára is alkalmas felnött szépirodalommal
együtt kerekén 3 millió kötet áll a gyermekek rendelkezésére.

Elismerés illeti a helyi igazgatási és társadalmi szerveket, amiért áldozatkész-
ségükkel lehetővé tették a könyvellátottság terén kitűzött tervcélok elérését, illetve
megközelítését.

Az elmúlt évek fejlődési mutatói arra engednek következtetni, hogy 1965. végéig
elérjük a könyvtári ellátásban kitűzött célt: ezer lakosra 1200 kötet könyv fog jutni
a tanácsi könyvtárakból; ezt az ellátottságot a szakszervezeti könyvtárak csaknem
2000 kötetre egészítik ki. Noha az 1—2 kötetes ellátottság mind a társadalmi szükség-
letekhez képest, mind a külföldi könyvtári ellátottsághoz képest alacsony, sok helyen
e tervcél elérése után egészségtelen törekvések mutatkoztak a fejlesztési ütem csök-
kentésére.

A könyvtári könyvek elosztása az ország területén még ma is bizonyos egyenet-
lenségeket mutat. Az elmaradt területek — pl. Pest megye, Budapest — lemaradása
nőtt, s a távolság az elől haladók és a sereghajtók között egyre nagyobb. Pest
megye a jelenlegi fejlődési ütem mellett 1970-ig sem éri el az 1965-re kitűzött
1000 lakos/1200 kötet szintet. Pest megyében a könyvbeszerzésre fordított összeg 1964-
ben már meghaladta a 4 millió Ft-ot, ami önmagában igen nagy szám. Ugyanakkor
az egy lakosra jutó beszerzési összeg még mindig kevesebb, mint a nagyságrendileg
leginkább hozzá hasonló megyékben.

A könyvtáron belüli ellátottság biztatóan javult. Az egy olvasóra jutó könyvtári
kötetek száma meghaladta az alsó határként megjelölt 6 kötetet, és a tervidőszak
végére 7 fölé emelkedik. A szakszervezeti könyvtárakban lényegesen magasabb az
ellátottság: eléri az olvasónkénti 10 kötetet, ami igen kedvező.

Bizonyos mértékben sikerült enyhíteni a 14 év alatti olvasói korosztály rossz
könyvtári ellátottságát. Az egy gyermekolvasóra jutó könyvtári könyvek száma 4 fölé
emelkedett, s a tervidőszak végére eléri az ötöt.

Az állomány mennyiségi növekedése mellett számottevő minőségi javulás mutat-
kozik. Az elmúlt ötéves terv során lassú eltolódás következett be az ismeretterjesztő-
és szakirodalom javára. Jelenleg a területi könyvtárakban levő összes könyvmennyi-
ség 31%-a tartozik az említett kategóriába. A felnőtteknek való szépirodalom 46%-
ban, a gyermekszépirodalom 23%-ban részesedik a könyvtárak gyűjteményéből.

A kis községekben a gyermekolvasók nagy száma és a kezdő felnött olvasóknak
az ifjúsági irodalom iránt tanúsított nagy érdeklődése következtében a *gyermekiro-
dalom nem bizonyult elegendőnek*.

Az ismeretterjesztő irodalomon belül erőteljesen fejlődtek azok a speciális terü-
letek, amelyek a politikai érdeklődés fokozását, a szocialista tudat kialakulását és a
termelő munka érdekeit közvetlen módon szolgálják. Így az *ideológiai-politikai művek*
aránya 31%-ot, a műszaki és mezőgazdasági szakirodalomé 11, illetve 12%-ot ért el.
Az arányok mögött meghúzódó abszolút számok — az ideológiai-politikai irodalom
1 038 000 kötet — az állománybeszerzés központi irányítására vonatkozó intézkedések
hatékonyaságát bizonyítják.

Elemzések, valamint a Könyvtárellátó forgalmi statisztikája szerint a törzanyag
és a javasolt irodalom vásárlása messze *elmarad a szükségéstől*. A Könyvtártudo-
mányi és Módszertani Központ minősítő jelöléseinek hatékonyságát korlátozza az
alacsony könyvbeszerzési keret és az, hogy a járási könyvtárak nem segítik meg-
felelően a községi könyvtárakat a szűkös beszerzési keretükből megvásárolandó, szá-
mukra legfontosabb művek kiválasztásában.

A könyvtári állomány minősége az egyes szakokon belül is javult. A tervidő-
szakban másfél millió elavult könyvet, valamint fölös példányt vontak ki a könyv-
tárakból, így a holt anyag aránya *jelentéktelenre zsugorodott* a könyvtárak állomá-
nyában.

Az állományban hiányok, hézagok nagyobb könyvtárak esetében elsősorban a
prezens anyag, illetve segédkönyvtári művek tekintetében, a kisebb könyvtárakban
pedig a folyóiratállomány tekintetében mutatkoznak.

A könyvtárosok

A könyvtári dolgozók képzettségében, szakmai felkészültségében minőségi vál-
tozást hozott az elmúlt tervidőszak a *képesítési rendelet* kiadásának, a középfokú
képzés megszervezésének és kiszélesedésének következtében. A tanácsi könyv-
tárak főfoglalkozású könyvtárosainak 56%-a rendelkezik a rendeletben előírt felső-,
vagy középfokú képzettséggel, 14%-uk e tervidőszak végére szerzi meg az előírt

képesítést. Azonban sok könyvtárosnak nincs meg a szükséges szakképesítése. Könyvtárügyünkre még mindig a társadalmi munka túlsúlya a jellemző. A tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak 11 550 könyvtárosa közül 9960 társadalmi munkás, illetve tiszteletdíjas és csak 1590 főfoglalkozású könyvtáros.

Az 5000-nél nagyobb lélekszámú települések 90%-ában már van főhivatású könyvtáros, azonban a könyvtárosoknak a lakossághoz mért száma nemzetközi mértékkel mérve kedvezőtlen, mert csak 7600 lakosra jut egy főhivatású könyvtáros a tanácsi hálózatban. (A Szovjetunióban és Bulgáriában 3500 lakosra.) A tanácsi és a szakszervezeti hálózatban együttvéve 6300 lakosra jut egy könyvtáros. Minthogy a főhivatású könyvtárosok túlnyomórészt városokban működnek, falun csak 12—15 ezer lakosra jut egy főhivatású könyvtáros, holott a szocialista országokban a helyzet fordított, a falusi lakosságra eső átlag a magasabb. Pl. a Szovjetunióban kb. 1600 falusi lakosra jut egy falusi könyvtáros.

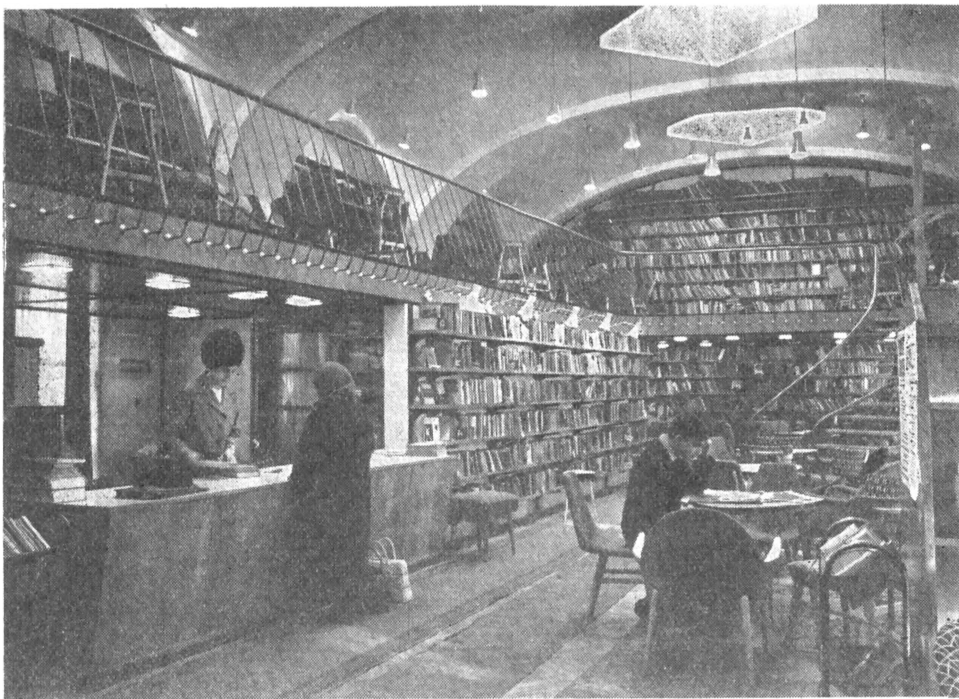
A tiszteletdíjas könyvtárosok bérezése 1961 óta nem változott, noha az olvasók száma és a forgalom az általuk kezelt könyvtárakban 30—40%-kal emelkedett, és a nyitvatartási idő is növekedett. Emiatt nagyon gyakran cserélődnek a könyvtárosok.

A tervidőszakban rendszeressé vált a tiszteletdíjas könyvtárosok képzése és továbbképzése, s ennek hatása mind az állománygyarapításban, mind az olvasószolgálatban megmutatkozik. Sajnos, a társadalmi munkás könyvtárosok túlnyomó részének alapképzése nem kielégítő, s ezen az sem tudott segíteni, hogy a képzésben előtérbe kerültek a könyv- és irodalomismeretek.

A társadalmi munka túlsúlya az oka, hogy a falusi könyvtárak és fiókok nyitvatartási ideje nem alkalmazkodik a dolgozók szabadidejéhez. A legtöbb könyvtár „hivatalos időben” tart nyitva és nem akkor, amikor a dolgozó tömegek ráérnek felkeresni a könyvtárat.

A könyvtár a társadalomban

A könyvvállomány nagyarányú gyarapodása, az olvasók számának és a forgalomnak állandó növekedése pattanásig feszítette a szűkre szabott könyvtári kereteket. Különösen a könyvtári állványok hiánya nyomasztó országszerte. Sok helyen becsomagolva kénytelenek raktározni a könyveket polcok hiányában, másutt az olvasók

A könyvtári célra átalakított épületek közül talán legjobban sikerült a Kalocsai Járási Könyvtár otthonának kialakítása (MTI Foto — Bajkor József felv.)

már nem tudnak belépni a könyvtárhelyiségbe a zsúfoltságtól, csak az ajtó előtt sorbaállva kaphatják meg a könyvet.

A könyvtárak sajátos szerepének, jelentőségének megítélésében *nem következett be lényeges fordulat*. A nagy tömegek szemében a könyvtár még most sem számít felvilágosító, *tájékoztató intézménynek*, a „szépirodalmi” (szórakoztató irodalmi) kölcsönzőkönyvtári felfogás még nagyon erős. Abban a tekintetben sem sikerült kedvező változást elérni, hogy az iskolák a tanulás, az önképzés bázisának tekintsék. A tanulók nem, vagy igen ritkán kapnak az iskoláktól olyan feladatokat, amelyeket könyvtárakban, illetve könyvtári segítséggel kellene megoldaniuk. (E téren legfeljebb a különböző úttörő nyomolvasó mozgalmak a kivételek.)

Az elmúlt tervidőszakra esik a televízió általános térhódítása és a korszerű egyéb hírközlő eszközök (sajtó, rádió) nagyarányú fejlődése. Kiderült, hogy ezek az eszközök az irodalmi nevelésben, ízlésfejlesztésben a könyvtáros szövetségesei lehetnek. A *televízió* hatása az olvasásra az eddigi tapasztalatok szerint csak a gyenge, rossz körülmények között működő könyvtárak olvasói esetében kedvezőtlen. A könyvajánlásban a televízió egyes rovatai fontos és állandó szerepet vállaltak, az új könyvekre is felhívják a figyelmet. A televízió rejtvényűsorai a kézikönyvek használatára hatottak kedvezően. A televízió műsorainak népművelési eszközökkel való elmélyítését egyre több könyvtár vállalja: bizonyos műsorok felhasználásában (mezőgazdasági, történelmi, irodalmi) rendszeres együttműködés jött létre vagy alakult ki a televízió és a könyvtárak, könyvtárügyi vezetőszervek között. A televízió hatásának vizsgálatára is történtek kezdeményezések.

Irányítás és együttműködés

Az elmúlt tervidőszakban a könyvtárak fő feladatait azok az irányelvek rögzítették, amelyeket a *Művelődésügyi Minisztérium* az ötéves terv kezdetén kiadott s a könyvtárosok széles körével a *Könyvtáros* hasábjain megvitatott. A közelebbi célkitűzések megvalósításának módjairól és eszközeiről, a soron következő tennivalókról rendszeresen adott ki a Művelődésügyi Minisztérium 1—2 esztendőre szóló irányelveket. A könyvtári irányelvek meghatározása a SZOT-tal közösen történt.

A minisztérium 1961—1965 között a következő fontosabb rendeleteket adta ki: a megyei könyvtárhálózatok szervezeti szabályzata, képzettségi rendelet, állomány kivonási rendelet, könyvtárközi kölcsönzési rendelet. Az irányítás kevésbé volt hatékony a szakfelügyeleti rendszer kifejlesztése, megerősítése tekintetében. Hiába tárták fel bizonyos területeken igen színvonalas, körültekintő vizsgálatok (pl. megyei felülvizsgálatok) a hibákat és fogyatékoságokat, ezek megszüntetésére nem következtek hatékony intézkedések. Az irányítás hiányossága, hogy nem sikerült biztosítani a megfelelő összhangot a tanácsi önállóság és az országos könyvtárpolitika helyi érvényesítése között.

A tervidőszak végén sor került az *Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács* újjászervezésére. Ennek eredményeként önálló tagozat létesült a közművelődési könyvtárak számára. Az átszervezés biztosítja azt is, hogy a szakbizottságok munkája az egész könyvtárügy egységének szellemében, egységes koncepció szerint folyjék.

A *Könyvtártudományi és Módszertani Központot* az elmúlt tervidőszakban átszervezték, munkáját szilárdabb alapokra helyezték. Az átszervezés következtében a közművelődési könyvtárakat segítő tevékenysége szélesebb körű, hatékonyabb és differenciáltabb lett. Működési területét kiterjesztette a szakszervezeti könyvtárakra is. Az állománygyarapítás minőségének megjavítására hatékony eszközt adott a könyvtárak kezébe az *Új Könyvek* megjelentetésével. Új vonása munkájának az operatív segítségnyújtás a közvetlenül felhasználható propagandaanyagok rendelkezésre bocsátása, az *Eseménynaptár* kiadása révén.

A KMK tevékenységének legnagyobb fogyatékosága, hogy a megnövekedett központi feladatok és a központi segédeszközök készítésével járó tennivalók következtében háttérbe szorult munkájában a könyvtárak helyszíni, közvetlen szakmai segítése.

Az *Új Könyvek* megjelenésével kialakult a könyvtári szaksajtó rendszere. A *Könyvtáros* tiszta profilú szaklappá vált. Belső arányainak kedvező változása fokozatosan lehetővé tette, hogy több és hatékonyabb segítséget adjon a könyvtárak munkájához. Különösen a könyvtárak korszerűsítéséhez és a modern könyvtári eljárások elterjesztéséhez járult hozzá sok példával és gyakorlati tapasztalattal. Bibliográfiai rovatának megnyitásával, s a kis bibliográfiai közlésével pedig segítséget nyújtott egy súlyos, megoldatlan kérdés részbeni rendezéséhez, a bibliográfiai országossá tételéhez, mivel a lap készen juttatja el a legkisebb könyvtárakba is az általános használatra szánt bibliográfiai tekintélyes hányadát.

Az országos szaklap mellett a tervidőszakban a módszertani irányításnak értékes új eszközei tűntek fel: a helyi (járási) *könyvtári híradók*. Ezek hozzájárultak a hálózaton belüli kis könyvtárak elszigeteltségének feloldásához, a hatékonyabb tájékoztatáshoz és tájékozódáshoz, általában a könyvtárak közötti egészséges versenyszellem kialakításához. Sok értékes írásuk a Könyvtáros révén országos nyilvánosságot is kapott.

A *megyei könyvtárak módszertani irányító* tevékenysége elsősorban a községi könyvtárosok képzésében és továbbképzésében volt eredményes. A módszertani irányítás egésze azonban nem fejlődött kielégítően: a megyei könyvtárak energiájának nagy részét ugyanis még mindig a működési feltételek biztosításának napi gondjai (a helyiség, berendezés, felszerelés megszerzése, építkezési ügyek) kötik le. A színvonalas szakmai irányítás kialakításának legfőbb akadálya az volt, hogy a megyei könyvtárakban a módszertani munka nem vált az egész könyvtár ügyévé, hanem egyes személyek (csoport) feladata maradt.

A *megyei hálózatközi bizottságok* néhány megyében jól fogják össze és segítik a különböző főhatóságokhoz tartozó könyvtárak tevékenységét. Ezeknek a bizottságoknak munkájából fontos részt vállaltak a megyei könyvtárak.

A SZOT és a Művelődésügyi Minisztérium között 1959-ben létrejött megállapodás végrehajtását az érdekeltek felek időre ellenőrizték. E megállapodás elsősorban a könyvtártelepítés összehangolásában, közös intézmények létrehozásában, az állománygyarapításban, a képzési, továbbképzési munkában, közös kiadványok megjelenítésében és a statisztika egységesítésében volt eredményes. Jó eredmények elsősorban ott születtek, ahol az országos megállapodást helyi (megyei) egyezmények megkötése és végrehajtása követte.

Összegezve: Az elmúlt öt éves terv időszakában közművelődési könyvtáraink elérkeztek a szervezeti és anyagi ellátottság fejlődésének arra a fokára, amelyen már *kellő biztonsággal tervezhető a szolgáltatások tartalmi színvonalának növelése*, a könyvtárak művelődésügyi szerepének széles körű kifejlesztése. Változatlanul érvényesülnie kell annak a törekvésnek, hogy a könyvtári ellátás feltételeinek állandó javítása révén intézményeink egyre nagyobb tömegeket nyerjenek meg a tanulásnak, a tudományos és szakmai tájékozódás igényének, s az olvasásnak, mint a legértelmesebb szórakozást jelentő időtöltésnek.

Újabb és újabb gyermekkönyvtárak kapnak önálló otthonot: a Körmenyi Járási Könyvtár vetítőkamrával is felszerelt gyermekkönyvtára, amelyet a könyvtár igazgatója tervezett (MTI Foto — Kovács Sándor felv.)

HALÁLOZÁS. Illek József, a Debreceni Megyei Könyvtár igazgató helyettese hosszas betegség után, 39 éves korában elhunyt. Illek József a szocialista könyvtármozgalom kezdetétől tevékenykedett a tanácsai könyvtárhálózatban, korábban a szolnoki, majd a salgótarjáni megyei könyvtár vezetője volt.

A SÁRBOGÁRDI Járási Könyvtár új, korszerű elhelyezést kapott a járási művelődési házban. Iszkaszentgyörgyön népművelési nap keretében avatták fel az újjáépített művelődési otthonba került könyvtárhelyiséget.

A zene a közművelődési könyvtárban

A külföldi közművelődési könyvtárak zenei gyűjteményeinek több évtizedes hagyományai vannak. Ilyen gyűjteményeket a nyugati államokban és a Szovjetunióban egyaránt találunk. A második világháború után a korábbi zenei könyv-, illetve kottagyűjteményeket egyre nagyobb arányokban kezdte kiegészíteni a hanglemez, ami az érdeklődők új rétegeit kapcsolta be a zenei részleg hatókörébe.

Az igények, ha lappangtak is, hazánkban is kétségtelenül megvoltak. Mutatja ezt a tavaly megindult két magyar kezdeményezés kirobbanó, sokak számára váratlan sikere. A két magyar könyvtár, a Békéscsabai Megyei Könyvtár és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár más-más utat választott kiindulópontként: kezdetnek a szolgáltatások más-más körét alakította ki.

A békéscsabai célkitűzés elsősorban a zenehallgatást kívánta lehetővé tenni, a zenei műveltség auditív úton való széles körű terjesztését tűzte ki elsődleges feladatának. Ezt oly módon valósította meg, hogy a könyvtár egyik kis szobájában vezérlőasztalon 4 lemezjátszót állított fel. Ezekhez fejhallgatók csatlakoznak; a hallgatók asztal mellett foglalnak helyet és a lemezek közül azt választják ki, amelyet éppen hallgatni akarnak. „Rendelni” is lehet, tehát az olvasó a katalógusból kiválaszthat lemezt, ezeket a kérelmeket azonban csak a beérkezés sorrendjében lehet kielégíteni, tehát ki kell várni, míg a kért lemez sorra kerül. Az egyik lemezjátszónak hangszórós kivezetése is van, ez mind a lehallgató helyiségben, mind a gyermekkönyvtárban hallható. A gyermekek számára napközben is szól (tompítottan) a zene, ezzel „lopják be” a gyerekek fülébe az igényes muzsikát; s a gyermekkönyvtárban tartják kéthetenként a főleg az ifjúságot vonzó lemezhangversenyeket is. Ezekben rendszeresen 100—200 fő vesz részt, míg a lemezhallgatók napi száma 25—30 fő. A lemezgyűjteményt pici (140 kötetes), a legszükségesebb tájékozódást biztosító zenei kézikönyvtár egészíti ki. (A zenei részleg részletesebb ismertetését l. Gerő Gyula cikkében, *Muzsika*, 1964/4. sz.)

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Fehérhajú utcai zenei könyvtára más úton indult el: az amatőr zenészek, műkedvelők és öntevékeny együttesek számára kívánt segítséget nyújtani. Másfél év alatt 12 000 kottából és mintegy 3000 kötet könyvből álló gyűjteményt alakított ki, s kb. 1200 olvasót lát el. Tervei között szerepel a hanglemezgyűjtemény kialakítása és a lemezhallgatás biztosítása is, ehhez azonban egyelőre nincsenek meg a szükséges feltételek. (A könyvtár részletes ismertetését l. *Könyvtáros*, 1965/8. 446—448. l. D. Jámbor Mária.)

Az igények egyelőre szinte meghaladják az újonnan alakult zenei könyvtárak lehetőségeit. Nekik is, követőiknek, az esetleg ezután létrejövő zenei részlegnek is, alaposan át kell gondolniuk, mire vállalkozhatnak, mit is akarnak csinálni. Az első kérdés, amire választ kell találniuk, az, hogy kiket akarnak kiszolgálni.

Kikből alakulhat ki a zenei könyvtárak olvasóinak köre? Az első, kézenfekvő csoport a zenei szakemberek, hivatásos zenészek, zenetörténészek, zenekritikusok, tanárok. Ezután jönnek a zenét tanulók, tehát a dolog természeténél fogva az ifjúság. A következő csoport az egyénileg vagy csoportosan, öntevékenyen zenélők tábora. S végül mindenki, aki a zenét kedveli, aki szórakozásból, élvezetből zenét akar hallgatni, vagy zenei ismereteit kívánja bővíteni.

Kiknek a kiszolgálására vállalkozhat a siker reményével a közművelődési könyvtár? Úgy tűnik, hogy a szakemberek ellátása elsődleges célkitűzésként nem jöhet szóba. Ehhez olyan gyűjtemények kialakítására lenne szükség, amelyek egyelőre meghaladnák a közművelődési könyvtárak lehetőségeit, de a zenei szakemberek száma sem olyan nagy, hogy indokolt lenne az országban több helyen zenei szakkönyvtárakat párhuzamosan létrehozni. Az ilyen igényt a meglévő zenei szakkönyvtárak hivatottak kielégíteni. Ez nem mond ellent annak, hogy a gyűjtemények kifejlődésével a közművelődési gyűjtemények bizonyos mértékben a szakembereknek is hasznos segítséget tudnak majd nyújtani.

A zenét tanulók kiszolgálására is csak bizonyos mértékig lehet vállalkozni. A zenei „tananyag” tekintélyes hányada „iskolakottákból” áll, amelyek, mint a tankönyvek, vagy nyelvkönyvek, olyan hosszú és a kottát fizikailag is elhasználó igénybevételt jelentenek, ami a könyvtári használatnál nem fér össze. A példányszám-szükséglet sem teszi lehetővé ezek könyvtári gyűjtését. Más a helyzet az ún. „előadási darabokkal” — ezeknek helyzete az iskolai kötelező olvasmányokhoz hasonló: a tananyag kiegészítését szolgálják.

Marad tehát lényegében az utóbbi két csoport igényeinek kielégítése. Az öntevékeny együttesek (kórusok, zenekarok), valamint az amatőr szolísták (hangszeresek és énekesek) és együttesek (kamarazenesztek, vonósnegyesek stb.) kottaellátása mind- eddig teljesen megoldatlan volt. A kotta (még a szólamanyag is) viszonylag drága, vidéken nehezen is szerezhető be. Az öntevékeny kórusok és zenekarok munkáját a kottahiány nagyon megnehezíti, sokszor egyenesen kedvüket szegi. A budapesti könyvtárhoz számos ilyen természetű kérés érkezik be, amelyek kielégítésére ez az egyetlen könyvtár országosan nem vállalkozhat. A nagyobb vidéki városokban, amelyek egy-egy nagyon terület központjai, a kottaanyag kihasználása biztosítottnak látszik, hiszen vonzaskörükben olykor számos együttes is működik.

A zenei ismeretterjesztés eddig is szerepelt a könyvtári feladatok közt — nyilvánvaló, hogy a zenei részleg megalakulása és működése a lehetőségeket nagymértékben kiszélesítette. Az ide vágó lehetőségek: lemezhallgatás biztosítása (mint Békéscsabán), lemezkölcsönzés, lemezhangversenyek, zenei előadások megszervezése. A könyvtár a lemezgyűjteménnyel a zenei ismeretterjesztéssel foglalkozó többi szervezet munkáját is segíteni tudja.

Az eddigiekből lassan összeáll egy sokoldalú, gazdag szolgáltatásokat nyújtó „ideális” zenei részleg képe, amelynek zenei segédkönyvtára, zenei könyvekből álló gyűjteménye, kottatára (kórus- és zenekari szólamanyag, kispártitúrák és partitúrák, kamarazenei anyag, operák, hangszeres és énekes szóló művek) és hanglemez (esetleg hangszalag) gyűjteménye van.

Az induláshoz azonban nem feltétlenül szükséges mindezeket a szolgáltatásokat egyszerre bevezetni (mint az a két hazai példából is látható). Hogy a zenei gyűjtemény megszervezését mivel kezdjük el, az a helyi igényektől és szükségletektől, valamint természetesen a lehetőségektől függ. Például a lemezgyűjtemény kialakítása a helybeni használattal és a lemezhangversenyek szervezésével kezdődhet, s később lehet (esetleg kölcsönzési díj ellenében) a lemezkölcsönzést bevezetni. A lemezgyűjteményt hasznosan és sokoldalúan egészíthetik ki a nem-zenei felvételek (a nyelvtanulást segítő lemez-sorozatok, klasszikus és modern zenei és prózai szövegek felvételei neves előadók tolmácsolásában stb.). A kottáknál például el lehet indulni az öntevékeny együttesek számára használható anyagok gyűjtésével, majd a későbbiekben kiterjeszteni a gyűjtést a már említett egyéb anyagokra. A könyvgyűjtemény alapjai rendszerint a meglévő állományból megvethetők, a feladat ennek a részletes kiegészítése lesz.

A zenei részleg létrehozása nyilvánvalóan sok feltételhez van kötve: megfelelő helyiség(ek), sok munka, némi zenei szakértelem és nem utolsósorban elég sok pénz kell hozzá. A meginduláshoz ugyanis az anyag természeténél fogva bizonyos minimális kiinduló állomány szükséges, ami jóval költségesebb, mint mondjuk egy kis könyvtárfiók állományának létrehozása.

Mindezekből következik, hogy zenei gyűjtemény létesítésére csak *nagy* városi közművelődési könyvtár vállalkozhat, az is csak alapos megfontolás, gondos tervezés, a feltételek és igények megfelelő felderítése után.

A zenei könyvtár lehetőséget ad a különféle egyéb népművelési intézményekkel való együttműködés még szorosabbá fűzésére. A zenei részleg fokozatos kifejlődése során napirendre kerül majd az egymás közti kooperáció kérdése is: feltétlenül indokolt az állománygyarapítás összehangolása és a könyvtárközi kölcsönzés kifejlesztése.

Számos részletkérdés vár még kidolgozásra: a kiinduló, alapállomány meghatározása, a könyvtárban szokatlan anyagok (kották, lemezek) katalogizálása, tárolása stb. Ezeket a sorokat csak gondolatébresztőnek szántuk.

Gerő Zsoltné—Szilágyi Tibor

A FEJÉR MEGYEI könyvtári híradó ezévi 2. száma változatos tartalommal jelent meg. Az időszerű könyvtári tennivalók mellett érdekes tapasztalatokról és módszerekről számol be. Ugrits Margit csákvári községi könyvtáros megírja, hogyan foglalkozik az ifjúsággal. Ismerteti a híradó, hogy szeptemberben a megyei könyvtár 70 gyermekolvasója ünnepélyes külsőségek között egyszerre iratkozott át a felnőtt könyvtárba. E fiatalok már a gyermekkönyvtár által nevelt rendszeres olvasókká váltak, amit első napi kölcsönzésük változatos statisztikája is igazol. Érdekes közleményeket olvashatunk a szomszédos megyék könyvtáraiban tett tapasztalatcsere látogatásokról is.

Gyerekkönyvtáros napok, '1965

„Jó nektek” — mondták a többiek a gyerekkönyvtárosoknak, mikor megint megérkezett a hagyományos képes megívó, Auguste Rodin — Vasvári Anna Gondolkozó gyerek című rajzával. „Jó nektek, titeket minden évben összehívunk, de mikor jövünk össze mi, olvasószolgálatosok, feldolgozók, módszertanosok?”

A gyerekkönyvtárosok viszont azt mondják, hogy csak viszonylag jó nekkik. Inkább keveslik ezt az évenkénti találkozót, mint sokallják. Többen emlegették most is az 1958—59-ben rendezett tanfolyamot, amelynek hallgatói közül már csak néhányan dolgoznak gyerekkönyvtárban. Szeretnének hasonló sorozatot, akár tanfolyam, akár továbbképzés formájában, s kérték a minisztériumot és a KMK-t, hogy minél előbb szervezze meg.

Indokolt ez a kívánság, mert az évenkénti két-három napos tapasztalatcserén mindig csak a fejlődés új kérdései kerülhetnek napirendre, a mindennapos gyakorlat módszertani témái éppúgy háttérbe szorulnak, mint a gyerekkönyvtári munka alapját adó lélektani és pedagógiai ismeretek.

A tematika szükségszerű korlátozása mellett is többet adnak ezek a napok, mint a tapasztalatok egyszerű kicserélését. Ha először szerényebb célt tűzött is ki ez a találkozó, ma már több mint amit neve jelent, hisz hagyománnyá vált, hogy a gyerekkönyvtárosok a következő év legfontosabb módszertani teendőjét határozzák meg, s erős vitában tisztázzák a feladatokat.

1963

Így került terítékre a múlt évben a gyerekek kézikönyvtárának ügye. *Bikácsi Lászlóné* előadása és akkor megjelent útmutatója alapkérdéseket tisztázott: a kézikönyvtár is szabadpolcos; anyagának többsége felnőtt könyv legyen, köztük drága szakmunkák is; használatába úgy kell bevezetni a gyerekeket, hogy főleg az iskolai tanulásukat fejlessze. Mindez nem is annyira a gyerekkönyvtárosoknak volt újdonság, hanem egyrészt a könyvtárvezetőknek, másrészt a pedagógusoknak. A kézikönyvtári útmutató *viharos gyorsasággal* formálta át a gyerekkönyvtár jellegéről vallott korábbi nézeteket. A gazdag kézikönyvvállomány számottevő művelődési intézménnyé avat-

1964

ta az addig sokszor „mesekuckónak” tekintett gyerekkönyvtárat.

A tavalyi program másik nagyszerű pontja a bábjátékbemutató volt. Arra kaptak itt ösztönzést a könyvtárosok, hogy gyerekolvasóikat rákapassák a rögtönzött figurákkal, rögtönzött cselekménnyel előadott, tehát a közös aktivitást legjobban fejlesztő bábjátéokra.

Az idén októberben megrendezett tapasztalatcserének az immár hagyományos forma továbbfejlesztése mellett szervezési újdonsága volt, hogy nem Budapesten, hanem — két csoportban — vidéken bonyolították le: *Veszprémben* és *Pápan*, illetve *Szolnokon*. A *Szabó Ervin Könyvtárból* mindkét alkalomra népes küldöttség jött el, de a budapesti gyerekkönyvtárosok novemberben külön is megvitatták az egyik fő témát, az iskola és a könyvtár kapcsolatát.

A tavalyi kézikönyvtár-témának szerves továbbfejlesztéseként került napi-

1965

rendre az iskola és a könyvtár kapcsolata. Most derült ki, milyen nagy szükség van arra, hogy a gyerekkönyvtárosok a pedagógia szakembereitől is halljanak az olvasás jelentőségéről. *Maguk* közt olyan sokat beszéltek már erről a könyvtárosok, s olyan kevés visszhangot kaptak kezdeményzéseikre az iskoláktól, hogy az egész probléma az önszuggesztív jellegét kezdte ölni. Most megnyugodhattak — *Sylvester András* és *Szokolcsky István* előadását hallva —, hogy ez nem csupán könyvtárosi vesszőparipa. A korszerű oktatási elképzelések szintén a legnagyobb veszedelemnek tartják a tankönyvhöz tapadó, szövegszerű tanulást, aminek elkerülésére a tanulók teljes iskolán kívüli ismeretszerzését, s ezen belül a könyv és folyóiratolvasást, szervesen be akarják kapcsolni az iskolai munkába.

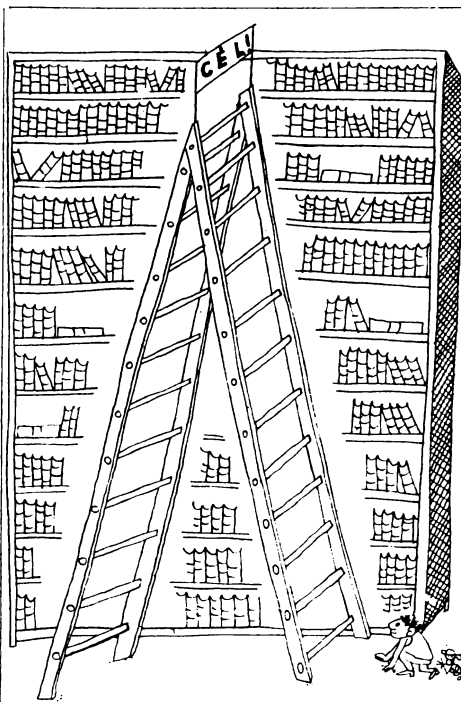
A tapasztalatcsere másik témája a megyében végzendő gyermekkönyvtári módszertani munka volt. (Lásd: *Vargha Balázs* cikkét lapunk 1965. októberi számában.) A vita végén abban egyeztek meg a résztvevők, hogy a megyei gyerekkönyvtárak még nem készültek fel egyenlő mértékben az intenzív módszertani munkára, de az első lépések megtételére már most nagy szükség van. Igen nagy a különbség ugyanis a gyerekkönyvtárakat látogató és a községi könyvtárakba járó gyerekek ellátásának színvonalára között. Elsősorban az önálló községi könyvtárakban vannak meg a feltételei a gyerekkönyvtárakhoz hasonló könyvellátásnak és foglalkozásoknak. De a kisebb községi könyvtárakban is javulhat a gyerekolvasók helyzete, ha a módszertani csoport tagjainak segítségével kialakul a rend-

szeres kapcsolat a megyei, járási gyerekkönyvtárosok és a községi könyvtárosok között.

A múlt évi bábbemutatóhoz hasonló gyakorlati téma volt idén a múzeumok és könyvtárak kapcsolatáról szóló beszámoló, melyet Veszprémben *dr. Dankó Imre*, Szolnokon *Kaposvári Gyula* múzeumigazgató tartott. Az együttműködés, amelyet a gyerekkönyvtárak elkezdene, remélhetőleg ki fog terjedni a felnőtt könyvtárakra is. Ajánló bibliográfiák, könyvtárakban elhelyezett kis múzeumi kiállítások gazdagíthatják mindkét intézmény látogatóinak ismereteit.

A tapasztalatcserek bemutatói az iskolai témához illeszkedtek. Általános iskolás osztály látogatása a könyvtárban — ennek a tantervben is szereplő speciális foglalkozásnak módszerét vitatták meg a bemutatók kapcsán. Itt is bizonyosságát kapták a résztvevők, hogy az iskolákban már érelődik az igény a könyvtár eredményeinek felhasználására. Az osztályok látogatása azonban még nem volt elég könyvtárszerű, főleg azért, mert az illetékes gyerekkönyvtáros nem vett aktívan részt a vendég-osztály tájékoztatásában.

A két tapasztalatcseret azzal az igérettel zárták le, hogy a gyermekkönyvtárosok továbbképzését az eddig lerakott alapokon fogják fejleszteni.

Könyvtáros sport. Dallos Jenő rajza

A varsói konferencia elnöksége balról jobbra: Tombor T. (Magyarország), F. V. Mejendorf (Szovjetunió), J. Vinárek (Csehszlovákia), Cz. Koziol (Lengyelország), dr. W. Stankiewicz (Lengyelország), Glumac-Radnović Milica (Jugoszlávia), S. Draganov (Bulgária), H. Wiczowska (Lengyelország, az IFLA képviselője). (Foto: Biblioteka Narodowa)

A szocialista országok könyvtárépítési szakértőinek varsói konferenciája

A szocialista országok könyvtárépítési, berendezési, technikai felszerelési szakértőinek első értekezletét Prágában, 1964 februárjában rendezték. E konferencia során nyílt először lehetőség arra, hogy a kérdés szakértői személyes kapcsolatok útján is megismerhessék a szocialista országokban folyó könyvtárépítési, berendezési és felszerelési munkák elvi célkitűzéseit, sajátosságait. Megvizsgálták a nemzetközi együttműködés és munkamegosztás kérdéseit, illetve lehetőségeit a szocialista országok szakértői között. E konferencia záróhatározatainak eredményeként alakult meg Prágában az Állami Könyvtár kebelében az együttműködés előmozdítását szolgáló *koordinációs központ*, mely egyben a szocialista országokban folyó könyvtárépítési stb. munkák során keletkezett dokumentumok (programok, tervek, fényképek, leírások stb.) központi gyűjtőhelye, és természetesen a világ többi országából gyűjteményébe került dokumentumok megőrzője is.

Több mint másféléves szünet után, október 19-e és 23-a között Varsóban került sor a szocialista országok könyvtárépítési és berendezési szakértőinek második nemzetközi konferenciájára, melyen Bulgária 2, Csehszlovákia 2, Jugoszlávia 2, Lengyelország 4, Magyarország 2, az NDK 2, a Szovjetunió 2 delegátussal képviseltette magát. Magyar részről dr. Tombor Tibor, az OKDT könyvtárépítési és berendezési szakbizottságának elnöke és Havassy Pál építész, az OSZK budavári új épületének felelős tervezője vett részt. A lengyel szervezőbizottság sok olyan lengyel könyvtárost, építész, belső építész, bútortervezőt is meghívott, akik könyvtártervezésben, építésben stb. már részt vettek, vagy akik ilyen feladatok megoldása előtt állnak.

Míg a prágai értekezlet a könyvtárépítési, berendezési stb. kérdéseket *általánoságban* vetette fel, a varsói konferencia a *kis- és közép nagyságú könyvtárak* programkialakításának, tervezésének, építésének, berendezésének, felszerelésének kérdé-

seit tűzte napirendre, mivel e könyvtártípus megerősítése az összes szocialista országokban elsődleges, fontos feladat.

A konferencia első tárgyalási napján három vitaindító lengyel referátummal kezdődött meg az érdemi munka. F. *Sedlaczek*, a lengyel könyvtárépítési szakbizottság elnöke a tervezési program (beruházási cél) elkészítésének problémáit elemezte, megjelölve a program kialakításához szükséges alapvető fontosságú mérőszámokat (mutatókat). E témához D. *Gavrecki* készített korreferátumot. W. *Rzepka* építész a tervező munkájának szempontjait és módszereit vizsgálta meg, J. *Wierzbicki* építész pedig az épület szerkezeti („modul”) és a használók, valamint a berendezések területi (tér) igényének megfogalmazására törekedett. A három lengyel referátumot szervesen egészítette ki a magyar küldöttek „Építész és könyvtáros együttműködése napjainkban az elvek és a gyakorlat tükrében” című előadása.

P. *Günnel*, az NDK könyvtárépítési szakbizottságának elnöke a könyvtár építéssel kapcsolatos előkészítő munkákat elemezte a funkció, a befogadóképesség, a technológia szempontjából. Őt követően G. V. *Mejendorf* szovjet építész a könyvtárépítés technikai kérdéseit állította referátuma középpontjába.

A konferencia első napján nyitotta meg Zygmunt *Garstecki* miniszterhelyettes a szocialista országok könyvtárépítési kiállítását, amelynek magyar anyagát a KMK állította össze, munkatársa Nagy Elemér építész és a szakbizottság közreműködésével. Kiállításunk igen jó fogadtatásban részesült.

A konferencia második érdemi-tanácskozási napján S. *Draganov* bolgár építész a kis- és középnagyságú könyvtárak általános építési kérdéseit fejtegette, vagyis, hogy vajon a szóban forgó könyvtáraknak művelődési otthonokkal közös elhelyezése a kívánatos, illetve jobban tudják-e kifejteni működésüket önálló épületben. E kérdés körül érdekes és heves vita alakult ki, melynek az volt az eredménye, hogy adott esetben előnyök származhatnak abból, hogy a könyvtár más intézménnyel (klub, művelődési otthon stb.) egy épületben kap szállást. Általánosabb volt azonban az a vélemény, hogy ahol csak lehet, a könyvtárt önálló, külön épületben kell elhelyezni.

G. *Lehmann* építész (NDK) városképi szempontból elemezte a könyvtár elhelyezését, a típustervek kérdését is érintve. A típustervezés ellen elvi szempontból sokan foglaltak állást.

E sorok írója ugyancsak a második tárgyalási napon tartotta meg előadását a könyvtári világítástechnika időszerű kérdéseiről, Ilse *Schumann* (NDK) pedig a szocialista országok számára tervezendő bibliobuszok kérdését vetette fel, bejelentvén, hogy az NDK szakbizottsága vállalja a kérdés elvi kidolgozását széles körű dokumentációs munka alapján.

A harmadik napon a prágai nemzetközi koordinációs központ munkájáról és feladatairól, a csehszlovákiai könyvtárépítkezésekről, a prágai konferencia határozatainak az NDK-ban történt végrehajtásáról, a letéti raktárak — tároló könyvtárak — problémájáról hangzottak el előadások, valamennyi előadást, referátumot élénk vita követte.

A konferencia *zárójavaslatainak* lényege, hogy a prágai nemzetközi együttműködési központ további működéséhez a szocialista országok illetékes főhatósági szervei jóváhagyásukat adják, egyidejűleg minden szocialista országban kívánatos olyan állami szerv létesítése, mely hivatalosan is együttműködik a prágai közpponttal. A var-sói Nemzetközi Könyvtár közvesztési a konferencia teljes anyagát, melynek minél szélesebb körben való terjesztése és szakmai megvitatása kívánatos. A konferencia megjelölte azokat a témákat is, amelyek kidolgozására, finomítására szükség van. Tisztázni kell pl. módszertani-terminológiai szempontból a kis- és középnagyságú könyvtár ismérveit funkcionális és építészeti oldalról egyaránt, a bútorok pontos méretarányait, térszükségleteit, a nem könyvtári célra létesített épületben elhelyezett könyvtárak átépítésének s a művelődési otthonokkal közös elhelyezésének kérdéseit, valamint a különálló épületek előnyeit, hátrányait. Tekintettel arra, hogy Jugoszlávia vállalta a legközelebbi konferencia szervezését, a harmadik szakértői értekezlet később meghatározandó időben Belgrádban tartja majd üléseit.

Dr. Tombor Tibor

A szakkönyvtárak szerepe a szakmunkások és ipari tanulók műszaki tájékoztatásában

Könyvtárunk, a Kohó- és Gépipari Minisztérium Tudományos Tájékoztató Intézetének Szakkönyvtára mint hálózati alközpont az elmúlt évek alatt kísérleteket folytatott a tájékoztatás eredményes módszereinek vizsgálatára.

A kísérletek megindítását megelőzően munkatervjavaslatot készítettünk külön-külön mindegyik vállalat számára. A kiválasztott vállalat könyvtárossával személyes megbeszéléseken határoztuk meg azokat a módszereket, amelyeket a kísérletezésre legalkalmasabbnak találtunk. A kísérlet végső célja az volt, hogy meg tudjuk állapítani: a szakirodalmi tájékoztatás és propaganda mely formái bizonyulnak a legjobbaknak a szakmunkások, ipari tanulók között.

Például: a Budapesti Mezőgazdasági Gépgyárban, ahol 80 ipari tanuló volt az említett időszakban, a műszaki könyvtáros több csoportban meghívta őket a műszaki könyvtár bemutatására. Ismertette a műszaki könyvtár munkáját, utána az ipari tanulók két csoportban meglátogatták a könyvtárat, s ott megismerkedtek a könyvekkel és a róluk készült katalógusokkal. A helyszíni propaganda hatására 51-en iratkoztak be a könyvtárba, és közülük 29-en műszaki könyveket kölcsönöztek. Az ipari tanulók között megszervezett könyvtárlátogatás hasznosnak bizonyult. Ezt igazolják az ipari tanulók átlageredményei is. Míg átlagosan 3,5 volt a tanulmányi eredmény, addig a könyvtárat rendszeresen látogatók 3,9-es átlagot értek el.

A szakmunkás képzésben is eredményesen alkalmazták a propagandát. A könyvtáros jó kapcsolatot épített ki a szakoktatási előadóval. Megkapta a tanfolyamokon résztvevő munkások névsorát és a tanfolyamok tantervét. Ennek alapján elkészítette a tanfolyamokhoz kapcsolódó ajánló bibliográfiát, és eljuttatta az érdekeltekhez. A bibliográfiák hasznos segítségnek bizonyultak. Hatásukra sokan felkeresték a könyvtárat és kiválasztották a tanulmányaikhoz szükséges szakirodalmat.

A kísérletek eredményei azt mutatják, hogy nem volt hiábavaló a könyvtáros fáradozása. A tanfolyam résztvevői nem csupán a kötelező irodalmat olvasták el, hanem sok esetben más műszaki könyvet is kölcsönöztek. A lakatos tanfolyamon résztvevők a témába vágó és a könyvtárban meglévő szinte valamennyi szakkönyvet kikölcsönözték.

A Csepel Autógyárban a műszaki könyvtár a szocialista brigádokkal kötött szerződést és tett vállalat. A brigádok dokumentációs felelősöket jelöltek ki, és ezek állandó kapcsolatot tartanak a könyvtárral. A brigád tagjait külföldi irodalommal is ellátják, illetve indokolt esetben fordítási igényüket is kielégítik. Ebben az üzemben a szocialista brigádok szakirodalmi tájékoztatásával kapcsolatban kiállítás is rendeztek, és az üzemi műszaki könyvtár a szakszervezeti könyvtárral közös ajánló bibliográfiákat készített a munkásakadémia előadásaihoz, az üzemi brigádtag hallgatók számára.

A Diósgyőri Gépgyár műszaki könyvtára ügyesen oldotta meg az ipari tanulók műszaki könyvekkel való ellátását. A tanműhelyekben a tanulók és oktatók részére kézikönyvtárat létesített. A kézikönyvtár kezelője egy művezető, aki rendszeresen megkapja az újonnan beszerzett műszaki könyveket. Ebben az üzemben az oktatási osztály megbízottja a tanfolyamok megindítása előtt felkereste a műszaki könyvtárat, s kiválasztotta a tanfolyamhoz szükséges műszaki irodalmat. A tanfolyam első összejövele alkalmával ismertették a hallgatókkal a kiválasztott szakirodalmat, s elvitték őket a műszaki könyvtárba. A kísérleti időszak alatt az oktatáshoz kapcsolódó ismertetés hatására 41 új, rendszeres olvasó jelentkezett a műszaki könyvtárban.

A szakmunkások szakkönyvekkel való ellátása érdekében — több helyen — üzembrészenként létesítettek letéti könyvtárat. Ezeknek kezelői az üzembrészek művezetői voltak. Az újítási feladatterv összeállítására alkalmával 56 témához 186 tétel szakirodalmat ajánlottak a dolgozóknak.

A Láng Gépgyár műszaki könyvtára könyvankétokat tartott a dolgozók munkahelyén. Ilyenkor a bemutatott könyveket helyszínen is kikölcsönözhatték. A szocialista brigádok tagjai között folyamatosan köröztek a magyar műszaki folyóiratokat. Így a szakmunkások megismerkedtek a különböző műszaki folyóiratokkal, és hozzászórtak olvasásukhoz. A műszaki könyvtáros összeállította a „Szakmunkás tájékoztató”, valamint a „Szakmunkás könyvjegyzék” című kiadványokat is. A szakmunkás tájékoztatóban közölt általános témák mellett szerepeltek olyan műhelyproblémák is, melyek a vállalat üzemeiben gyártás közben merültek fel. Ennek a kiadványnak is az volt a célja, hogy felhívja a dolgozók figyelmét a számukra fontos műszaki

irodalomra és az abban olvasottak gyakorlati alkalmazására. Az időszerű termelési problémák megoldásához sokszorosított ismertető füzeteket adtak ki.

Az itt ismertetett kísérletek igen hasznosoknak bizonyultak és alkalmasak arra, hogy általánosan el lehessen terjeszteni azokat a módszereket, amelyekkel jó eredményeket érhetünk el a szakmunkások, ipari tanulók közötti szakirodalmi tájékoztatásban. A kísérletek egyben azt is bebizonyították, hogy a fizikai dolgozók érdeklődnek a szakirodalom iránt, csak meg kell találni a legalkalmasabb módját érdeklődésük felkeltésének.

Végh Lászlóné

Megnyitottuk az ajtókat...

Egy szakszervezeti könyvtár a kerület jobb ellátásáért

A népművelésben nagyon sokat beszélnek mostanában az összefogásról. Arról, hogy adjuk végre össze anyagi és szellemi javainkat, munkálkodjunk egy akarrattal. E kívánság megvalósulását ma még sokan csak illúzióknak tartják, s ha az összefogásra való törekvés gyakorlati eredményeit ószintén számbavesszük, a kép valóban nem nagyon biztató.

Van azonban a népművelésnek egy területe, amelyen a többihez képest sokkal hamarabb érvényre jutott az összefogás, sok türelmet és megértést kívánó, de beláthatatlan eredményekkel biztató gondolata. Ez a terület a könyvtárügy.

Bizonyára sok tanácsi és szakszervezeti könyvtáros csóválja most fejét kissé hitetlenkedve, s tán meg is kérdi: nem túlzás-e ekkora dicséret?...

Hisz például hány falusi könyvtáros panaszkodik teljesen jogosan amiatt, hogy a termelőszövetkezet tízezreket dobál szét kulturális alapjából, el könyvre még nem adott egy fillért se! S hány faluban, városban folyik az értelmetlen vita és huzavona a gazdaságok, üzemek, tanácsok között arról, ki irányítsa a könyvtárakat, s ki mennyivel járuljon hozzá a közös hálózat fenntartásához, gyarapításához.

De a kibontakozó gyümölcsöző együttműködésnek is ezernyi jó példája van már, erről sok-sok tennivalónk ellenére is örömmel beszélhetünk, sőt beszélünk kell. Nem annyira az eredményeink, mint inkább a feladataink indokolják ezt.

A könyvtári együttműködés szerteágazó, sokrétű problémaköréből ezúttal hadd emeljünk ki — egyetlen példa részletes elemzésével — a szakszervezeti könyvtárak kapcsányítását, kilépését a területre, bekapcsolódását az olvasómozgalom gyáron kívüli, szélesebb vérkeringésébe.

A példáért a *Magyar Optikai Művek* Csörsz utcai művelődési házába kopogtatunk. Ezt a jellegzetes, kupolás épületet alighanem mindenki ismeri az országban, mert „portréja” még egy bélyegre is rá-

került annak idején. Büszke is volt rá az üzem, sőt az egész XII. kerület, amely sajátjának tekintette az első perctől.

A könyvtárat kivéve!

Mert a könyvek rendjét üzemen kívüli vendégnek szinte még a pillantásától is óvták. Az okot ma már felesleges lenne kutatni. Vagy mégsem? A poros szemléletről megsárgult akták tanúskodhatnak, régi keltezésű jegyzőkönyvek, amelyeket a hajdani elzárkózás — sok helyütt sajnos, még ma is aktuális — írásos dokumentumának is tekinthetünk.

„A könyvtárat az üzem saját költségén teremtette, mi áldozunk rá, olvasói az üzemből kerülnek ki, semmi nem indokolja tehát, hogy átengedjük a kerületnek, a kinti igények kielégítése egyébként is a tanács hatáskörébe tartozik...”

Viszont az is igaz, hogy egy gyökeresen más, a népművelési feladatokat egységesnek tekintő üzemi szemlélet érvényesülése a — telepítésüknél fogva erre egyébként alkalmas — szakszervezeti könyvtárakat nyolc-tíz évvel ezelőtt még a legjobb indulattal sem nyithatta volna meg a terület lakói előtt, mert az akkori könyvtárak felkészültsége ezt aligha engedte meg.

— Nagyjából egyidőben változott meg a szemlélet és alakult úgy a könyvtár szerepny lehetősége, hogy három évvel ezelőtt már gondolhattunk a területi feladatok vállalására — emlékezik vissza *Bánfi Mihályné*, a könyvtár vezetője, aki hét éve dolgozik a MOM könyvtárában. — Mivel igény volt rá, teljesítettük.

A könyvtár megteremtette a lehetőséget annak, hogy a kívülről jövők is odaálljanak polcai elé. S most az első kérdés kötelezően ez lenne: hányan éltek az alkalommal, mennyi embert vonz a MOM könyvtára a kerületből, milyen híruk futott három év alatt a Csörsz utcai könyveknek?

A kérdésre azonban csak később válaszoljunk. A két irányban tevékenykedő könyvtár eredményeiről és nehézségeiről

ről ugyanis nem beszélhetünk anélkül, hogy csak azt nézzük, mit csinál egyfelé, s ügyet sem vetünk arra, amiért eredetileg létrejött: egy üzem munkásságának irodalmi ízlését alakító tevékenységére.

— Alig volt kétszáz olvasónk, amikor idekerültem. A könyvtár állományának egyenletes javítása, a jobb kölcsönzési körülmények kialakítása mellett, természetesen a könyvtár megszerettetése volt a legfontosabb tennivaló. A propaganda különböző formáival kísérleteztünk, a legjobbakat azóta is megtartottuk. Az útkeresésnek ebben a nehéz időszakában — ha volt is rá igény — nem gondolhattunk arra, hogy kilépünk a területre.

Ezt a megfontolást azonban már nem a valamikori makacs befeléfordulás diktálta a MOM-ban, lassan elavult ez a szemlélet. Helyét a felelősség váltotta fel, a felelősség amely azzal is számolni tudott, hogy milyen kedveztőlén következményekkel járhat, ha a könyvtár erején feiül vállal. Ez a mértéktartás feltétlenül figyelemre érdemes, hiszen hány üzemi könyvtár áll ezekben a hónapokban is választást előtt, hánynak kell döntenie, hogy megossza-e figyelmét — s könyveit — az üzem és a lakóterület között. Nem is a döntés nehéz, hanem amit a döntéssel vállal az üzemi könyvtár: hisz ha területi szerepet fogad el, az üzemmel szemben változatlanul megmaradnak korábbi kötelezettségei. Hogy az adott feladatok mennyire értek meg, a plusz feladatot mennyire képes jól betölteni egy-egy könyvtár, arra nincs szabály. Ezt csak a lehetőségek gondos mérlegelésével az adott üzem népművelő gárdája tudja eldönteni, a helyes döntéshez azonban az új feladatok ismeretében az egész terület népművelése jótékonyan járulhat hozzá.

— Nos, mi három évvel ezelőtt döntöttünk — mondja Bánfiné —, megnyitottuk az ajtókat. Ezek után most már érzékeltethetjük azt is, milyen eredménnyel:

KÖNYVTÁRI KÖNYVEK

bekötése a legszebb kivitelben, a legjobb minőségben, a legrövidebb határidővel

KUN ZOLTÁN

könyvtári könyvek bekötésére specializált könyvkötészetében.

EGER

ALKOTMÁNY UTCA 7.

TELEFON: 16-30

50 felnőtt és néhány gyermekolvasóval gyarapodtunk...

Bizony, sovány eredmény, a környék tehát vajmi keveset nyert a területi jelleggel — kérdés, hogy az üzem nem vesztett-e?

— Több mint ezer törzsolvosónk van az üzemből, s ha számuk nem is gyarapszik gyorsan, akik beiratkoznak, biztos és rendszeres vendégei maradnak a könyvtárnak. Talán mindennél többet mond az, hogy az említett olvasólétszám nem az év végére éri el az ezret, hanem már az első negyedév végéig legalább egyszer bekopogtat hozzánk csaknem valamennyi olvasónk.

A könyvtár üzemi vonzása tehát erőteljes maradt, sőt egész sereg új feladatot is jól megoldott, köztük elsősorban a szocialista brigádokkal való törődést. Mindez — még egyszer hangsúlyozni kell — örvendetes: helyén való, hogy a területi jelleg nem vonta el speciális üzemi-szakszervezeti feladataitól a könyvtárat. Mert ahol más történik, ott tulajdonképpen visszajára fordul a szándék.

De mi az a plusz, amit vállalt?

Beérheti-e a pusztá kinyilatkoztatással: mátlól területi jellegűek vagyunk — s éli tovább korábbi életét?

A területi minősítés nem jár-e új kötelezettségekkel?

— Alighanem a megváltozott helyzet könyvtári gyermekbetegsége az, hogy — s ezt nemcsak a mi példánk bizonyítja — az első időket a kétirányú tevékenység közül az egyik mindenképpen megszűnik: vagy megmaradunk kizárólag üzemnek — s ez a sokkal gyakoribb —, vagy a területi tennivalók elterelik a figyelmet az üzemi feladatokról.

A MOM-nál az előbbi következett be.

— Pedig a környéknek valóban szükség lenne arra a tizezer kötetre, amelynyit kínálni tudunk — indokolja a területi jelleg helyességét Bánfiné. — A legközelebbi Szabó Ervin könyvtárnak éppen a hatalmas érdeklődés kielégítése okozza a legnagyobb gondot. A területi jellegű propagandára azonban mindeddig nem is gondoltunk, bár ószintén szólva, attól is féltünk, hogy szűkös könyvtárunk nem győzi a nagyobb érdeklődés kielégítését.

Az üzem és a szakszervezet hozzáértését, az új helyzetben érzett felelősségét bizonyítja, hogy az elmúlt hónapokban nagy összeget áldozott a könyvtár újjáépítésére, korszerű berendezésére és szabadpólcossá alakítására. A csinosítás nemrégiben fejeződött be, a MOM mai könyvtára már megfelel az üzemi és területi követelményeknek egyaránt.

Ezzel tulajdonképpen be is fejezhetnénk annak a hosszú és kiüzdelmes útnak

a leírását, mely egy üzemi könyvtár „területivé” válásához vezetett. Bizony minden könyvtárnak meg kell vívnia a maga harcát azért, hogy napjaink e követelményének — ha adottsága és a környék igénye ezt indokolja — eleget tegyen. A népművelés érdeke azt diktálja, hogy nem lehet kitérni e követelmény teljesítése elől.

Ami pedig a MOM történetét illeti, ahhoz is hozzá kívánkozik még valami. A papíron már három esztendeje területi jellegű könyvtár csak most indul meg

azon az úton, hogy végre valóban a terület is hasznát lássa. Tanulság már jócskán van a Csörsz utcai tarsolyában — ezért idéztük példájukat —, most a cselekvésen a sor. De nem maradhatnak egyedül, ehhez jogosan kéri a kerületi népművelés, a tamács és a túlsúfolt szomszédos Szabó Ervin könyvtár segítségét. Persze maguknak is jobb külső propagandát kell folytatniuk, de a közös cél mindenképpen kétoldalú szerepvállalást kíván.

Kiss Gy. János

A szerb—magyar kulturális kapcsolatok múltjából

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének jólsikerült klubestjén érdekes előadást tartott *Lazar Csurscity*, a noviszádi „Matica srpska” könyvtárának igazgatóhelyettese „Budapest és a szerb könyvek” címmel. Ez az előadás több volt a címben jelzett témánál, mert számos érdekes adalékkal szolgált a szerb—magyar kulturális kapcsolatok történetéhez is.

A szerbek első nyomdáját kevéssel az első magyarországi nyomda felállítása után Cetinyében — a korabeli Zétában — létesítették. 1494 januárjában nyomtatták itt az első szerb könyvet. Azonban a török hódítók előnyomulása következtében a nyomda nem sokáig működött: mindössze hat egyházi könyvet nyomtak itt.

A török hódítás a szerb könyv- és nyomdatörténet szomorú korszaka. A XVI. században néhány görögkeleti kolostorban megpróbálkoztak ugyan a könyvnyomtatással, egy-egy nyomda azonban alig egy-két munkát tudott elkészíteni, és az egész XVII. században mindössze egyetlen szerb könyv készült az országban! Az emberiség történetében sehol sem következett be ilyen példátlan folyamat: egy nép, amely már megismerte a könyvnyomtatást, a civilizáció egyik legnagyobb vívmánya nélkül maradt egy évszázadon át.

Ezekben az évszázadokban sok szerb hagyta el hazáját, sokan közülük Magyarországra és Ausztriába mentek. Itt hozták létre kulturális szervezeteiket is, de nyomdát — Bécs ellenállása miatt — nem tudtak alapítani. Végre 1770-ben *Joseph Kurczbück* bécsi nyomdász engedélyt kapott szerb könyvek nyomtatására. E nyomdát 1795-ben a pesti egyetemi nyomdával egyesítették. Így kezdődött meg Budán az újkori szerb könyvnyomtatás legjelentősebb korszaka: öt év alatt legalább 74 szerb könyv jelent itt meg.

E fellendülésnek *Lazar Csurscity* szerint az volt az oka, hogy Budán és Pesten a nyomda szerb lakosok között, szerb írókkal, könyvterjesztőkkel dolgozott. A mai Budapest területén menedéket és új otthont találtak a szerb kereskedők és iparosok, sok szerb diák tanult a pesti egyetemen. Itt ismerkedtek meg a magyar nemzeti törekvésekkel, és ez nagymértékben hatott a szerb szellemi életre és ezzel együtt a könyvkiadásra is. Nem volt véletlen, hogy 1826-ban Pesten alapították meg a *Matica srpskát*, a szerbek kulturális egyesületét. Ez az egyesület adta ki a *Letopis*-t, amely irodalmi és társadalomtudományi folyóirat volt. Kerek 40 évig Pesten szerkesztették és nyomták ezt az azóta is folyamatosan megjelenő folyóiratot, amely a szerb irodalom és kultúra büszkeségévé vált. A *Letopis* nemsokára megjelenésének 150. évfordulóját ünnepli, ritka esemény ez a folyóiratok történetében.

Budapesten alapították 1838-ban a legelső szerb nyilvános könyvtárat is, a *Matica srpska* olvasótermét, és itt indult meg 1861-ben a legszínvonalasabb szerb napilap, a *Zastava* is.

A múlt század negyvenes éveiben Újvidék kezdi átvenni a szerb kulturális központ szerepét. Ide költözött át előbb a *Zastava* szerkesztősége, majd 1864-ben a *Matica srpska* is könyvtárával és a *Letopis* szerkesztőségével együtt. Ezzel Budapest megszűnt a szerb szellemi és irodalmi élet központja lenni, de a fejlődés, amelyet a szerb kultúra itt elért, arany betűkkel íródott a szerb művelődéstörténetbe, egyúttal Magyarország életébe és a magyar könyvtártörténetbe is. (D. Gy.)

Szükség van-e a kötetkatalógusokra?

A Könyvtáros ez évi 9. számában jelent meg Zsembery Anna írása a megyei könyvtárak nyomtatott katalógusairól. Örvendetes, hogy a szerkesztőség helyt adott a cikknek, mert közlésével ráirányította a figyelmet a vidéki könyvtárak állományfeltáró munkájának fontosságára.

Az elismerésre méltó erőfeszítések ellenére ugyanis ma a vidéki olvasószolgálati munka színvonalának emelését elsősorban a hiányos és kezdetleges feltárás akadályozza. Igen sok 15—20 ezer kötetes, közepes nagyságú könyvtár csak szakszerűtlen, hiányos katalógussal rendelkezik, ha egyáltalán ráillik ezekre a cédualahalmazokra a katalógus jelző. Elégtelen személyi ellátottság, a központi számonkérés hiánya, valamint a katalógusok jelentőségének lebecsülése miatt nem ritka az olyan vidéki — főleg járási és városi — könyvtár, ahol egyszerűen képtelenek megmondani, vagy csak nagyon körülményesen tudják megállapítani, hogy egy bizonyos könyv megvan-e az állományban, vagy nincs. Aggasztó jelenség, hogy amíg néhány könyvtár tájékoztató apparátusának tökéletesítésére már egyes tudományágak avatott szakembereit állítja munkába, a szomszédos megyében a szakszerű katalógushálózat kiépítésében a kezdet kezdetén tartanak.

Különösen fontos a vidéki könyvtári életben a megyei könyvtárak állományfeltáró tevékenysége. Ha csak a hálózati központi közvetítő feladatokból indulunk ki, és ha csak egy kicsit is komolyan vesszük azt, hogy a megyei könyvtárnak — különösen ott, ahol nem működik nagyobb teljesítőképességű egyetemi könyvtár — a kulturális élet központjává, a vidéken élő szakemberek könyvellátásának szilárd bázisává kell lennie, akkor nem szorul a fenti megállapítás részletes indokolásra. Tudomásul kell venni, hogy a vidéki könyvolvasók szociális helyzete évről évre javul és a képzettségi színvonal általános emelkedése kétségsbevonhatatlan tény. A továbbtanulás tömegmozgalommá válása, a vidéki iparosítás üteme és a mezőgazdasággal szemben támasztott növekvő követelmények nem maradhatnak hatástalanok könyvtárpolitikai elképzeléseinkre. Ma már nem lehet a speciális kívánásokat és a magasabb igényeket a tudományos könyvtárak kizárólagos domíniumának tekinteni. Az olvasók kívánásainak a kvalifikált szakirodalom irányába való kiszélesedése arra kényszeríti a megyei könyvtárakat, hogy vonzóerejük megtartása érdekében a fenti igényeknek megfelelő mértékben teljesítőképes állományt hozzanak létre. De ezt az állományt nem elég összeállítani, ezt igényesen és sokoldalúan hozzáférhetővé is kell tenni.

Ennek a gondolatmenetnek az alapján az első megyei könyvtári nyomtatott katalógusok — szerintünk — minden elismerést megérdemelnek. Nem vitás, hogy a kezdeményezés, az úttörés ezen a területen is számos buktatóval jár. Kifogásolható és vitatható a válogatás néhány szempontja, következetesebb és pontosabb munkával a címléírás hibákat is minimumra lehetett volna csökkenteni. Mindez azonban az útkeresés, az állományfeltárás tökéletesítésére irányuló törekvések értékéből nem sokat von le. Egyébként a nyomtatott katalógusok hasznosságáról, a szerkesztési és válogatási elveik indokoltságáról az érintett könyvtárak nyilvánvalóan közlik majd tapasztalataikat és észrevételeiket.

Zsembery Anna cikkében mi a végkövetkeztetést érezzük hibásnak. Az alkalmazott válogatási és szerkesztési szempontok, valamint — és főleg — az állományok hézagosságából adódó hiányosságok alapján Zsembery Anna olyan következtetésre jut, miszerint nem ésszerű a nyomtatott katalógusok megjelenítése. A cikkíró szerint a nyomtatott katalógusoknak csak a nagy tudományos vagy szakkönyvtárak esetében van létjogosultságuk. Ezzel nem lehet egyetérteni. Ne öntsük ki a fürdővízzel a gyereket is!

Meggyőződésünk, hogy mindaz, amiről a bevezetésben említést tettünk, a megyei könyvtárak számára a szolgáltatások igényes, bevált és új formáinak alkalmazását parancsolja. Ide tartozik a nyomtatott katalógusok megjelenítése, akár ajánló céllal, akár az állomány egyes részéről, vagy a teljes állományról készül is az a katalógus. A cikkben javasolt megoldás, miszerint a Magyar Nemzeti Bibliográfiából kellene 3—5 évenként kumulált ajánló válogatásokat közreadni, nem fogadható el.

A megyei könyvtárak egyáltalán nem uniformizált állománnyal rendelkeznek, és a további fejlődést figyelembe véve a későbbiekben még differenciáltabb, eltérőbb lesz állományuk. A megyei könyvtáraknál is fontos szerepet kapott a külföldi irodalom, és a könyvkereskedelmi forgalomba nem kerülő művek beszerzése — mennyiségben és választékban is — könyvtáranként más-más módon alakul. A szakirodalom beszerzésének alapja az adott megye természeti-földrajzi, gazdasági helyzete, társadalmi összetétele. Épp ezért bizonyos ismeretanyag irodalmának gyűjtése egyik helyen összehasonlíthatatlanul szélesebb körben történik, mint a másik helyen. Minderről hatá-

sos és használható tájékoztatást csak az illető könyvtár tud adni. Néhány közművelődési könyvtár több évet megért állománygyarapodási jegyzékei — amelyek a teljes beszerzett könyvanyagot tartalmazzák és amelyek éppen az igényes olvasók és szakemberek körében keltek érdeklődést — jól bizonyították mindezt.

Más kérdés a nyomtatott katalógusok technikai előállításáé. Közhelynek számít, és mindenki által elismert „fájdalom”, hogy mily nehéz egy-egy könyvtári kiadvány megjelentetése. Biztosnak látszik, hogy a nyomtatott katalógusok vonatkozásában a xerox-sokszorosító eljárásnak van jövője. A cédulák csoportosításának korlátlan lehetőségei, a rövidebb átfutási idő, a gazdaságosság mind mind emellett a módszer mellett szól. Kívánatos és jó lenne, ha alkalmazásához és szervezett igénybevételéhez minél előbb megteremtődnének a feltételek. Ebben az esetben a nyomtatott katalógusok hasznosságáról több megye gyakorlata alapján lehetne megbízható és hű képet szerezni.

Takács Miklós

Hogyan vált be a veszprémi kötetkatalógus?

A Veszprém megyei könyvtárosok tapasztalatai szerint a megyei nyomtatott katalógus a gyakorlatban nagyon hasznosnak bizonyult. Az elgondolt és meghatározott feladatok nagy részét megoldotta. Néhány részletben azonban — elsősorban adottságai miatt — nem felelt meg a várakozásnak.

Általános tapasztalat, hogy az olvasók könnyen és jól tudják használni, és ez — ismervén a cédulakatalógusok használatát és használhatóságát — egyáltalán nem elhanyagolható előny. Sok olvasó a nyomtatott katalógussal vagy az abból kiírt könyvcímeket tartalmazó cédulával jött és jön a könyvtárba, s kéri az otthon kiválasztott műveket. Többen elmondták: a katalógus lapozgatása közben tapasztalták, hogy olyan könyvek találhatók a könyvtárban, amelyekre nem is gondoltak. Az olvasók körében régebben az a helytelen, de sajnos majdnem általánosnak mondható hiedelem uralkodott, hogy a közművelődési könyvtárak csak szépirodalmi műveket gyűjtenek. A katalógust lapozgatva azonban látták, hogy a különböző ismeretágak sok könyve szerepel benne. Ez segített nekünk a tévhitet eloszlatni. Mivel a szak- és ismeretterjesztő könyveket a katalógus elején soroltuk fel, az olvasók önkéntelenül is ezt nézték át először, s minden bizonnyal ez is közrejátszott abban, hogy a megjelenés után a legtöbb könyvtárban növekedett az ismeretterjesztő és szakirodalom forgalma, Zircen például 14,2%-ról 16,3%-ra. Gyakran tapasztaljuk, hogy a régi olvasók megjelölik a katalógusban a már elolvasott műveket, ezzel mintegy ellenőrzik olvasottságukat, és számontartják, hogy mely fontos művek elolvasására nem kerítették még sort. Ugyanakkor megismerhettünk több „könyvfalót” is, akik megkezdnek egy betűt, és az abban szereplő összes művet el akarják olvasni.

Érdekesen eltérő a könyvtárosok tapasztalata arról, hogy kik vásárolták a katalógust (egy év után már egy könyvtárban sem lehetett kapni). A legtöbb helyen a régi olvasók, akik már magasabb igényeket támasztanak a könyvtárral szemben, maguk választják meg olvasmányaikat, s ehhez látni szeretnék, miben válogathatnak, azonban a könyvtárban sokszor nincs idejük a keresgélésre. Az állomány nagyobb részével még a szabadpolcos könyvtárban sem találkozunk, a cédulakatalógus pedig nem alkalmas az állomány nagyobb csoportjainak egyidejű áttekintésére. A hosszú ideje rendszeresen olvasó emberek közül soknak az az érzése, hogy az adott könyvtárban kevés mű található, amelyet érdemes lenne kikölcsönözni, tehát „mindent elolvasott” már. Ezek az olvasók sok művet találtak a nyomtatott katalógusban bön-gészve, amiket még nem olvastak, tehát sikerült őket ilyen módon „visszahódítani”.

Néhány helyen, például Veszprémben és Várpalotán viszont az új olvasók közül vásárolták többen a katalógust, mert ők arra számítotak, hogy segítséget kapnak a könyvtári állományban történő eligazodáshoz, könnyebben megismerik a műveket, gyorsabban önállókká válnak. Veszprémben például sok egyetemi és középiskolai diák vásárolta meg. Nagy előny — persze bizonyos szempontból hátrány is —, hogy a katalógus 10 könyvtár állományát jelöli. Előnye az, hogy lényegesen fellendítette a könyvtárközi kölcsönzést, különösen a megye könyvtárai között. Több esetben az olvasó nemcsak a kért művet jelölte meg, hanem a könyvtárt is, amelyikben megtalálható.

A katalógus anyagának összeállítása kitűnő lehetőséget adott arra, hogy felülvizsgáljuk a megyei könyvtár állományát, az egyeztetés pedig felért a legalaposabb

szerzeményezési ellenőrzéssel. A könyvtárak munkatársai már akkor, olvasóik pedig a katalógus megjelenése után megítélhették, milyen volt az állománygyarapítás. Az érdekelt könyvtárak hiányaikat nagyobb részben már pótolták, tehát a kötet *mintakatalógus szerepét* is betöltötte.

De nemcsak kedvező tapasztalataink voltak a katalógussal. Nem sikerült például olyan propagandaeszközzé tenni, mint azt vártuk. Sokan kifogásolták, hogy nem tükrözi a teljes állományt, de ennél is többen hiányolták, hogy *a legújabb irodalmat nem szerepelteti*. (Itt sokkal gyorsabban észrevették ezt, mint a cédulakatalógusban!)

A következő évben megjelentetett *pótfüzet* már nem váltott ki olyan érdeklődést. Ebben közrejátszott az, hogy nem fejtettünk ki vele kapcsolatban olyan propagandát, mint az első kötetnél, úgy gondoltuk, hogy ez már menni fog magától is.

Olvasóink azóta is *érdeklődnek az újabb, teljes katalógus iránt*. Ez készítetett minket arra az elhatározásra, hogy ebben az évben újra megjelentetjük, kibővítve a pótfüzet megjelenése utáni anyaggal. Az új kötetkatalógus kétkötetes lesz, az első kiadással megegyező beosztású, s mintegy 8000 művet tartalmaz.

Pár mondatban az elkészítési módról is szeretnék írni. Katalógusunk nem nyomdai úton készül, hanem a *Könyvtártudományi és Módszertani Központ* xerox-sokszorosító eljárásával. Ennek egyik előnye, hogy az összeállítás és a megjelenés közötti idő jóval kisebb, kb. 3–4 hónap, míg nyomtatás esetén egy év. Másik előnye, hogy az egyes címeket külön kartonokra gépeltük, s ezek bármikor felhasználhatók, és tetszés szerint csoportosíthatók.

Semmiképpen sem érthetünk egyet *Zsembery Anna* véleményével, aki a *Könyvtáros* szeptemberi számában (546. old.) azt írja, hogy a nyomtatott katalógusoknak csak „...a külföldi, vagy ritkán előforduló anyaggal kapcsolatban van jelentőségük a nagy tudományos vagy szakkönyvtárak esetében, amikor a gyűjtemény eredeti specialitását és értékét érdemes közölni”. A cikkíró nem veszi figyelembe, hogy a közművelődési könyvtárak elsőrendű feladata, minél több emberrel megismertetni és megszerettetni a könyvet, az olvasást. *Nem tudományos kutatókkal van tehát dolguk*, hanem olvasni, művelődni vágyó emberekkel.

Figyelembe kellett volna vennie azt is, hogy a közművelődési könyvtáraknál az alkalmazott tudományok körébe tartozó művek beszerzését az 1960-as évek elejéig két körülmény erősen hátráltatta: 1. a könyvbeszerzési keretek eléggé korlátozott volta, 2. a gyűjtőkörök tisztázatlansága. Ez közismert dolog, nem kell részletesebben kifejteni.

Zsembery Anna bírálatában *az adatok nem pontosak*. Például a veszprémi katalógusban a magyar irodalomtudományi szakban nem 64, hanem pontosan 75 mű van. A „...9-es szakban” nem hiába keresnénk Kossuth művet, mert a 125. oldalon kettő szerepel. A 31. és a 34. oldalon viszont Széchenyi munka is van, igaz, ezek nem a „9-es szakban”, hanem a *Politikai gazdaságtan*, valamint a *Népgazdaság, termelés* címszavak alatt. Azt is meg lehetett volna viszonylag könnyen állapítani, hogy nemcsak egyedül a miskolci könyvtár adott ki pótfüzetet nyomtatott katalógusához, hanem a veszprémi is. Mindezek persze apró dolgok, az érdemi kérdéseket nem befolyásolják, de jobban kell velük vigyázni, mert a bírálat értékét csökkentik.

Ami a szakirodalom betürendes mutatóját illeti, nem feledékenységből nem készítettünk, hanem azért, mert elegendőnek találtuk a tárgymutatót. Ezen persze lehetne vitatkozni, és lehet, hogy valóban szükséges lett volna, de hiányát a gyakorlatban nem tapasztaltuk.

A cikkíró által ajánlott, országosan kumulált ajánló válogatás érzésünk szerint *nem helyettesítené* a megyei könyvtárak nyomtatott katalógusát.

Nem érthetünk egészen egyet azzal a következtetéssel sem, hogy: „csak egyféle anyagnak, a helyismeretinek közreadása lenne hasznos. De ettől még ajánló katalógusban is tartózkodnak”. A megyei könyvtárak az utóbbi években sokat foglalkoznak a helyismereti irodalom gyűjtésével és feltárásával. Ezt nem egy kiadvány, előkészületben levő munka bizonyítja, amelyről a cikkíró valóban nem tud. Az állományfeltárásnak e bevált formáját közművelődési könyvtárban *csak a helyismereti irodalomra korlátozni veszélyes volna*, mert a tudományoskodás irányába tolná ezeket az intézményeket.

Végül és tanulságul azt szeretném megjegyezni, hogy nem helyes dolog valamely kiadvány hasznosságát és használhatóságát csupán csak annak kézbevétele és áttanulmányozása alapján eldönteni. Aki ilyen feladatra vállalkozik, nézzen utána annak is, hogy *a kiadványok hogy váltak be a gyakorlatban*. Csak úgy lehet hasznosságukról és használhatóságukról teljes képet adni, s mi több, róla vitatkozni.

Tolnai Valéria

Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács munkájáról

Hosszabb idő után ismét időszerű, hogy tájékoztatást adjunk az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs tanács, az egyes tagozatok és a szakbizottságok tevékenységéről.

A *könyvtárigazgatási szakbizottság* a készülő állományvédelmi rendeletet vitatta meg legutóbbi ülésén. Az előterjesztett szöveggel kapcsolatban számos módosító javaslatot is tett, egészében azonban a rendelettervezetet elfogadta. Az új jogszabály néhány jellegzetes új vonását máris érdemes megemlíteni. Ilyen pl. hogy a korábbi, különféle, a tágabb értelemben vett állományvédelem keretébe tartozó rendelkezéseket egyetlen jogszabályban kívánja összefoglalni. A korábbi rendelkezésektől eltérően különbséget tesz tartós és nem tartós megőrzésre szánt dokumentumok nyilvántartása között. Felsorolja a törlés lehetséges indokait, és meghatározza az elveszésnek azt a maximumát, amelyért a könyvtáros még nem vonható anyagi felelősségre. Az eddiginél nagyobb hatáskört biztosít a tudományos és szakkönyvtári hálózati központoknak az állománykivonás terén. Az állományvédelem szempontjainak szem előtt tartása mellett azonban a nemzeti közvagyon maximális kihasználását is igyekszik előmozdítani.

A *könyvtártudományi és kiadványi szakbizottság* az elmúlt öt év könyvtártudományi kutató munkáját értékelte és

egyben megvitatta a következő öt év könyvtártudományi kutatási programját is. Mind a kutató munkáról szóló összefoglaló jelentést, mind a következő időszak programját az OKDT teljes ülése vitatja majd meg, előreláthatólag december folyamán. Erről részletesebb tájékoztatást a tanács vitája után fogunk adni.

Az OKDT idei pályázatára 18 pályamű érkezett, a pályaművek elbírálása a szakbizottság keretében folyamatban van.

A *könyvtárépítési és berendezési szakbizottság* a közelmúltban a felmerült szükségletek szerint foglalkozott könyvtári építkezések, átépítések terveivel. (Nyiregyházi Megyei Könyvtár, Miskolci Megyei Könyvtár, Miskolci Egyetemi Könyvtár, Kiskunhalasi Járási Könyvtár, Jászberényi Járási Könyvtár, Paksi Járási Könyvtár.)

A *közművelődési könyvtári tagozat* októberi ülésén azt a kérdést vitatta meg, hogy megvannak-e és milyen mértékben a legfontosabb politikai-ideológiai művek a községi könyvtárakban, hogyan tudják e könyvtárak a laikosság politikai-ideológiai tájékozottságát, a politikai oktatásban részt vevők olvasmányanyaggal való ellátását biztosítani. E témával részletesen külön cikkben foglalkozunk. A következő év folyamán a tagozat megvizsgálja a politikai-ideológiai művek forgalmát is.

R á c z A r a n k a

KÖNYVTÁROSOK ÍRJÁK

A könyv megbecsülése

Vajon eszébe jutott-e már valakinek a könyvtárosok és a könyvbarátok közül, hogy a kölcsönzési szünet idején, amikor nincsenek könyvtárórák, belelapozzon a könyvtár köteteibe — szűrőpróbaszerűen — és megnézzé, mit rejtegetnek számára az egyes lapok, oldalak? Mert bizony egyik-másik könyvben van mit nézni és van mit olvasni, ami a könyv szövegétől, az író mondanivalójától teljesen idegen. Gondolom, nem én vagyok az egyedüli, aki nemcsak foglalkozik ezzel, hanem harcol is ellene, és igyekszik megmenteni a társadalmi megbecsülésnek a könyvet, a legjobb barátot.

Annyira már eljutottunk húsz év alatt, hogy gyermekeink és dolgozó népünk szeret olvasni, különösen a téli hónapok alatt. Azonban kevesebben vannak, akik meg is becsülik a könyvet, a köz vagyonát és nem firkálják össze, nem nyilvánítanak véleményt írásban, sem a lapszálon, sem a sorok között.

A kisdíások igénybe veszik az iskolai könyvkölcsönzést és a községi könyvtárat, de bizony a könyv megbecsülésére még nem terjed ki figyelmük. Sokan a kikölcsönzött könyvekre ceruzával, vagy tintával állat-figurákat, kisebb-nagyobb violínkulcsokat rajzolnak, megpróbálkoznak megrajzolni, átkopírozni a könyv illusztrációit, ráteszik kézjegyüket, avagy a közkedvelt „Mazsola” eltorzított képmását...

Nem mentes ezektől a hibáktól a felső tagozat, sőt a felnőttek olvasótáborába sem.

Többen már saját könyvtáruk megalapozásán dolgoznak, de még nem mindenki tudja félteni, óvni könyvét. Nem ritka a „számárfül” mint könyvjelző. A felnőtt olvasóknál is elég gyakori, hogy piaci és egyéb számítások, ujjlenyomatok, megismélt, átírt leltári számok, letéptett lapsarkok, tintapacnik találhatóak a könyvben. Lányoknál rúzsos ajaklenyomatok, telefon- és házszámok.

A házi feladatok írásbeli rögzítése sem ritka. Az étkezési és egyéb nyomok mellett égésnyomok, az olvasó cigarettájának nyomai... Előfordul az is, hogy a mellékletek egyéni tulajdonba vándorolnak... (Nálunk a Mátra útikalauzok térképei.)

Vannak iskolának és könyvtárnak szóló üzenetek, amiket csak úgy ismerhetünk meg, ha a könyvtári könyveket nemcsak kölcsönözzük, de olykor-olykor, mikor nincs könyvtárhoz, lapozgatjuk is. Ha ezt tesszük, az olvasott könyvek sok mindenről árulkodnak. Még az olvasónak és családjának világnézetét is tükrözik. „Nagyon jó könyv, mindenkinek melegen ajánlom... Nem sokat ér, kár a könyvtárban tartani... El kell égetni az ilyen könyveket...” Dala—Kocsis: Az élet útja a földön c. könyv lakonikus rövidegességgel írott, de sokat mondó széljegyzete a könyv alábbi szövegéhez: „... Az ősi tengerek kavargásában az évmilliók lassú pergése során, kicsinyke élő cseppekké alakultak az élettelen anyagok, és ezekből lettek a növények és az állatok is...” Az olvasó megjegyzése lapszélre írott glossza — felnőtt írással: „Ki bizonyítja ezt be?!!”

Meg nem hallgatott, de leírt néma üzenetek ezek, a család, az olvasó világnézetének hordozói, melyek bizonyára válaszra várnak, hisz a képzetlen olvasóknál mérgeznek is. Ha nem lapozgatunk a könyvek közé, csak az olvasók fedik fel őket. Helyesebb lenne a szülők részéről — az iskolával szoros együttműködésben — a gyermek figyelmeztetése a könyv, mint köztulajdon megbecsülésére, nem pedig a rossz példaadás. A könyv megbecsülésére való nevelést az első könyvvel kell elkezdeni. Nálunk az úttörő könyvtáros órsők a kölcsönzött könyveket kiadás és visszavétel előtt tüzetesen átnézik.

Ez egy kissé gondolkodóba ejti nemcsak az ifjú olvasókat, de a felnőtteket is, akik kétszer is meg fogják gondolni, hogy írjanak-e megjegyzéseket a könyvbe.

Kovács László
fiókkönyvtáros, Mátrafüred

„Mint egy maszek boltos”

A besenyszögi községi könyvtárban, amelynek négyórás könyvtárosa vagyok, már 7174 kötetes az állomány. Mivel a könyvek száma állandóan szaporodik, kb. kéthavonként újra kell rendeznem a szabadpolcokon levő könyveket. Felvetődött bennem a kérdés, nem végzek-e felesleges, haszontalan munkát akkor, amikor a könyveket sajátkezűleg rendezem át. Nem lenne-e helyesebb, ha ezt a munkát diákokra, vagy a könyvbarát-bizottság tagjaira bízám? Arra a meggyőződésre jutottam, hogy helyesebb, ha ezt a munkát magam végzem, mégpedig azért, mert amikor a könyveket újra rendezem, felfrissítem könyvismeretemet is. Ezekből a művekből kb. 2—3 hetenként könyvismeretést tartok. Így értem el azt, hogy míg 1958—59-ben az olvasók az idegen írók műveit kezükbe sem vették, legfeljebb a Csendes Dont, ma a leg-egyszerűbb falusi olvasók is éppen úgy viszik Dickens, Dumas, Gorkij műveit, mint Tolsztoj Háború és békéjét, vagy Karenina Annáját.

Az elmúlt év végén az olvasók száma 640 volt, az idén pedig január 1-től szept. 27-ig 600-an iratkoztak be a könyvtárba. Ezeknek 60%-a felnőtt olvasó. 76 és 79 éves olvasóim is vannak, egyszerű földműves emberek. Az eredményt úgy értem el, hogy az olvasókkal olyan barátságosan beszélgetek és ajánlom nekik a könyveket, mint egy régi „maszek” boltos beszélgetett vevőivel és ajánlotta nekik portékáit. Véleményem szerint a könyvtárosnak, főleg a falusi könyvtárosnak ez a legfontosabb feladata.

Elődeim alatt 2730 Ft értékű könyv veszett el a könyvtárból, de a hiányzó könyvek közül 105 kötetet nekem visszahoztak. Egy részüket kezembe adták, másik részüket könyvcserék alkalmával észrevétlenül tették vissza a polcokra. Ezt az eredményt is az olvasókkal való rendszeres beszélgetéseknek és annak is köszönhetem, hogy az olvasók többsége régen tanítványom volt.

Wesniczky Antal
községi könyvtáros, Besenyszög

A járás első kitüntetett könyvtárosa

Mihály Sándor községi könyvtáros a salgótarjáni járás legeldegőbb sarkában, a 929 lakosú Zabar községben immár 12 éve dolgozik lankadatlan erővel mint tiszteletdíjas könyvtáros. Ez év aug. 20-án a Szocialista Kultúráért jelvénnel tüntették ki: a járás könyvtárosai közül ő az első, aki ezt a kitüntetést megkapta. Mivel érdemelte ki a megbecsülést?

Mihály Sándor még 20. életévét sem töltötte be, amikor 1953 őszén átvette az akkor mindössze 201 kötetes „könyvtár”-at, melynek 4 olvasója volt. A könyveket az iskola egyik tantermében, egy kisméretű vándor-ládában és az óvodától kölcsönként ételtartó szekrényben helyezték el. A szervezést úgy kezdte, hogy könyvvel a hónap alatt látogatta meg ismerőseit, majd hangos híradó híján dobszóval adatta tudtára a falunak, hogy a könyvtár megkezdte rendszeres működését, minden vasárnap a lakosság rendelkezésére áll.

Ellátogatott az osztályfőnöki órákra is gyermekolvasókat toborozni, és maga készítette plakátokat tett ki a forgalmasabb helyekre. Év végére már 106 olvasója volt a könyvtárnak. Igaz, ebből 84 gyermek. A gyermekeket vonzották a vasárnap délutáni diavetítések, mesedélutánok. 1954 végén már 206-an olvastak a községben. Az állomány is nőtt, de még ekkor sem jutott 2 könyvnél több 1 olvasóra. 1955 tavaszán az iskola szertárába költöztették át a könyveket, majd amikor elkészült az új iskola, s a régít művelődési otthonnak alakították át, itt egy 4×2 m-es helyiségben kapott helyet a könyvtár. A szabadpolcos kölcsönzésre való áttérés után ez a helyiség is kicsinek bizonyult, hiszen az olvasók száma 1961-ben 256, 1962-ben pedig 294 volt. Ezért 1963-ban egy közfal kivételével 6×2 m-re növelték a könyvtárat. Az olvasók száma ekkor már meghaladta a 350-et. Az újabb bővítés után, 1965-ben 9×2 m-esre növekedett a helyiség nagysága. Ez sem sok, de a kezdethez képest óriási haladás.

Az átalakításhoz szükséges pénzt úgy teremtette elő Mihály Sándor, hogy a termelőszövetkezettől tüzelőt kért, s ezért társadalmi munkát végzett a fiatalokkal. Így a tüzelőre szánt 1000 Ft megmaradt. Ezt a társadalmi munkát több éven keresztül megismételték, s az összegyűlt tüzelő költséget építkezésre fordították. Pénzt csak az anyagért kellett adniuk, a munka elvégzését a fiatalok vállalták. Mihály Sándor Katona Bélával és Kovács Pállal együtt több mint 10 000 Ft értékű társadalmi munkát végzett a művelődési otthonban.

A könyvtár legközelebbi célja a könyvbarát-kör megszervezése, amelynek keretében havonta tartanak majd könyvankétot.

Bardócz Antal
a Salgótarjáni Járási Könyvtár munkatársa

55 éve könyvek között

Egy esztendő volt, amikor Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Szabó Dezső megszületett. Tejtestvére lehetett volna Bartha Lajosnak, Krúdy Gyulának, Molnár Ferencnek. Talán 12 hónapos legényke volt Ady Endre, Osvát Ernő, Szabó Ervin — akkor született Frölich Sámuel nyugalmazott nyomdai gépmester, aki 55 éve társadalmi munkás-tiszteletdíjas könyvtáros. Arcvonásai élesek, határozottak. Mozgása lendületes. Nehéz elhinni, hogy 1878-ban született.

— Mennyit dolgozott?

— 1895-ben már nyomdászinas voltam. 1899-ben szabadultam. Sok nyomdában dolgoztam, legtovább a Világosságnál. Felvittem a gépmesterségig. Kétszáz pengőt kerestem, mikor „a havi 200 fix”-szel

— állítólag — könnyen lehetett viccelni. 1940-ben mentem nyugdíjba. Addig a nyomda és a könyvtár volt a kedvtelése, azóta csak a könyvtár.

— Hogyan lett könyvtáros?

— Nem is tudom. Már inaskoromban szerettem a könyveket. A nyomdászinasok önképzőkörében kis könyvtár is volt. Ott ténferegtem, segitettem rakosgatni a kevés könyvet. De ez még nem számít bele az 55 évbe. 1909-ben vagy 10-ben kerültem ide a Nyomdász Szakszervezet központi könyvtárába. Ettől kezdve vagyok az olvasás társadalmi munkás köz-katonája.

— Tiszteletdíj?

— Mint a mesében: hol volt, hol nem volt. 1919-ben kaptam először. De nem

azért csináltam. Inkább még én fizettem volna, hogy itt lehessenek. Ez az életem.

— *Hány kötetes a könyvtár?*

— 8000. De volt 11 000 is, csak háromszor megnyírbálták: a zsidótörvénykor, 1944-ben a nyilasok, és Rákosi idejében is volt szórás. A nyilasoknak olyan sürgős volt, hogy kézikocsin kellett bevinni a drága szép könyveket. Nézze ezeket a jegyzőkeket: „a nem ajánlott könyvek” 1945 után. Benedek Elek... Hát kellett az ő tiszta, szép, naiv írásaitól félni a rendszerünket? Nem egy Gárdonyi könyv is „nem ajánlatos” volt, itt vannak — nézze — Csathó Kálmán és Herczeg Ferenc művei.

(Herczeg Ferencet, Tisza István barátját, a dzsentri szentbéavatóját, a Gyurkovics-fiúk és -lányok felszínes króniká-sát — szereti. Hetven éve olvassa. Mikszáthot, Móriczot idézem neki, akiknél a dzsentri lelepleződik vagy elpusztul — és Herczeget, akinek műveiben a tönkrement úriember szorgalmasan dolgozva *vagyon*t szerez, miközben másfél millió — bizonyára „lusta” — emberünk kitántorog Amerikába. Ezen nem veszünk össze. Én nem lettem Herczeg-kedvelő, ő továbbra is lelkesedik Herczeg „szép stílusá”-ért. Ő, a munkásmozgalmi ember, aki a maga szerény erejével egy életen át *tett* azért, hogy a Herczegek, Tiszák, Horthyk hazug világa eltűnjön...)

— Feuchwangernek *A csúnya herceg-nője?*... Adom! ... Berkesi? Mind kivitték, csak az *Októberi vihar* van bent, azt is ma hozták vissza. (Egy olvasónak mondja ezt, úgy, hogy *oda se néz* az állványokra. Én odanézek. Megkeresem Feuchtwangert, Berkesit — úgy van, ahogy

Frölich bácsi látatlanban mondta. Ő itt minden könyvet jól ismer.

— *Mi a legemlékezetesebb könyvtárosi múltjában?*

— Minden év. Minden nap. Mindig hetenként háromszor kölcsönöztünk. Mindig itt voltam. Az egész 55 esztendő emlékezetes. De mégis kiugrik valami várjon csak... Mikor 44-ben Szálasi átvette a hatalmat, ide bújtam el négy napra.

— *Miért?*

— Két „bűnöm” volt; hogy a munkásmozgalomnak dolgoztam, és, hogy zsidó voltam.

— *Evett a négy nap alatt valamit?*

— Hoztam ennivalót.

— *Olvastott-e akkor?*

— Nem. Nem tudtam. Félttem. Négyezer embert vittek el a Tattersallba. Onnan tovább. A legtöbb elpusztult. Ez a könyvtár mentette meg az életemet...

— *Mit olvas szívesen, Samu bácsi?*

— Jó regényt, novellát, útleírást.

— *Most éppen?*

— Többet is: *Benámy Sándor és Boldizsár Iván, Herczeg László: Berni éjszakák, Lázár István: Angliai vakáció.* Én nem tudom, öreg-e, fiatal-e, de milyen jól ír ez a Herczeg meg a Lázár! (Milyen szép: 87 éves, és — legalább könyvekben — bekalandozza a világot. Sokat és mőhón olvas. Ő már tudja: egy élet kevés a jó könyvre.)

— *Elismerés?*

— A legnagyobb: szeretnek az olvasók. A veséjükbe látok. Három lépésről megszimatolom, kinek mi kell. Herczeget is ajánlom, de ne ijedjen meg — csak annak, aki *keresi*. (Kevesen keresik.) Szeretem, no... Van hivatalos elismerés is. (Mutatja a személyi igazolványát:) Ide ragasztottam be: „*a szakszervezeti munkáért*” kitüntető jelvény arany fokozata meg a „Szocialista Kultúráért”. Már csak az *állami* hiányzik.

— *Hogyhogy? A „Szoc. Kult.” nem állami? A Művelődésügyi Minisztérium adta.*

— Tudom. De olyanra gondolok, amit (így, 1919-et idézve mondja) *a kormányzó tanács* ad. Az az igazán *hatályos*.

— *Otthon mekkora könyvtára van?*

— Semekkorra. Pár szótár, lexikon. Ha veszek is — a ritkaságok, az antikvár könyvek a szenvedélyem, a könyvtárnak is ott veszek meg sok hiányzó művet —, behozom ide. Én ezzel a könyvtárral nem akarok versenyezni. Minek is? Hiszen 55 éve az enyém. (Szeretettel végignéz a nagyon öreg, faredőnyös állványokon, amelyek 1910 körül izgalmasan modernnek lehettek, de az atomkorban, 2000-hez immár közelebb, mint 1910-hez, nyugdíjra, teljes kicserélésre várnak.)

S z. E.

A BARTÓK ÉVFORDULÓ MEGEMLÉKEZÉSEI

1. A legfontosabb Bartók irodalom

- Bartók Béla válogatott írásai.* Összegyűjt. és sajtó alá rend. Szöllősy András. 1956, Művelt Nép. 426 l. Bibliogr. 374—424. l.
- Bartók-breviárium.* (Levelek, írások, dokumentumok.) Összeáll. Újfalussy József. 1958, Zeneműkiadó. 555. l., 8 t.
- FASSET, Agatha: *Bartók amerikai évei.* 1960, Zeneműkiadó, 351 l., 5 t.
- KRÓÓ György: *Bartók Béla színpadi művei.* (A kékszakkallú herceg vára. — A fából faragott királyfi. — A csodálatos mandarin.) 1962, Zeneműkiadó. 294 l.
- LENDVAI Ernő: *Bartók dramaturgiája.* Színpadi művek és a Cantata profana. 1964, Zeneműkiadó. 285 l.
- SZABOLCSI Bence: *Bartók Béla élete.* — BÓNIS Ferenc: *Bartók élete képekben.* 3. kiad. 1961, Zeneműkiadó. 35 l., 45 t.
- SZÉKELY Júlia: *Elindultam szép hazámból.* Bartók Béla élete. (Regény.) 1965. Móra. 208 l., 8 t. (Nagy emberek élete.)
- ÚJFALUSSY József: *Bartók Béla.* 1. köt. 1881—1919. 2. köt. 1919—1945. 1965. Gondolat. 2 db.
- 2. Lapok és folyóiratok cikkei**
- GELLÉRT Oszkár: *Bartók és a Nyugat.* = Élet és Irodalom, 1965. 39. sz.
- KESZI Imre: *A kékszemű Bartók.* = Élet és Irodalom, 1965. 39. sz.
- KÁRPÁTI János: *Kompromisszum vagy szintézis?* = Élet és Irodalom, 1965. 39. sz.
- JÁRDÁNYI Pál: *A tudós művész.* = Kortárs 1965. 9. sz.
- DEMÉNY János: *Bartók Béla szülőföldje.* = Kortárs, 1965. 9. sz.
- MOLNÁR Antal: *Bartók és Kelet-Európa.* = Kortárs, 1965. 9. sz.
- VAMOS Ferenc: *Az építészet Bartók képzeletének fejlődésében.* = Kortárs, 1965. 9. sz.
- KRISTÓF Károly: *Alma a fiókban.* = Kortárs, 1965. 9. sz.
- PERNYE András: *Mitosz nélkül.* Jegyzetek Újfalussy József Bartók-könyvéről. = Kortárs, 1965. 9. sz.
- FÁBIÁN Gyula: *Emlékek tárházában.* Kortárs, 1965. 9. sz.
- PALOCSAI Zsigmond: *Bartók-zenére.* (Vers.) = Korunk, 1965. 9. sz.
- SZALAY Miklós: *A sötétség és fény zenéje.* = Korunk, 1965. 9. sz.
- FASANG Árpád: *Emlékezés Bartók Bélára.* = Köznevelés, 1965. 17. sz.
- KOVÁCS János: *A színpadi forradalmár.* = Magyar Nemzet, 1965. 227. sz.
- PERNYE András: *„Teli tarsollyal megyek el.”* = Magyar Nemzet, 1965. 227. sz.
- TÓTH Aladár: *A teremtmény élet költője.* = Magyar Nemzet, 1965. 227. sz.
- DILLE, Denijs: *Négy Bartók levél Philip Heseltine-hoz.* = Muzsika, 1965. 9. sz.
- BREUER János: *Bartók szabadegyetem Esztergomban.* = Muzsika, 1965. 9. sz.
- GÁRDONYI Zoltán: *Bartók és magyar elődei.* = Muzsika, 1965. 9. sz.
- DOMOKOS Pál Péter: *Találkozásom Bartók Bélával.* = Muzsika, 1965. 9. sz.
- DERSI Tamás: *Bartók reflexiók.* = Napjaink, 1965. 9. sz.
- BREUER János: *Bartók Béla halálának 20. évfordulóján.* = Népszabadság. 1965. 227. sz.
- RAJK András: *Bartók Béla napja világít.* = Népszava, 1965. 227. sz.
- SZÁSZ István: *Budapesti Bartók-fesztivál 1965.* = Ország Világ, 1965. 37. sz.
- A Tiszatáj Bartók-száma elé.* = Tiszatáj, 1965. 9. sz.
- DEMÉNY János: *A romantikus Bartók.* = Tiszatáj. 1965. 9. sz.
- BÓNIS Ferenc: *Régi magyar dallamok — modern magyar zenekutatás.* = Tiszatáj, 1965. 9. sz.
- PÉTER László: *Bartók és Szeged.* = Tiszatáj. 1965. 9. sz.
- JOOS Ferenc: *Bartók Béla a kecskeméti emlékezetében.* = Tiszatáj, 1965. 9. sz.
- Egy elfelejtett Bartók önéletrajz.* = Tiszatáj, 1965. 9. sz.
- KASSÁK Lajos: *Napraköszöntés.* (Vers.) = Tiszatáj, 1965. 9. sz.
- DALOS György: *Bartók Béla a Szovjetunióban.* (1929—1961.) = Tiszatáj, 1965. 9. sz.
- Dokumentum-összeállítás a szovjet sajtóból.* = Tiszatáj, 1965. 9. sz.
- FÁBIÁN Zoltán: *Az éjszaka zenéje.* (Elbeszélés.) = Tiszatáj, 1965. 9. sz.
- Új Bartók-kiadványok.* = Tiszatáj, 1965. 9. sz.

KERESZTURY Dezső: *Aki szebbet terem, elsőség is azé.* = Tükör, 1965. 39. sz.
 Bartók Béla. 1881—1945. Képek, emlékezések. = Tükör, 1965. 39. sz.
 BOLDIZSÁR Iván: *Bartók és az ifjú szívek.* = Tükör, 1965. 39. sz.
Bartók a nagyvilágban. Fodor Ilona, Bálint György, Erdélyi József, Tóth Ala-

dár, Ignótus, Keszi Imre, Szabolcsi Ben-
 ce, Rónay György, Fábry Zoltán, Nagy
 László, Váci Mihály a Cantata profana-
 ról. = Új Írás 1965. 9. sz.
 SZÜCS István: *Ösztintén Bartókról.* =
 Utunk, 1965. szept. 24.
 NICOLA, Joan R.: *Emlékeim Bartók Bé-
 láról.* = Utunk, 1965. szept. 24.
 Összeállította: *Andrássy Mária*

Baráti országokba utazunk

BULGÁRIA

Ismernék meg a Bolgár Népköztársaságot!

Bulgária. (Bolgár Népköztársaság.) =
 Nemzetközi Almanach. 1960. Szerk. Ra-
 dó Sándor. 1960, Kossuth, 130—137. l.
 Bulgária = Nemzetközi Almanach. 1962.
 Pótkötet. 1962, Kossuth, 34—35. l.
 Duna. 1964. Panoráma, 436 l., 20 t., 4 térk.
 (Útikönyvek.)
 NIEDERHAUSER Emil: Bulgária törté-
 nete 1959. Gondolat, 231 l., 4 térk. (Stú-
 dium könyvek.)
 NATAN Zs.: Tanulmányok a népi demok-
 ráciák történetéből. 1. köt. 1956, Aka-
 démiai K., 191—206. l.
 CSOHÁNY Gabriella: Savanyú tej méz-
 zel. (Bulgáriai mozaikok.) 1958, Kos-
 suth) 191. l.
 FARAGÓ Jenő: *Rilától az Aranyhomokig.*
 = Népszabadság. 1965. 260. sz. [Cikkso-
 rozat.]

Válogatás a bolgár szépirodalomból

BOLGAR, Bojan: Szodoma kapusa. Re-
 gény. 1958, Európa, 252 l.
 Bolgár elbeszélések, 1951, Szépirodalmi,
 285 l.,
 DIMOV, Dimiter: Dohány. Regény. 1955,
 Új Magyar K., 627 l.
 DIMOV, Dimiter: Elkárhozott lelkek.
 1959, Európa, 280 l.
 ELIN Pelin: A vad leány. Novellák. 1962,
 Európa, 301 l.
 GULJASKI, Andrej: Az aranygyapjú.
 Regény. 1961, Kossuth, 370 l.
 GULJASKI, Andrej: Kémelhárítás. 1961,
 Kossuth, 251 l.
 JUHÁSZ Ferenc — RADÓ György: Bol-
 gár költők antológiája. 1951, Szépirodal-
 mi, XXII, 191 l.
 KARASZLÁVOV Georgi: Egy szegény
 lány szerelme. Regény. 1956, Új Magyar
 K., 200 l.
 MANDADZSIEV, Atanasz: Start. Regény.
 1965, Zrínyi, 269 l. (Kozmosz könyvek.)
 MARKOV Georgi: Férfiak. Regény. 1963,
 Kossuth K., 390 l.
 NAGY László: Sólymok vére. A bolgár
 népköltés antológiája. 1960, Szépirodal-
 mi, 442 l.

SZTANEV, Emiljan: Tiltott kert. Elbeszé-
 lések. 1960, Európa, 261 l. Szabályák és
 citerák. Bolgár népdalok és népballa-
 dák. 1953, Szépirodalmi, 160 l.
 SZTOJKOV, Atanasz: Az utolsó szó. Bol-
 gár ellenállók búcsúlevelei. 1950, Ré-
 vai, 103 l.
 TALEV, Dimiter: Szultána. Regény. 1962,
 Európa, 285 l.

A bolgár irodalomról

Beszélgetés Maxim Naimovics-csal a bol-
 gár irodalomról. = Új Írás. 1962. 10. sz.
 1139—1141. l.
 DIMOV, Georgi: A szocialista realizmus
 kialakulása a bolgár irodalomban. =
 Világirod. Figyelő. 1962. 1. sz. 12—18. l.
 JUHÁSZ P.: A bolgár líra megújulása.
 = Nagyvilág. 1962. 5. sz. 741—745. l.
 NAIMOVICS, Maxim: Új jelenségek a
 bolgár irodalomban. = Élet és Iroda-
 lom. 1962. VII. 7. sz. 12 l.
 REMÉNYI Mária: Bolgár írók a mai re-
 gényről. = Nagyvilág. 1963. 5. sz. 747—
 748. l.
 SIPOS István: A legújabb bolgár iroda-
 lom. = Világirod. Figyelő. 1960. 4. sz.
 447—455. l.
 SIPOS István: A bolgár drámai irodalom-
 ról. = Nagyvilág. 1963. 4. sz. 581—584. l.

Bibliográfia

KOZOCSA Sándor — PAPP Sámuel: A
 bolgár irodalom magyar bibliográfiája.
 1945—1954. 1955, OSZK, 71 l.
 TÓBIÁS Áron: Ötven könyv. A mai len-
 gvel, román, bolgár, cseh és szlovák
 prózairodalom. 1962, FSZEK, 167 l.

Tanuljunk bolgárul!

BÖDEY József — NAGYPÁL Teréz: Bol-
 gár nyelvkönyv. 1963, Tankönyvkiadó,
 439 l., (Tanuljunk nyelveket.)
 BÖDEY József — SZABOLCSI Lászlóné:
 Bolgár társalgási zsebkönyv. 1959, Tan-
 könyvkiadó, 138 l. (Tanuljunk nyelve-
 ket.)

Összeállította: *Csomor Tibor*

TÁJAK — GONDOK — EMBEREK

A harmincas évek szociográfiai termése

- NAGY Lajos: *Három magyar város*. Kosmos, 1935.
- ILLYÉS Gyula: *Puszták népe*. Nyugat, 1936.
- VERES Péter: *Az Alföld parasztsága*. Oravetz, 1936.
- SZABÓ Zoltán: *A tardi helyzet*. Cserépfalvi, 1936.
- Kemse* (Elsüllyedt falu a Dunántúlon.) Sylvester, 1936.
- DARVAS József: *A legnagyobb magyar falu*. Gondolat, 1937.
- ERDEI Ferenc: *Futóhomok*. Athenaeum, 1937.
- FÉJA Géza: *Viharsarok*. Athenaeum, 1937.
- KOVÁCS Imre: *A néma forradalom*. Cserépfalvi, 1937.
- NÉMETH László: *A Medve utcai polgári*. Kecskemét, 1937.
- SZABÓ Zoltán: *Cifra nyomorúság*. Cserépfalvi, 1938.
- DARVAS József: *Egy parasztcsalád története*. Athenaeum, 1939.
- VERES Péter: *Falusi krónika*. Magyar Élet, 1941.
- KODOLÁNYI János: *Baranyai utazás*. Bolyai Akadémia, 1941.

A hatvanas években megjelent szociográfia

- DARVAS József: *Egy parasztcsalád története*. Szépirodalmi, 1955.
- DARVAS József: *Tiszántúl*. Gondolat, 1957.
- ERDEI Ferenc: *Futóhomok*. Gondolat, 1957.
- FÉJA Géza: *Viharsarok*, Magvető, 1957.
- Hazai kis tükör* (Meggyesi János) Szépirodalmi, 1961.
- ILLYÉS Gyula: *Puszták népe*. Szépirodalmi, 1962. (11. kiadás)
- CSÁK Gyula: *Mélytengeri áramlás*. Magvető, 1963.
- CSOÓRI Sándor: *Tudósítás a toronyból*. Magvető, 1963.
- FÉJA Géza: *Sarjadás*. Szépirodalmi, 1963.
- GERGELY Mihály: *Ez a mi korunk*. Magvető, 1963.
- KODOLÁNYI János: *Baranyai utazás*. Magvető, 1963.
- A valóság vonzásában* (Gondos Ernő) Szépirodalmi, 1963.
- MOCSÁR Gábor — TAAR Ferenc: *Tanyavilág — bomló világ*. Kossuth, 1964.
- Tanulmányok a mai faluról* (Zsarnóczai Sándor) Kossuth, 1964.
- DARVAS József: *A legnagyobb magyar falu*. Szépirodalmi, 1965.
- Tájak — gondok — emberek*. (Gondos Ernő) Kossuth, 1965.
Összeállította: Páldy Róbert

Vita az irodalmi szociográfiáról 1963.

- FÉJA Géza: *A társadalomrajz tegnap és ma*. — Valóság, 1963. 6. sz. 60—63. l.
- LÁZÁR István: *Föl-földobott kő*. (Fiatal írók szülőföld szociográfiái.) — Valóság, 1963. 6. sz. 64—68. l.
- SZABÓ Ferenc: *Séta a szociográfia körül*. — Tiszatáj, 1963. 7. sz. 2—3 l.
- HÁRSFALVI Péter: *Irodalom — szociográfia — szociológia*. — Alföld, 1963. 8. sz. 64—69. l.
- SÜKÖSD Mihály: *A szociográfia útjai*. — Kortárs, 1963. 8. sz. 1255—1258. l.
- KISS Ferenc: *A szociográfia lehetősége*. — Tiszatáj, 1963. 9. sz. 1—2. l.
- BATA Imre: *Az irodalmi szociográfia szükségége*. — Hozzászólás Hársfalvi Péter: „Irodalom — szociográfia — szociológia” c. cikkéhez. — Alföld, 1963. 10. sz. 53—57. l.
- G. M.: *Csizma az asztalon (?)*... — Napjaink, 1963. 10. sz. 1., 3. l.
- GONDOS Ernő: *Újabb séta a szociográfia körül*. — Tiszatáj, 1963. 11. sz. 6. l.
- HEGEDŰS András: *Azonosság és különbözőség*. Gondolatok a társadalmi valóság szociológiai és irodalomszociográfiai megközelítéséről. — Kortárs, 1963. 12. sz. 1844—1852. l.
- KISS Ferenc: *Még egy séta a szociográfia körül*. — Tiszatáj, 1963. 12. sz. 3—4. l.

1964.

- LÁZÁR István: *Élménygyűjtés és szolgálat*. — Valóság, 1964. 1. sz. 56—62. l.
- Viták az Írószövetségben az irodalmi szociográfiáról*. — Élet és Irodalom, 1964. 10. sz. 4. l.
- CSÁK Gyula: *Tudósítás a tudósítókról*. — Jegyzetek Csóri Sándor: „Tudósítás a toronyból” c. könyve ürügyén. — Kortárs, 1964. 3. sz. 493—496. l.
- VARGA Károly: „Discours de la méthode”. Adalékok az irodalmi szociográfia és a szociológia viszonyáról szóló vitához. — Kritika, 1964. 3. sz. 24—30. l.
- FÉJA Géza: *Jegyzetek egy műfaj történetéhez*. — Kortárs, 1964. 4. sz. 661—663. l.
- FARAGÓ Vilmos: *Nehéz műfaj*. — Kortárs, 1964. 4. sz. 663—665. l.
- ERDEI Ferenc: *A mai irodalmi szociográfiáról*. — Kortárs, 1964. 5. sz. 831—834. l.
- MOCSÁR Gábor: *Válságtünet? Válságtermék?* — Kortárs, 1964. 6. sz. 997—999. l.

GONDOS Ernő: *A szociográfiai tanulmány és publicisztika védelmében.* — Valóság, 1964. 7. sz. 87—88. l.

TOMA Ádám: *A szociográfia körvonalai.* — Jelenkor. 1964. 11. sz. 1034—1044. l.

NEMES István: *Néhány megjegyzés az irodalmi szociográfiáról.* Vita Toma Ádámmal. — Jelenkor. 1964. 11. sz. 1045—1047. l.

[FARAGÓ Vilmos] faragó: *Irodalmi úmökfutás.* — Élet és Irodalom, 1964. 45. sz. 11. l.

VARGA Károly: *Irodalom és társadalom-*

tudomány. — Kritika, 1964. 11. sz. 11—20. l.

MIKLÓS Pál: *Megjegyzések Varga Károly tanulmányához.* — Kritika, 1964. 12. sz. 42—45. l.

1965.

MOLNÁR László: *Társadalomszemlélet és irodalmi szociográfia.* — Alföld, 1965. 5. sz. 42—49. l.

KISS Ferenc: *Napjaink irodalmi szociográfiája.* — Kortárs, 1965. 7. sz. 1143—1151. l.

Összeállította: Somkuti Gabriella

A MEZŐGAZDASÁGI GÉPEK TÉLI JAVÍTÁSA, KARBANTARTÁSA, TÁROLÁSA

BALOGH István — KOVÁCS Mihály — KUN István: *Mezőgazdasági erő- és munkagépek javítása.* 1961, Mezőgazd. K. 207. l. (Ipari-tanuló iskolai tankönyvek.)

BRUCKNER Géza — RÁKOSI György: *Mezőgazdasági gépek javítástechnológiája.* 1960, Mezőgazd. K. 372. l.

EMBER Mihály — JANIK József: *Mezőgazdasági gépek javítása.* 3. kiad. 1965, Mezőgazd. K. 255 l. (Mezőgazdasági gépészképző szakiskolák tankönyvei.)

A GÉPEK karbantartása, javítása és tárolása a termelészövetkezetekben. Földművelésügyi Minisztérium. 1964. 45 l.

LEGÁNY Miklós: *Szántóföldi munkagépek karbantartása.* 3. átd. kiad. (Átd. Nacsády Árpád.) 1963, Mezőgazd. K. 269 l. 3 t.

MEZŐGAZDASÁGI gépek tárolási előírásai. Összeáll. Görög Kálmán. [Kiad. a] Gépállomások Baranya-megyei Igazgatósága. (Pécs, 1964, Tempó.) 54 lev. Soksz.

MEZŐGAZDASÁGI munkagépek szerkezete és kezelése. 1—2. köt. (Szerk. Vodnyánszky Rudolf. Átd. Berke Emil.) 2. átd. bőv. kiad. 1960—61. Mezőgazd. K. 2. db. (Mezőgazdasági gépészképző szakiskolák tankönyvei)

RÓZSA Béla: *Mezőgazdasági gépek kenése.* 3. átd. kiad. Bp. 1961. Mezőgazd. K. 179 p. 1 t.

Folyóiratcikkek

BISZTERSZKY Elemér: *A munkagépek téli javítása.* Magyar Mezőgazdaság. 1965. 5. sz. 11—12. l.

HORVÁTH László: *Alkatrészjavítás kemény forrasztással.* Mezőgazdasági Technika. 1965. 10. sz. 6—7. l.

HORVÁTH László: *Furatok javítása.* Mezőgazdasági Technika. 1965. 8. sz. 4—5. l.

HORVÁTH László: *Lánchajtások szerelése, karbantartása, javítása.* Mezőgazdasági Technika, 1964. 10. sz. 4—5. l.

HORVÁTH László: *Tárolás.* Mezőgazdaság Technika. 1963. 9. sz. 10. l.

JANIK József — SZIJJARTÓ Oszkár: *Irányelvek a téli gépjavítás megszervezéséhez.* Magyar Mezőgazdaság. 1964. 48. sz. 5. l.

KÁDÁR László: *Leállástól — indulásig...* Mezőgazdasági Technika. 1964. 2. sz. 8—9. l.

KATONA Emil: *Szervezett korrózió védelmet.* Mezőgazdasági Technika. 1965. 6. sz. 10—12. l.

KATONA Emil: *Helyes és gazdaságos festés. A festékbevonat védelme.* Mezőgazdasági Technika. 1964. 11. sz. 18—19. l.

KISS Béla: *Mezőgazdasági gépek téli védelme.* Magyar Mezőgazdaság. 1963. 2. sz. 7. l.

KOVÁCS Miklós: *Hozzászólás a téli gépjavítás kérdéseire.* Magyar Mezőgazdaság. 1964. 5. sz. 10. l. L. Polák F. cik-két!]

KRÉNUSZ Ferenc: *Csak a kapun keresztül.* [Gépek tárolása.] Mezőgazdasági Technika. 1965. 9. sz. 18—20. l.

LAKATOS József: *Gyakorlati tanácsok a téli gépjavítás végzéséhez.* Termelészövetkezeti Gyakorlati Útmutató. 1965. 1. sz. 23—30. l.

POLÁK Ferenc: *A téli gépjavítás új módszerei.* Magyar Mezőgazdaság. 1963. 52. sz. 10—11. l. [L. Kovács M. hozzászólását!]

PUSZTAI József: *Gépkarbantartás a termelészövetkezetekben.* Mezőgazdasági Technika. 1962. 12. sz. 4—5. l.

MAJNEK — PATKÓS: *Az állattartó telepek gépeinek és berendezéseinek karbantartása.* Mezőgazdasági Technika. 1965. 7. sz. 26—27. l.

RÁKOSI György: *A gép karbantartásáról.* Magyar Mezőgazdaság. 1965. 33. sz. 7. l.

REMSEI Nándor: *Gördülőcsapágyak ellenőrzése.* Mezőgazdasági Technika. 1965. 9. sz. 10—11. l.

Összeállította: Barna Béláné

KIS BIBLIOGRÁFIÁK

HÍRES TERMÉSZETTUDÓSOK, ORVOSOK

Életrajzi jellegű összefoglalások (elsősorban fiatalok számára)

- FÜLÖP Zsigmond:** *A kísérletezés úttörői.* 1958, Gondolat, 196 l. (Élet és Tudomány kiskönyvtára.)
(A fizika, kémia és biológia nagyjai az ókortól a XVIII. századig.)
- ZEMPLEN Jolán — SZABADVÁRY Ferenc — KONTRA György:** *A kísérletezés úttörői a XIX. században.* 1963, Gondolat, 225 l. (Élet és Tudomány kiskönyvtára 27.)
(A múlt század híres fizikusai, kémikusai és biológusai.)
- HORVÁTH Árpád:** *Csillagnézők. A csillagászat regénye.* 1961, Táncsics, 331 l.
- KRAUSE, Ernst Herbert:** *Az atom nyomában. Az atomkutatás évezredes története.* 1963, Táncsics, 274 l.
- SZABADVÁRY Ferenc:** *Az elemek nyomában.* 1961, Gondolat, 273 l.
(A kémia kimagasló egyéniségeinek életrajz-láncolatára épített kémiatörténet.)
- RÉTI Endre:** *A gyógyító ember. Az orvostudomány történetéből.* 1963, Móra, 178 l., 8 t.
- BÓLYAI János** matematikus, a geometria kimagasló tudósa
ABA Iván: *A vásárhelyi remete.* 1955, Ifjúsági, 183 l.
- BREHM, Alfred Edmund** az állatok világának kiváló kutatója
RAMMNER, Walter: *Alfred Edmund Brehm.* = Brehm, A. E.: *Az állatok világa.* 1. köt. 1960, Gondolat, 1—9. l.
- BRUNO Giordano** olasz csillagász, a természettudományos gondolkodás kiemelkedő mártir-alakja
RADCZUN, Günter: *Máglyák és csillagok.* 1963, Móra, 66—113. l. (Búvár könyvek 41.)
- DARWIN, Charles** az élettan és a származástan kimagasló tudósa
SZÁVA István: *Tengereken és évmilliókon át* 1961, Móra, 375 l., 1 térk.
- EINSTEIN, Albert** századunk jeles fizikusa, a relativitás-elmélet megalkotója
- DALA László:** *Einstein Albert.* = Landau, Lev — Rumer, Jurij: *Nehéz kérdések. Mi a relativitáselmélet?* 1961, Móra, 97—132. l. (Búvár könyvek 14.)
- EÖTVÖS Loránd** fizikus, a földtani kutatások során használt világhírű EÖTVÖS-inga megalkotója
HORVÁTH Árpád: *A varázsinga.* 1954, Ifjúsági, 108 l.
- FLEMING, Alexander** orvos-vegyész, a penicillin felfedezője
- Az életmentő zöld penész.* = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 275—283. l.
- GALILEI, Galileo** olasz csillagász, fizikus, a materialista természettudomány egyik kimagasló egyénisége
- SZÁVA István:** *A hiúz a napba néz.* 1962, Móra, 356 l.
- RADCZUN, Günter:** *Máglyák és csillagok.* 1963, Móra, 142—200. l.
- GUERICKE, Otto von** XVII. sz.-i német fizikus, a légnomás jelenségeinek egyik kutatója, sokoldalú kísérletező
A magdeburgi féltekék. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 43—51. l.
- JOLIOT—CURIE, Pierre** az atomfizika egyik vezéralakja, békeharcos természettudós, fizikus
GHIMESAN, Ion: *Joliot-Curie élete.* 1964. Móra, 233 l., 8 t. (Nagy emberek élete.)
- KEPLER, Johannes** a modern csillagászati világkép egyik megalkotója, a bolygók mozgástörvényeinek felfedezője
- SZÁVA István:** *Az ég törvénye.* 1965, Móra, 242 l., 4 t. (Nagy emberek élete.)
- RADCZUN, Günter:** *Máglyák és csillagok.* 1963, Móra, 114—141. l. (Búvár könyvek 41.)
- KOPERNIKUSZ (Mikolaj Kopernik)** lengyel csillagász, a heliocentrikus világkép megalkotója
RADCZUN, Günter: *Máglyák és csillagok.* 1963, Móra, 5—65. l. (Búvár könyvek 41.)
- LOMONOSZOV, Mihail** sokoldalú orosz természettudós, fizikus, vegyész, a természettudományok egyik legnagyobb egyénisége
MÁRKUS István — JÁSZAI Ilona: *„Nyugalmat nem ismerek.”* 1963, Móra, 217 l., 6 t. (Nagy emberek élete.)
A nagy fény. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 68—82. l.
- PICCARD, Auguste** a magaslégtér és a mélytengerek egyaránt kiváló kutatója
PICCARD, Auguste: *A tenger mélyén.* 1961, Gondolat, 280 l.
- SEMMELWEIS Ignác** a magyar orvostudomány nagy alakja, az „anyák mentője”
SZÁVA István: *Egyedül a halál ellen.* 1963 Móra, 201 l., 6 t. (Nagy emberek élete.)

Összeállította: Csomor Tibor

A TECHNIKA ÚTTÖRŐI

Összefoglaló művek, életrajzi vonatkozásokkal

ANDAI Pál: *A technika fejlődése az őskortól az atomkor küszöbéig.* 1965. Akadémiai K., 597 l.

ANDAI Pál: *A mérnöki alkotás története. A mélyépítés 5000 éve.* 1959, Műszaki, 360 l., 1 térk.

Magyar műszaki alkotók. Szerk. Révész Arnold István, Vargha Vilmos. 1964, Műszaki, 191 l., 1 térk.

Mérnökök, feltalálók, tudósok

ASBÓTH Oszkár repülőmérnök, a helikopter feltalálója

ASBÓTH Oszkár: *Az első helikopter.* 1956, Népszava, 252 l.

BELL Alexander a telefon feltalálója
KINDZIERSZKY Emil: *A két harang.* 1963, Móra, 170 l., 8 t.

A messzeszóló. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 237—245. l. 263. l.

BESSEMER, Henry a róla elnevezett acélgyártási módszer feltalálója
Levegővel fűjt vas. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 177—188. l.

BÖTTGER, Johann Friedrich a porcelán feltalálója
Az alkimista. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 52—67. l.

CIOLKOVSKIJ, Konsztantyin Eduardovics a rakéatechnika és az űrhajózás úttörő orosz tudósa

CS. SZABÓ Valéria: *Ciolkovszkij.* = Ciolkovszkij, K. E.: *Távol a Földtől.* Tudományos fantasztikus történet. 1960, Móra, 260—271. l.

Út a csillagokba. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 265—274. l.

EDISON, Thomas Alva sokoldalú amerikai feltaláló

SZÁVA István: *A Menlo-parki varázsló.* 1963, Móra, 311 l.

A nagy találkozás. (Puskás és Edison.) = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 246—254. l.

FARADAY, Michel híres fizikus, az elektromosság jeles kutatója

A nagy pillanat. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 131—146. l.

GUTENBERG, Johannes az egyedileg szedhető fémbetűkkel való könyvnyom-

tatás feltalálója, a művelődésörténet óriása

Az ólombetű. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 30—42. l.

HARGREAVES, James a textilipar forradalmát jelentő fonógép feltalálója

A „Jenny-fonógép.” = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 90—100. l.

HOWE, Elias a varrógép feltalálója

A per. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 167—176. l.

IRINYI János a gyufa feltalálója

NYÁRÁDI Gábor: *A láng fellobban.* 1954, Ifjúsági, 223 l.

JAISGE, Frater Ciprianus a repülés egyik úttörője

A repülő barát. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 83—89. l.

KEMPELEN Farkas a mechanika sokoldalú, legendás magyar alakja

Non omnis moriar... = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 111—121. l.

SZALATNAI Rezső: *Kempelen, a varázsló.* 1958, Móra, 370 l., 8 t.

KLIEGL József a szedőgép feltalálója

Az új Gutenberg. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 147—159. l.

LILIENTHAL, Otto a repülés történetének kimagasló, tragikus sorsú úttörője
Lilienthal. = Wissmann, Gerhard: *A repülés története.* 1964, Táncsics, 246—263. l.

MARTIN Pierre az acélgyártás forradalmasítója

A koldus. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 220—228. l.

MORSE Samuel a távirótechnika kifejlesztője, a Morse-abc megalkotója

A csodálatos jelek. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 160—166. l.

NOBEL, Alfréd kémikus, mérnök, a dinamit feltalálója, alapítványból fedezik a Nobel-díjakat

AMÉNDÁ, Alfred: *Nobel.* 1965, Kosuth, 391 l.

POLZUNOV, Ivan Ivanovics a gőzgép egyik feltalálója

Az új Prométheusz. = Pap János: *A nagy pillanat.* 1962, Gondolat, 101—110. l.

PUSKÁS Tivadar a telefonhírmondó és a telefonközpont feltalálója

PAP János: *Puskás Tivadar.* 1960, Terra, 269 l., 1 t.

A nagy találkozás. = Pap János: *A*

nagy pillanat. 1962, Gondolat, 246—254. l.

RESSL, Joseph a hajócsavar feltalálója
Lyukfúrás a vízbe. = Pap János: A nagy pillanat. 1962. Gondolat, 122—130. l.

RÖNTGEN, Wilhelm Conrad híres fizikus, a röntgensugárzás felfedezője, mérnökkutató
Az „X” sugár. = Pap János: A nagy pillanat. 1962, Gondolat, 255—264. l.

SCHWARZ Dávid a léghajózás úttörője, a merev léghajók feltalálója
Az alumínium léghajó. = Pap János: A nagy pillanat. 1962, Gondolat, 229—236. l.

SIEMENS, Werner az elektrotechnika kiemagasló műszaki alkotója

Az aranyozott kanál. = Pap János: A nagy pillanat. 1962, Gondolat, 189—204. l.

VÁSÁRHELYI Pál híres magyar vízépítőmérnök, folyamszabályozó
HORVÁTH Árpád: *A reformkor mérnöke.* 1956, Ifjúsági, 183 l.

WATT, James a gőzgép egyik feltalálója és tökéletesítője
HORVÁTH Árpád: *A tüzes gép.* 1963, Táncsics, 59—96. l.

WRIGHT, Orville és **Wilbur** az első motoros repülőgép megalkotói
A Wright-testvérek. = Wissmann, Gerhard: *A repülés története.* 1964, Táncsics, 273—286. l.

Összeállította: Csomor Tibor

A KÉPZŐMŰVÉSZET TÖRTÉNETE II.

6. adás. Ókeresztény és bizánci művészet

Előadó: Kovács Éva. Az adás két egymást követő korszak művészetét ismerteti. Az ókeresztény művészet tárgyalásánál a későrómai provinciális művészethez való viszony kérdése dominál. A bizánci művészet emlékeit — tekintettel ennek a művészetnek évszázadokon át változatlanul ható stíluseszmenyére — az időrendi tárgyalást mellőzve, műfajonkénti csoportosításban mutatja be az adás.

A korszakkal foglalkozó művészettörténeti kiadványok:

KÁDÁR Zoltán: *Ókeresztény és korabizánci művészet* (Művészettörténet-sorozat 14.)

KÁDÁR Zoltán: *Bizánci művészet* (Művészettörténet-sorozat 15.)

A témához kapcsolódó tudományos irodalom:

KAZSDAN, A. P. — LITARSIN, G. G.: *Bizánc rövid története.* Gondolat, 1961. (Stúdium 25.)

LENCMAN, I. A.: *A kereszténység eredete.* Gondolat, 1960. Stúdium 18.)

DERCSÉNYI Dezső: *A mozaik.* Officina, 1943.

Világtörténet III. köt. Kossuth, 1962.

A korszak eseményeit feldolgozó szépirodalmi művek:

SIENKIEWICZ, Henryk: *Quo vadis?* Európa, 1957.

MÓRA Ferenc: *Aranykoporsó.* Magvető, 1964.

PASSUTH László: *Ravennában temették Rómát.* Móra, 1965.

PASSUTH László: *A biborban született.* Athenaeum, 1943.

GRAVES, Robert: *A vitéz Belizár.* Gondolat, 1958.

7. adás. Népvándorlaskori művészet

Előadó: László Gyula. Ennek az adásnak a központi kérdése: milyen értékekkel járultak hozzá a népvándorlaskor népei a középkori európai kultúra kialakulásához? A nomád népek művészeti alkotásainak bemutatása után egészen a koraközépkori művészet első emlékeiig jut el a műsor.

A korszakkal foglalkozó művészettörténeti kiadványok:

DERCSÉNYI Dezső: *Népvándorlaskori és preromán művészet* (Művészettörténet-sorozat 18.)

A témához kapcsolódó tudományos és ismeretterjesztő irodalom:

Germán, kelta regék és mondák. Összeáll. Dömötör Tekla. Móra, 1965.

LÁSZLÓ Gyula: *A honfoglaló magyar nép élete.* (2. kiad.) 1944. *Világtörténet.* III. köt. Kossuth, 1962.

A korszak irodalmi terméséből:

Krónikások-krónikák I. köt. *Róma utódai* (V—X. század). Szemelvények kö-

zékori krónikákból. Gondolat, 1960.
(Európai Antológia)

A korszak eseményeit feldolgozó szép-
irodalmi mű:

GÁRDONYI Géza: *A láthatatlan ember*

8. adás. Románkori művészet

Előadó: Dercsényi Dezső. A románko-
ri művészet tárgyalásában vezető szerep
jut az építészetnek, illetve a vele össze-
függő szobrászatnak. A korszak festésze-
tét elsősorban a könyvművészet emlékei
reprezentálják. Ebben az adásban jelen-
tőségéhez mérten bővebb szó esik majd a
korszak iparművészetéről is.

A korszakkal foglalkozó művészettörté-
neti kiadványok:

DERCSÉNYI Dezső: *Románkori művé-
szet II.* (francia, spanyol, angol) (Művé-
szettörténet-sorozat 20.)

DERCSÉNYI Dezső: *Románkori művé-
szet II.* (Itália) (Művészettörténet-soro-
zat 21.)

DERCSÉNYI Dezső: *Románkori művészet*
III. (Németország) (Művészettörténet-
sorozat 22.)

A témához kapcsolódó tudományos és
ismeretterjesztő irodalom:

ARTNER Tivadar: *A középkor művésze-
te.* Móra, 1962. (Búvár Könyvek 25.)

Germán, kelta regék és mondák. Össze-
áll. Dömötör Tekla. Móra, 1965.

Világtörténet III. köt. Kossuth, 1962.

A korszak irodalmi terméséből:

Krónikások — krónikák I—II. köt. Gon-
dolat, 1960. (Európai Antológia)

Deákok és lovagok. Versek a XI—XIII.
századból. Gondolat, 1961. (Európai An-
tológia)

Roland-ének. = Gábor Andor: *Roland-
ének és kisebb műfordítások* I. köt.
Szépirodalmi, 1957.

A Nibelung-ének. Bp. é. n. (Remekírók
Képes Könyvtára)

Ének Igor hadáról. Orosz hősköltemény a
XII. századból. Új Magyar, 1956.

9. adás. Gótikus művészet

Előadó: Entz Géza. A műsor a fejlődés
menetének felvázolása mellett érzékeltet-
ni kívánja a területenként (Nyugat-
Európa, Itália, Közép-Európa) változó
helyi jellegzetességeket is.

A korszakkal foglalkozó művészettörté-
neti kiadványok:

CSEMEGI József: *A francia gótikus mű-
vészet és kapcsolatai.* (Művészettörté-
net-sorozat 23.)

CSEMEGI József: *A német gótikus mű-
vészet és közép-európai kapcsolatai.*
(Művészettörténet-sorozat 24.)

CSEMEGI József: *Itália gótikus műv-
szete.* (Művészettörténet-sorozat 25.)

A témához kapcsolódó tudományos és is-
meretterjesztő irodalom:

ARTNER Tivadar: *A középkor művésze-
te.* Móra, 1962. (Búvár Könyvek 25.)

RABINOVSZKY Máriusz: *Itália festésze-
te. A trecento.* Dante, 1947.

YBL Ervin: *Az olasz szobrászat három
százada. A gótikus szobrászat.* 1923.
(Művészeti Könyvtár)

Germán, kelta regék és mondák. Összeáll.
Dömötör Tekla. Móra, 1965.

Világtörténet IV. köt. Kossuth, 1962.

A korszak irodalmából:

BÉDIER, Joseph: *Trisztán és Izolda re-
gége.* Új Magyar, 1956.

Aucassin és Nicolette. Ófrancia széphis-
tória. Magyar Helikon, 1957.

Gesta Romanorum. Középkori elbeszélé-
sek. Magyar Helikon, 1965.

Krónikások — krónikák II. köt. Az új
évezredben... (XI—XIII. század). Sze-
melvények középkori krónikákból.
Gondolat, 1960. (Európai Antológia)

Deákok és lovagok. Versek a XI—XIII.
századból. Gondolat, 1961. (Európai An-
tológia)

Énekelj, aranymadár. Német lovag-köl-
tők antológiája. Európa, 1960.

Carmina Burana. Középkori diákdalok.
Magyar Helikon, 1960.

A korszak eseményeit feldolgozó szépiro-
dalmi művek:

SCOTT, Walter: *Ivanhoe.* Ifjúsági, 1955.

SIENKIEWICZ, Henryk: *Keresztelova-
gok.* Új Magyar, 1955.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének ülései

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének megalakításáról szeptemberi számunkban adtunk hírt. Az egyesület elnöksége és bizottságai időközben megtartották első üléseiket.

Az *elnökségi ülésen* megválasztották az elnökség tisztségviselőit, akik közül a két alelnök és a titkár egyben egy-egy bizottság vezetője is. (Az alapszabály tervezet legutóbbi híradásunk óta — a jóváhagyás folyamán — úgy módosult, hogy csak két alelnöke és egy titkára van a MKE-nek.) Elnökké *Mátrai Lászlót*, az egyik alelnökké és egyben a tudományos bizottság vezetőjévé *Kovács Mátét*, a másik alelnökké és egyben a szervezési bizottság vezetőjévé *Szász Károlyt*, titkárrá és egyben a nemzetközi kapcsolatok bizottságának vezetőjévé *Székely Sándort* választotta az elnökség. A könyvtáros egyesület gazdasági és adminisztratív munkáinak végzésével *Szepesi Zoltánnét* bízták meg. Az elnökség tagjai a bizottságokban is tevékenykednek, a bizottságok munkájuk során kiegészítik önmagukat az egyesület legtevékenyebb tagjaival, akik — az elnökség tagjaihoz hasonlóan — bizonyos részfeladatok végzésére vagy irányítására kapnak megbízást.

Az elnökség elhatározta, hogy kétnyelvű (magyar és francia) fényképes tagsági igazolványt készített, amelyet díjtalanul bocsát a tagok rendelkezésére. (Az igazolványt az 1965. évi tagsági díj befizetése ellenében osztják ki.)

A tagsági díj meghatározása tekintetében az elnökség úgy döntött, hogy 1966-tól egységesen 20 Ft az évi tagsági díj, ezt egy összegben kell majd befizetni.

Az ülés határozatának megfelelően a bizottságok is megtartották alakuló üléseiket, amelyeken már munkatervük körvonalait is kialakították.

A *szervezési bizottság* megtárgyalta a tagsági igazolványok elkészíttetését és kiosztásának módját. A nagy könyvtárakban az összekötők adják majd át a tagsági könyvet, a többi tag pedig a MKE titkárságán kapja meg igazolványát. Az igazolványhoz elegáns tokot is készített az egyesület, s ezt önköltségi áron (10 Ft) bocsátja az igénylők rendelkezésére az igazolvánnyal együtt. A szervezési bizottság összeállította a budapesti és a vidéki tapasztalatcsere látogatások programját, valamint foglalkozott az új tagok felvételének, a vidéki szervezetek megalakításának módjával is.

A *tudományos bizottság* a továbbképző előadások tematikájának az összeállításával foglalkozott elsősorban. Az 1965/66-os évadban 6—8 előadás tartását tervezik Budapesten, a könyvtáros klubban. A vidéki szervezetek számára 14—15 előadástémát állítanak össze. Az előadók és a témák jegyzékét megküldik majd a vidéki szervezeteknek, és a megyei könyvtáraknak az igények bejelentése céljából. A bizottság elhatározta, hogy 1967-től kezdve évkönyvet vagy zsebkönyvet szerkeszt, amennyiben a kiadás feltételei megteremthetők.

A *nemzetközi kapcsolatok bizottsága* az IFLA-val kapcsolatos tennivalókkal, külföldi könyvtárosok magyarországi látogatásaival, valamint magyar könyvtárosok külföldi tanulmányútjaival foglalkozott. A bizottság 1966-ban három csoportos tanulmányút szervezését irányozta elő: Lengyelországba, Jugoszláviába és a Szovjetunió balti államaiba. (Sz. S.)

Lipták Pál rajza

A takarékoság mindannyiunk kötelessége. Az észszerűség határán túl azonban pazarlássá válik a takarékoság. Ilyen pazarlás tehát, ha költségesen fenntartott művelődési intézményeink működését nevelés- és kulturális munkával akadályozzuk.

A pénzügyi szervek megtiltották a kalocsai gyermekkönyvtár rádiójának működtetését, mert „a könyvtárnak két rádiója van és kettőt üzemeltetni felesleges.”

A könyvtárnak két rádiója van ugyan, de a felnőtt- és gyermekkönyvtár más-más helyiségben, az épület másik szintjén működik. A gyermekkönyvtáros nem saját szórakozására használja a rádiót, hanem a könyvtári klubélet hangulatosabbá tételére, a gyermekek ismereteinek bővítésére. A rádió most lepecsételve hallgat. Megtakarítottak, az előfizetési díjjal együtt — mondjuk havi húsz forintot. De aligha húsz forint árát vesztették el...

Ha már a kicsinyek kaptak, rájárt a rúd a nagyobbakra is. A felnőtt könyvtár irodalmi vetélkedőt rendezett fiatal olvasói számára. A nyerteseket összesen 150 Ft (!) értékű könyvvel jutalmazták. A pénzügyi szervek azonban ismét résen voltak. Kötelezték a könyvtár igazgatóját az összeg megterítésére. Mert „vetélkedő rendezése nem könyvtári feladat!”

A hiba itt van. Aki elbírálja a könyvtár tevékenységének anyagi feltételeit, annak ismernie kellene a könyvtár feladatait is. Ezeknek megvalósításához elegendhetlenek a propaganda korszerű módszerei. Aki filéres takarékoságból propagandaeszközöitől fosztja meg a könyvtárat, az eddigi kiadások hasznosítását akadályozza — tehát pazarol!

A felszabadulás huszadik évfordulója megnövelte a bibliográfiai termést. Minden megye igyekezett valamilyen módon az ünneplő ország segítségére sietni, közreadva helyismereti anyagának feltárt részét, adatokkal, tényekkel, irodalommal látva el a közönséget. Nem egyenlő színvonalon, több-kevesebb sikerrel, de általában jól szolgálták a célt.

A sorból Kecskemét sem maradt ki. Sajnos, mert a megyei könyvtár kiadásában megjelent „Megyénk felszabadulása. 1944” című bibliográfia és dokumentumgyűjtemény inkább árt, mint használ. Zavaros tartalmával, koncepciótlan szerkesztési elveivel, félrevezető tájékoztatásával, banális annotációival nem segít sem a kutatóknak, sem a nagyközönségnek.

A szerkesztők (mert kettő is van, igaz az egyik csak „elrendező”) nem tisztázták, hogy kinek csinálják a gyűjteményt. Ajánló bibliográfiának ugyanis alkalmatlan, hiszen garmadával tartalmaz tendenciózus német és nyilas közleményeket (pl. 8, 60, 86 tétel), sőt olyanokat is, amelyeknek semmi közük Kecskeméthez (pl. Szálasi Ferenc nemzetvezető látogatása a Führernél, 85. tétel). A tudományos kutatás pedig nem használhatja, hiszen nem teljes. Igaz, hogy az előszó „egy nagy helytörténeti bibliográfia alapjának és csirájának” tekinti a kiadványt, a napisajtó pedig egyenesen öt kötetre tervezett megyei sajtóbibliográfia összeállítását jelzi a megye felszabadításáról (ld. *Népszava* 1965. aug. 5.) de úgy véljük, ha csak ennyi anyag van együtt, egy kartoték is elegendő lett volna a kutatók tájékoztatására. Lényegesen kevesebbe került volna. Hiszen ilyen tájékoztatásért igazán kár pénzt, papírt és nyomdafestéket pazarolni.

Nem segíti a tájékozódást, sőt helyenként félrevezető az egyes fejezeteken belül a betűrend. Az időrend jobban szolgált volna a célt, helyesebben mutatta volna az összefüggéseket.

Külön kell foglalkozni az annotációkkal. Ezek a már említett tendenciózus fasiszta híreket valóságosként kezelve, úgy tájékoztatnak azokról, mintha megbízható adatokat tartalmaznának. Legtöbb esetben pedig nem mondanak többet, mint a közölt sajtócikk címe. Vagy mit szólunk az olyan ismertetésről, amely a megyei könyvtár igazgatójának egy 24 soros, bővebb hírnek megfelelő közleményét úgy kommentálja, hogy az — többek között — „a könyvtárosok munkájának minőségi fejlődését is értékeli”. Módunk volt ellenőrizni — mivel az egész „közlemény” publikálták a kiadvány első felében. Utolsó mondata megemlíti, hogy a könyvtárosok is tisztelettel és hálával gondolnak a történelmi napokra. Ez a minőségi fejlődés értékelése!

És ha már itt tartunk, szóljunk ezekről a dokumentumokról. Való igaz, hogy minden újságcikk dokumen-

tum az adott korról, de nem értjük, mi volt az összeállítók célja a felszabadulás utáni különböző évekből újraközölt vegyes témájú hírlapi cikkekkel, vagy éppen az MSZMP megyei bizottságának a megye asszonyaihoz és lányaihoz intézett — nem tudni mikor kelt — levelel. De ez legfeljebb ügyetlenség, rossz válogatás. Ellenben a függelékben közölt fotókópiák egyike-másika félrevezető és ártalmas. Pl. a 48. oldalon közölt riport Kecskemét nyilas „felszabadításáról” az alábbi aláírással: „A Magyarság 1944. október 28-i számának egyik oldala a Kecskemét körüli harcokról szóló riporttal”. Vagy miért kellett reprodukálni a Magyarság című nyilas lap egy teljes oldalát „fontos rendelkezésekkel” aláírással, holott azon még kecskeméti vonatkozású hír sincs. Vagy talán a megye történetének jobb feltárását segíti a Magyarság 1944. november 3-i, teljes címodalának közlése, azért mert egy címben azt írja „Csúcspontjához közeledik a kecskeméti csata”. Igen bizonytalan bibliográfiai, történeti és politikai szakértelmet dokumentálnak ezek a dokumentumok.

Mindezt kitűnő papíron, drága kivitelben, nem tudni hány száz (vagy ezer) példányban. Reméljük, a tapasztalatok alapján lesz, aki megakadályozza a tervezett bibliográfiai monstrum elkészítését és kiadását.

Kiss Jenő

A Nemzetközi Társadalomtudományi Dokumentációs Bizottság budapesti ülése

A bizottság, amely az UNESCO konzultatív szerve, első alkalommal tartotta teljes ülészsakát szocialista országban. Az októberben lezajlott négynapos tanácskozáson részt vettek a nemzetközi társadalomtudományi társaságok képviselői (pl. a szociológiai társaság főtítkára), továbbá az UNESCO társadalomtudományi főosztályának képviselője, összesen 18 fő. Magyarországot Rózsa György, az MTA könyvtárának igazgatója és Nagy Lajos, az MTA Állam és Jogtudományi Intézetének tudományos főmunkatársa képviselte.

Az ülészakon megvitatásra kerültek a nemzetközi társadalomtudományi bibliográfiai sorozatok fejlesztési kérdései, a bizottság gondozásában megjelenő ún. interdiszciplináris tanulmány-sorozat tematikája, a nemzetközi állam és jogtudományi dokumentáció fejlesztési lehetőségei, a bizottság távlati kutatási programjának irányelvei, továbbá szervezeti és személyi kérdések. Ez utóbbiakkal kapcsolatban a bizottság 4 tagú irodájába beválasztották Rózsa Györgyöt, és teljes jogú tagnak kooptálták a szovjet delegátust, aki eddig levelező tag volt.

Az ülészak résztvevői az OKDT által rendezett fogadáson találkoztak a magyar társadalomtudományi dokumentációs szakemberekkel. (—a—y)

A HÍRLAPOLVASÁS megkönnyítésére este nyolctól tíz óráig ügyeletet tart a Tatabányai Megyei Könyvtár a könyvtár klubvezetésében, ahol a televízió, rádió és a hírlapok, folyóiratok találhatóak. A hírlapolvasó hétfő kivételével minden este nyitva tart.

A Kaposvári Megyei Könyvtár találkozókat szervez a folyóirat-szerkesztőségek és olvasóik között. Októberben Nagyvilág estre került sor, majd az Ország-Világ és a Magyarország szerkesztősége látogat el Kaposvárra. A Magyarország főszerkesztője, Pálffy József felkereste a szombathelyi hírlapolvasót is, és találkozott a lap olvasóival.

TAPASZTALATCSERÉN vett részt Fejér megye négy községi könyvtárosa Bács-Kiskun megyében. A könyvtárosok Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Kiskunmajsa, Kiskőrös, Kecel, Kalocsa, Foktő és Dunaszentbenedek könyvtárait nézték meg, és sok értékes tapasztalatot szereztek.

A látogatásokat a többi Fejér megyei könyvtáros is tervszerűen végzi. Így a járási könyvtárigazgatók a kalocsai és a paksi járási könyvtárakat, a székesfehérvári járás főhivatású községi könyvtárosai pedig a Pest megyei községi könyvtárakat látogatták meg.

A MŰZEUMI hónap kaposvári előadásaihoz ajánló bibliográfiát készített a Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár. (—)

A Csillaghegyi Szövőgyár szakszervezeti könyvtára (Jánosi Ferenc felv.)

Már nemcsak a kiállítás szép

A Csillaghegyi Szövőgyár (rég neve: Lenárugyár) könyvtárában rendezett szép könyvkiállításról fényképes beszámolót közöltünk a Könyvtáros 1964. februári számában. Ennek kapcsán megírtuk, hogy a kitűnően működő szakszervezeti könyvtárnak 450 üzemi olvasója van, sőt, egy idő óta megnyitotta kapuit a környék lakóinak is. Sajnálattal állapítottuk meg azonban, hogy a könyvtár 5300 kötetes állománya az üzemi művelődési otthon egyik szűk, 22 m²-es szobájában van összehúzóulva, az olvasók a könyvtárhoz vezető folyosón állva, „libasorban” várakoznak, míg sorra kerülnek. Szabad válogatásról, arról, hogy egy székre ülve belelapozzanak a könyvekbe, szó sem lehet! Sőt, mihamarabb az új könyveket sem tudják elhelyezni. Most örömmel

közöljük, hogy ez év október 28-án bensőséges ünnepély keretében adta át rendeltetésének az üzem szakszervezeti titkára a könyvtár új, szabadpolcos helyiségét. Az izlésesen berendezett kölcsönző térben immár 6000 kötet között válogathatnak az olvasók. A könyvtáros tájékoztatása szerint a szép új könyvtár annyira megnyerte a dolgozók tetszését, hogy már az első héten harminc új beiratkozás történt. Reméljük, hogy a szakszervezeti bizottság a jövőben is figyelemmel kíséri a könyvtár sorsát, és segíti a könyvtár fejlődését. Erre a segítségre annál is inkább szükség lesz, mivel — amint a képen látható — a könyveket már most is csak mennyezetig érő állványozással tudták elhelyezni, és a felső sorok eléréséhez létrát kell használni.

AZ AKADEMIAI Könyvtár 1865—1875 közötti történetét ismerteti Fráter Jánosnének az MTA Könyvtárának Közleményei sorozatban megjelent munkája. A könyvtár ebben az időben költözött az Akadémia új palotájába. A tanulmány összefoglalja a könyvtár átszervezésének, a költözés lebonyolításának történetét, elemzi az 1870—1875 közötti időszak forgalmi adatait és a gyűjtőkör kialakításának szempontjait.

TÁJÉKOZTATÓ

A Nobel-díjas Solohov

A hír, mely a Svéd Tudományos Akadémia ítéletéről értesítette a világ olvasóit, hosszú évek várakozását elégitette ki: az 1965. évi irodalmi Nobel-díj Mihail Solohovnak jutott.

Pályája — csábító hasonlóság — úgy indult, mint Móriczé: nyugtalan, feltörekvő apa, aki külföldre vállalkozásokkal szeretné kiszakítani magát a paraszti sorból, falusi gyerekkor, gimnázium. Aztán hirtelen megváltozik minden, vége az analógiának: kitör a forradalom, a polgárháború, és a fiatal diák a Vörös Hadsereg katonája lesz. A polgárháborús évek tapasztalatai alakítják ki Solohov világát: az új társadalom eszményei, a küzdelem, a közösség, a cselekvés és helytállás naponkénti magafeszültsége, a forradalmi erőszak kegyetlen parancsai, — egy lázas és az egzisztenciális határesek: élet-halál színvonalán élő sors — formálják meg egyéniségét és keltik életre benne az alkotót.

Ez a világ ölt alakot hatalmas regényében: a *Csendes Donban* (1928—1940). A könyvet méltán

nevezik az orosz forradalom eposzának. Hatalmas szenvedélyei, cselekményének íve, alakjainak eleven és gazdag bősége, atmoszférájának hősiez izzása valóban csak az eposz — az Ilias, az Odysseia, az Aeneis — mértékével mérhető. Solohov egy kozák falu parasztjait választotta hőseiül, olyan környezetet mutatott be, mellyel az orosz irodalom addig is gyakran foglalkozott. Gogol (a Bulyba Tárászban) és követői is a szenvedélyek és a férfiasság népét látták a kozákokban, ám inkább romantikus etnográfiai érdekességet kerestek bennük, mintsem realista elemzésre váró társadalmat. Solohov éppen ezt tette: a kozák falu valóságos életét, társadalmi mozgását és ellentmondásait tárta elénk, azt mutatta fel, hogy a jellegzetesen orosz paraszti rétegek miként vettek részt a forradalom történelmi átalakulásában. Egy viszonylag zárt paraszti közösség felbomlásában, történelmi tapasztalataiban találta meg azt a konkrét példát, melyből a korszak hatalmas eposzának lejegyzése felé indulhatott.

A kozákság nemcsak „önmagát” képviseli: az orosz parasztság, az orosz nép útjának is szimbóluma. Éppígy vált egyfajta emberi alkat és magatartás jelképévé a regény főhőse: Grigorij Meljehov. Grigorij a szovjet próza egyik leginkább eleven alakja: azt az embert testesíti meg, aki minden jótulajdonsága ellenére a történelem haladásának tragikus áldozatává válik. Sorsa mégsem pesszimizmust sugall: Solohov sajátos katharizist teremt, a hős bukását a törvényszerűségek kérielhetetlen rendje indokolja, s a közösség győzelme teszi elfogadhatóvá.

Mert a *Csendes Don* talán nem is annyira Grigorij regénye, mint inkább a közösségé, az orosz nép hatalmas átalakulásáé. A forradalom kohójában emberi sorsok roppannak és semmisülnek meg, a csatatereken véres küzdelmek ijesztő drámája zajlik, a meglódult történelem mégis egyensúlyt keres. Solohov könyve minden borzalom, minden tragédia ellenére a humánus eszmények mellett tesz vallomást, „optimizmusa” nem derús, hanem a tragédia katharizisából születik, a történelmet minden kegyetlen konfliktusa ellenére értelmes és törvényszerű folyamatnak látja. „A solohovi mű a történelem borzasztóságaiban, a megkeseredett emberi nem ámokfutás-szerű harcaiban nem a történelem vad értelmetlenségét sugallja, hanem a történelem értelmét és tanulságait” — írta a *Csendes Donról* Veres Péter.

Solohov regénye az ellentétek kontrasztjára épül: tragédia és reménység, a történelem lázas forrongása és végső értelme, a konkrét események általános jelképpé

emelése sajátos és nagyszerű dialektikát teremt. Ugyanezt a dialektikát figyelhetjük meg a könyv szerkesztésénél, mely a mozgalmas és szenvedélyes jeleneteket állítja a határozott írói szándék szolgálatába, — és a stílusnál, mely az indulat és a mértéktartás egyensúlyából szerveződik művészeté. Solohov talán a történelem leg-szenvedélyesebb mozgalmáról beszél, az eseményeket és a hősokeket mégis klasszikus fölényvel ábrázolja. „Távol tartom magam alakjaimtól, Csehov azt mondta, hogy a költőnek, az írónak jéghidegnek kell lennie, amikor ír. Ezzel tökéletesen egyetértek.” — nyilatkozta nemrégiben.

A *Csendes Don* szándékosan állítjuk az érdeklődés előterébe: a Nobel-díj bizottság ítélete is erre a könyvre hivatkozott, Solohov többi műve — *Feltört ugar*, *Emberi sors*, *Doni elbeszélések* — is ennek az értékeit ismételték meg vagy koncentrálták a kisebb terjedelem keretei között. Solohov a *Csendes Don*nal, a huszadik század prózájának immár klasszikus alkotásával, vonult be a modern regény legnagyobb mes-terei közé. Ezt a rangot domborítja ki, teszi nyilvánvalóbbá most a svéd akadémia ítélete.

A Nobel-díj bizottság döntésének különös jelentőséget ad az, hogy — az emigrációban alkotó Ivan Bunyin és az ismeretes körülmények között kitüntetett Borisz Paszternak díjazása után — a szovjet irodalom valójában most részesült először a nyugati világ legrangosabb irodalmi kitüntetésében. Solohov Nobel-díja ezért a szovjet irodalom, a szocialista művészet fokozott elismerését, világsikerét fejezi ki.

Pomogáts Béla

Solohov művei a nagyvilágban

A *Német Demokratikus Köztársaság* egyik kiadója, a Volk und Welt előkészítette Solohov összegyűjtött műveinek 9 kötetes kiadását. Ez év őszén jelenik meg két korábbi kötete: *Korai elbeszélések* és *Elbeszélések és publicisztika* címmel.

*

Norvégiában nemrég adtak ki egy kötetet, amely Solohov régebben írt tizenegy elbeszélését tartalmazza. Ebből az alkalmából a kritikus Martin Nag többek között ezt írta: „Kemény, nyers hangvételű elbeszélések ezek, de színpompások, átszöve bájjal és élő humanizmussal. Híven tükröződik bennük annak az országnak a képe, amely elkezdte egy új élet építését. Szerzőjük arról beszél, hogyan ébredt a szovjet nép erejének tudatára, s hogyan vette kezébe sorsának irányítását.”

*

A *Vietnami Demokratikus Köztársaságban* jól ismertek Solohov művei. Az utóbbi időben a *Csendes Don*-t, a *Feltört ugar*-t és az *Emberi sors*-ot fordították le és adták ki.

*

Indiában a legutóbbi időben Solohov műveiből a

Csendes Don, a *Feltört ugar*, a *Doni elbeszélések* és az *Emberi sors* jelent meg bengáli, tamuli, telugu, pendzsabi, gudzszerati és malajali nyelven.

A kiváló indiai író, Mulik Radzs Anand véleménye a *Doni elbeszélések*-ről: „Remekművek, klasszikus alkotások ezek. Olyan hatást gyakorolnak az olvasóra, mint L. N. Tolsztoj „Szevasztopoli elbeszélések” c. kötete.

*

A *Szintio-sza japán* kiadó évről évre megjelenteti a *Csendes Don*-t és a *Feltört ugar*-t. Az *Emberi sors*-ot nemrég tizenegyszer adták ki. Egy japán szintársulat bemutatta a *Feltört ugar* dramatizált változatát.

*

Angliában a *Csendes Don*-t 1959 óta ötször adták ki. A *Doni elbeszélések* az utóbbi három év alatt kétszer jelent meg.

*

Solohov hősei a forradalmi *Kuba* dolgozói előtt sem ismeretlenek. Nemrég adták ki a *Feltört ugar*-t és a *Csendes Don* első kötetét.

*

A *Feltört ugar* megjelenése alkalmából André

Bourmsier terjedelmes cikkben méltatta Solohov munkásságát a *Les Lettres Francaises* hasábjain. Röviddel ezelőtt jelent meg a *Csendes Don* is, amelynek lefordítása több évet vett igénybe.

*

Bulgáriában nyolc kötetben adták ki Solohov összegyűjtött műveit.

*

Solohov művei népszerűek a latin-amerikai országokban is. *Argentínában* megjelent a *Csendes Don*, a *Feltört ugar*, *A hazáért harcoltak* és az *Emberi sors*.

*

A *Csendes Don*-t második kiadásban jelentették meg az *Egyesült Államokban*, az első kiadás 1959-ben látott napvilágot. A kritikusok ezt a művet L. N. Tolsztoj: *Háború és béke* c. művéhez hasonlítják.

*

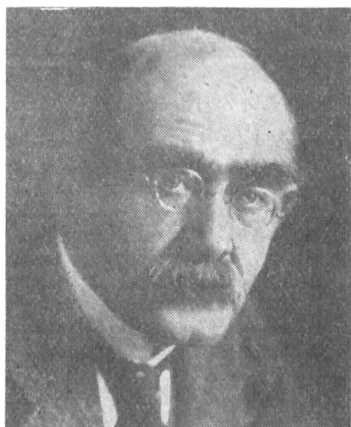
Az elmúlt év folyamán jelent meg a *Csendes Don* *Finnországban*, a *Német Szövetségi Köztársaságban*, *Libanonban*.

Az *Innosztrannaja Literatura* közleményét fordította:

Antal Miklós

Száz éve született Rudyard Kipling

(1865—1936)

Vannak könyvek — sajnos, nem sok —, melyeket bármikor elővehetünk, sosem fogunk csalódní bennük. Nem a nagy, az embernek szinte egész vilá- gát átfogó, korának pontos és részletes képét nyújtó, a *Háború és béke* vagy a *Vörös és fekete* formá- tumú remekművekre gondolok most, hanem arra a másik fajtára, amelyek ifjúsági olvasmánnyá vál- tak (néha annak is születtek), a *Gulliverre*, a *Tom Sawyerra* és *Huckleberry Finnre*, a legújabbak kö- zül Saint-Exupery *Kis hercege*re. Minden életkor- ban és bármikor, ha van egy üres negyedóránk, fel- üthetjük őket, ott, ahová ujjunk véletlenül téved; bizonyos, hogy kellemesen fogja kitölteni időnkét, ha századszor olvassuk is ugyanazt a részletet.

Kiplingtől *A dzsungel könyve* szintén ebbe a kategóriába tartozik; *Gyermek meséi* ugyancsak. A Nobel-díjat, 1907-ben értük kapta. Sok egyebet is írt, egészen, sőt, igazán jó regényeket (*Három ka- tona*, *Bátor kapitányok*, *A fény kialszik*, *Stalky és társai*), legismertebb közülük — méltán — a *Kim* című; ezt hazájában olcsó kiadá- sokban vagy ötven éve állandóan újra és újra megjelentetik. Egészen fiatalon verse- ket és balladákat is írt. Novelláit *Egyszerű történetek a hegyről* összefoglaló címmel adta ki. A felsoroltakon kívül még sokminden egyebet publikált, jót és gyengét. Töb- bek közt haditüdősításokat az angol—búr háborúról — angol szemmel. Ezek és ezt követő írásainak egyrésze — mondják — az angol imperializmust dicsőíti. Ez bizo- nyára igaz. (Ellenőrizni nem tudtam; az efajta írásait sosem fordították le magyarra, s angolul sem adják ki már igen régóta; feltehetően érdektelenségük miatt.)

A dzsungel könyvét azonban kiadják, a világ minden nyelvén, folyamatosan és igen nagy példányszámban. Magyarul legutóbb — Benedek Marcell kitűnő fordí- tásában — az Olcsó Könyvtárban jelent meg, százezer példányban. *A dzsungel könyve* ugyanis páratlan. Hetven éve csupán, hogy megjelent — magyarra, igen hamar, az angol nyelvű kiadás után négy évvel fordították le első ízben — és már időtlennek tűnik, mintha mindig is hozzátartozott volna az emberi élethez, hogy úgy tízéves korunk tájt, a Robinson után, ezt olvassuk. Ez már egy kicsit halhatatlanság, és komoly előleg az öröklétre; arra a viszonylagosra, természetesen, ami egy könyv- nek osztályrészéül juthat, amit azonban mégis nagyon-nagyon kevés nyer el.

Mi a titka ennek, mitől lesz egy írás a gyerekek — és a felnőttek, s méginkább a sokat tapasztalt és olvasott öregek — állandó olvasmányává? A recept egyszerű: ha sokat nyújt. Elsősorban érdekesnek kell lennie az erre számottartó könyvnek, kalandosnak, hogy kiránthassa olvasóját a szürke hétköznapi emésztő unalmából. A veszélyes pillanatok, életre-halálra menő küzdelem — ugyanezért — szintúgy szűk- ségesek. S nem is egyszerűen az embernek kell megharcolnia a másik emberrel, vagy a természettel, hanem a jósnak és gonoszsnak, az igaznak és az aljasnak egymás- sal. Jó, ha a megkövesedett erkölcs és begyepesedett nézetek elleni lázadás sem hiányzik belőle. A szeretet azonban, az erősnek, okosnak, nagyknak, bátorknak a gyenge, butuska, kicsiny, félenk vagy ártatlanul üldözött iránti gyöngéd és odaadó — de sem- miesetre sem mézes-mázos — szeretete, semmiesetre sem hiányozhat. Ez elengedhe- tetlen. (Egyébként az élethez szintén: az erősnek van rá elsősorban szüksége.) S még valami. Bölcs és derűs iróniát is kell tartalmaznia. De nem ám úgy, mint a felnőttek- nek szóló regényeknek, nyíltan és leplezetlenül, hanem gondosan és mélyen elrejtve, ravaszul naivitásba burkolva, hogy jószemű értő legyen, aki észrevegye. A fanyar bölcsesség — bármily furcsán hangzik is ez — úgy kell a mesébe, mint gyógyszerbe a hatóanyag. Nélküle a legizgalmasabb vagy legédesebb történet is hatástalanul hull ki a gyerek emlékezetéből, és újraolvasni sem kívánja soha. De keserűségét sem szabad megéreznie.

A *Robinsonban*, a *Gulliverben*, a *Kis hercegben* benne van ez a hatóanyag, Mark Twain írásaiban szintén, és, persze, *A dzsungel könyvében* is, méghozzá így. Nézzük *Ká vadászatát*. A majmokról esik benne szó, ők rabolják el a derék farkasok nevelte ember-kölyköt. A majmok „a fák tetején éltek — meséli róluk Kipling —, s mert a vadállat ritkán szokott fölnézni, nem akadt alkalom, hogy a majmok és a Vadon Népe egymás útját keresztezzék. De ahol egy beteg farkasra, szobett tigrisre vagy

medvére bukkantak, a majmok megkínozták, s ágakkal, dióval hajigáltak meg minden állatot — csak úgy, mulatságból, s abban a reményben, hogy észreveszik őket (mert ha egyáltalán van valami határozott kívánságuk, hát azt kívánják, hogy a Vadon Népe észrevegye őket). Aztán értelmetlen nótákat üvöltöttek, visitottak, s biztatták a Vadon Népet, hogy másszék fel a fára és verekedjék meg velük; vagy egymás közt kezdtek dühös harcokat semmiért... Mindig úgy volt, hogy éppen mosi fognak vezetőt választani, törvényeket és szokásokat elhatározni — de sohasem tették meg, mert emlékezetük nem tartott egyik naptól a másikig — így aztán ezzel a mondással intézték el a dolgokat: »Amit a Majmok Népe most gondol, azt gondolja majd később a vadon.« Ez a mondás nagy vigasztalás volt nekik... Mert dicsekednek, fecsegnek, nagy népek mondják magukat, amely nagy dolgokat visz majd végbe a Dzsungelben, de ha egy dió lepottyan a fáról, kacagva ugranak utána és megfeledkeznek mindenről.” Újra és újra visszatér ez a jellemzésük, hol valamelyik állat mondja el róluk, hol maga az elbeszélő, s persze a cselekményből is ez derül ki róluk. (Az ismétlés ugyanis szintén kelléke a remekműnek.) Téved azonban, aki azt hiszi, hogy a majmok magatartásával Kipling az embereket példázza, figurázza ki. Nem. Ezt, nem álcázásul, hangsúlyozza is, amikor az emberekkel — akiknek van emlékezetük, s vannak törvényeik és akik céltudatosan dolgoznak — állítja szembe őket. Amit mond róluk, valóban a majmokra érvényes, és éles megfigyelésen alapul. És mégis. Dicsekvésükben, fecsegésükben, abbéli törekvésükben, hogy észrevegyék őket, meg minden másban is: feledékenységükben, dühös és okatlan civakodásaikban, megegyezni nem tudásukban, magukat mindenkinél különbnek tartásukban stb., stb. valamiképp mi is benne vagyunk. Kivált mikor a dzsungel-benőtte elhagyatott romvárosban látjuk őket — érezzük így (mi felnőttek, persze) —, mert ezt a várost az ember hagyta és felejtette el.

Az efajta mélyen rejtett ironia bármelyik történetéből kimutatható. Gondoljunk a Riki-tiki-tévre, a kígyó-ölő monguzra. Miért lopja be magát annyira a szívünkbe? Mert kicsi és mégis hős? Igen. Még inkább azonban: mert hős, de azért mégis kicsi; és ezáltal mosolyogni is lehet rajta, egy icipicit gúnyosan. S ettől olyan nagynek érezheti magát a gyerek. A felnőtt pedig még nagyobbnak és még bölcsnek is.

Ezt nyújtja Kipling, meg sok minden egyebet: valódi bölcsességet, igazi derűt, benső nemességet, s tetejébe még izgalmat is (úgy kell ez, mint a falat kenyér) — s mindezt rejtve, megszégyenítő fölényesség nélkül, oly egyszerűen, mint a gyerekek — ezért fogják meg sokáig olvasni, s jól teszik.

Zolnay Vilmos

MAGYARUL MEGJELENT MŰVEI

Tumai az elefántok kedvence. Hungária ny. 1949.
 Mesék. Ifjúsági, 1954
 Riki-tiki-tévi. Ifjúsági, 1955.
 Versek. = Angol költők antológiája. Móra, 1960.
 A dzsungel könyve. Móra, 1963.
 Az elefántkölykök. Móra, 1963.

Könyvkiadásunk 20 évének statisztikai áttekintése

A Könyvkiadók és Terjesztők Tájékoztató Központja statisztikai művet jelentetett meg „Húsz év magyar könyvkiadása” címmel, mely változatos csoportosítású táblázatokkal hiteles képet ad a felszabadult Magyarország könyvkiadásának fejlődéséről, eredményeiről és legjellemzőbb vonásairól.

Az összeállító Bak János rövid értékelő bevezetés után 96 statisztikai táblázatot közöl az utolsó két évtizedben kiadott magyar nyomtatványokról. Az adatok fajták (könyv, füzet, zenemű, jegyzet stb.), jelleg (tudományos, ismeretterjesztő és szakkönyvek, szépirodalom, ifjúsági és gyermekirodalom) és a megjelenési évek szerinti csoportosításban mutatják a kiadványok számát, terjedelmét és példányszámát. Megtudhatjuk belőlük, hogy hány filozófiai, jogi, pedagógiai, orvosi, műszaki, földrajzi stb. munka jelent meg, hogyan oszlik meg a szépirodalom az eredeti és fordított művek, élő és nem élő írók, a szerzők nemzetisége, az olvasók kora szerint, és végül érdekes adatokat találunk a kétszázezernél nagyobb példányszámú művekről, az átlagpéldányszám, átlagterjedelem alakulásáról.

(V. M.)

KÖNYVEK SORSA

A legrégebb magyar könyv „árleszállítás”

Az Országos Levéltár őrzi a leveleket, melyek 375 esztendő távolából hírt adnak erről: alig száz esztendővel az első budai nyomda felállítását követően már sor került rá.

Egykorú levelekből tudjuk: ha a könyvgyűjtés a XVI. századi főuraink körében még szórványosan is fordult elő, a nagybirtokos mecénások támogatása nélkül igen kevés könyv készült volna el. *Bornemisza Péter* a század egyik legnagyobb magyar prózaírója és nyomdása azért költözött Galgócra Semptére, hogy közel lehessen a nyomtatás költségeit biztosító Salm grófhoz. „A közellét fontos, mert a pénzt tételesenként kellett kikügyörögni a pártfogótól, — hol száz papírrizsmáért, hol újra sz azért, hol a betű megújításhoz és öntéshez szükséges fémért, hol szállítási költségekre, hol pedig a nyomdai legénység bérének kifizetésére. S ellátási előnyökért is: a mecénás szállást, fuvart, élelmet adott...” — írja *A magyar könyv története* című könyvében Fitz József.

A könyvek előállításának költsége, tehát a könyvek ára, a közszükségleti cikkek árához viszonyítva igen magas volt. Amikor *Bornemisza Postillájának* I. kötete „sok hánkódással” 1573. október 1-én megjelent, a szerző-nyomdász megállapítja, hogy „Az könyvek pedig ki nyomtatasa többre mene ezer forintnal...” — vagyis mivel a megjelenési példányszám valószínűleg ötszáz volt, 2 forint lehetett a példányonkénti önköltség. Ez akkor igen nagy pénz volt.

1579-ben megjelent a *Postilla V.* kötete s *Bornemisza Péter* már egy év múlva 1580. február 18-án *Detrekőből* írja *Máriássy Pál* szepesi főispánnak *Márkusfalvára*, aki — ahogy ma mondanánk — főbizományaosa volt:

„Az előtt egyebek ítéletiből tíz forintra röndöltem csak az öt könyvet. Ottan kegyelmed nyolcra bocsássa. Ha kedik nimelynek azis soknak tetszenék, szintén mint magából engedhet kegyelmed, hogy azt adja, az mint akar. Csak Isten látja, inkább kívánom az hívek épületit az áránál.

Az mely két könyvet most vittek, ha másnak kell, csak három forintért adja az kettőt kegyelmed, jöllehet itt négyért járt. De ha kegyelmed ajándékon adná valamely barátjának, egy pénzt se adjon kegyelmed. Elég jóval vagyon kegyelmed anélkül is...”

Ez tehát még nem „igazi” árleszállítás, viszont bizonyítéka a harcos protestáns író-nyomdász-könyvkiadó-könyvterjesztő magasfokú hivatástudatának.

Az egykorú levelek azonban tovább vallanak. Tudunk arról, hogy *Máriássy Pálnak* a könyvek eladásában segített *Eszterházy Ferenc* pozsonyi alispán is, voltak „albizományosai” is, köztük három plébános, akik szabályszerű jutalékot kaptak az eladott könyvek után, *Máriássy* a könyvek továbbításáról és az eladásokról pontos elszámolást, folyószámlát vezetett.

Bornemisza Péter 1584-ben meghalt. Meghalt *Máriássy Pál* is. A következő levelet *Bornemisza Péter* özvegye *Gyótay Erzsébet* *Ferenchez*, *Máriássy Pál* fiához 1589. január 19-én írta: ez aztán már „igazi” könyvárleszállítás:

„... Hanem az minemő *keonywek* ottan kegyelmednél az mi részünkre maradtak, mondja vala kegyelmed, hogy olcsóbban, az ára le szállván, hogy el kelnének és el adhatná kegyelmed. Azért, ha el nem adta kegyelmed, kegyelmedet kérem, szállítsa alább az árát és mennél jobb áron kegyelmed tudja el adni, kegyelmed adja el. Hon ha mit peniglen kegyelmed el adott volna, kegyelmedet kérem, kegyelmed küldené meg az árát öcsém uramtól *Gyótay Benedektől*...”

Eltelik öt esztendő. *Gyótay Erzsébetnek*, vagyis inkább *Benedeknek* ismét pénzre van szüksége. Eszébe jutnak a *Máriássyék*nál levő könyvek. *Gyótay Erzsébet* 1895. február 28-án ismét ír *Máriássy Ferencnek*:

„... Csak effelől kellenék kegyelmedet meg találnom levelem által, hogy az mi nemű könyvek kegyelmednél vadnak, hogyha adotte el kegyelmed benne, avagy nem. Egy nihánszor írtam kegyelmednek, de hogy kegyelmed soha semmit reá nem felelt, nem tudom, hogyha adtak-e még, avagy nem? ... Azért hogy ha kegyelmed az könyvekben el adott, tehát kegyelmed szolgáltatassa kezében, avagy peniglen az könyvekben is, az melyeket el akarna vinni, aztis kegyelmed adja

oda, mert itt nálam lévén az öcsém uram panaszkodék, hogy lóból megfogyatkozott. Azért öneki adtam, hogyha valamennyi elkölt benne, holott penig el nem adhattavónais kegyelmed mind őket, ha ő kegyelme el akarja vinni, kegyelmed adja kezében mind az kik el költenek, az árát, mind penig az kik még kegyelmednél vadnak. Mert ittfenn létében kevés költséget adhatnék neki, hanem mondám, hogy ott kegyelmednél vadnak valami eladó könyveim, és ha elköltenek, az árát vegye kezében, ha penig nem, tehát az könyveketis vegye hozzá és tegye szükségét vele..."

Nem tudjuk mi lett e könyvek sorsa, vagyis hogy az első magyar „könyvárleszállítás” végül is milyen eredménnyel járt. Amit tudunk, az elszomorító: napjainkban Bornemisza Péter 375 évvel ezelőtt „árleszállított” *Ötkötetes prédikációskönyvének*, a *Postilláknak* egyetlen teljes sorozata található csak a budapesti Egyetemi Könyvtárban (a Széchényi Könyvtárból a IV. kötet hiányzik); az *Ördögi kísértetek*, melynek kötetei minden bizonnyal ott lehetnek Márkusfalván — egyetlen csonka példányával a pápai Református Kollégium könyvtára rendelkezik; a Széchényi Könyvtárnak még csak csonka példánya sincs; a *Négy könyvecskének* is mindössze egyetlen, ugyancsak nem teljes példányát őrzi az Akadémiai Könyvtár; a Telegdi Miklós, az ellenreformációt szervező nagyszombati nagyprépost ellen írott és nyomtatott *Fejtegetés*-ből, mely hitvita-irodalmunk első jelentős alkotása (egyben az első irodalmi vita is!), — ezt a könyvet egyébként az 1578-i pozsonyi országgyűlésen Bornemisza Péter „nagyvigan” osztogatta — *egyetlen példány nem maradt fenn számunkra*. Azt, hogy mit is tartalmazott, Telegdi válaszából a *Felelet*-ből tudjuk.

Könyvek sorsa...

Varga Sándor

Az ANTIQUISSIMA gyűjtemény adatait és történetét ismerteti a Budapesti Egyetemi Könyvtár kiadványainak 24. füzetében Dümmerth Dezső. E fennmaradt könyvanyag bizonyítja, hogy az Egyetemi Könyvtár 1561-ben, tehát 74 évvel korábban keletkezett, mint maga az egyetem. A tanulmány elemzi a gyűjtemény állományát a könyvtár keletkezésével kapcsolatos történelmi események figyelembevételével.

Demjén Attila rajza

GYEREKTÜKÖR

Somogyi Tóth Sándor könyve és az ifjúság problémája irodalmunkban

Az 1964. évi országos tanulmányi verseny irodalmi pályatételei között szerepelt egy mai magyar prózai mű elemzése. A beküldött dolgozatok jelentős része foglalkozott Somogyi Tóth Sándor Gyerektükör című kisregényével. Szenvedélyesen tárgyalták mondanivalóját, vitatkoztak olykor a folyóiratokban megjelent kritikák észrevételeivel is. Mi okozhatta a könyvnek a középiskolás korú ifjúság körében kivívott népszerűségét? Első fokon az a magyarázat látszik leginkább elfogadhatónak, mely magából a témából indul ki: a történet kamaszkorba lépő fiatalokról szól, az ifjú olvasók önmagukat látják a hős mezében megelevenedni, gondjaiban a saját tőprengéseiket ismerik fel. Valószínű azonban, hogy az olvasótábor kiszélesedésében, a meghatványozódott érdeklődésben szerepe volt a kisregény alapján készült *Hogy állunk, fiatalember?* című filmnek is.

Nem tagadjuk e két magyarázat jogosultságát, mégis úgy véljük, ennél többről van szó. Az olvasói kultúra történetéből ismeretes, hogy miközben a klasszikus remekművek jórésze már a kezdő olvasót is lebilincseli az elbeszélés fordulatosságával, eredeti ízével — újabb és újabb rétegeket enged önmagából láttatni a megnövekedett érzékenységgé, mélyebb kulturáltságú szemlélőnek. A tudatosabbá váló műélvezet emelkedő lépcsőfokain ugyanis az olvasó egyre inkább képes odafigyelni a könyv rejtett értékeire: a szerkesztés művészi ökonómiájára, a jellembrázolás bravújaira, az életismeret mélységére s az író által sugárzott igazságtartalom sokrétűségére. Hasonló, mindenkinek szóló olvasmányoknak érezzük Somogyi Tóth Sándor kisregényét is: választott témáját olyan szerencsés kézzel tudta megragadni a szerző, hogy egyszerre kelt rezonanciákat gyermekben és felnőttben, átlagolvasóban és „vájtfülű” intellektüelben.

Bevezetőül próbáljuk pontosabban körülhatárolni: mi az a problémakör, amely az íróat foglalkoztatja, milyen kérdésekre keresi a maga eszközeivel a választ? Az elmúlt évek során akár a sajtó nyilvánossága előtt, akár más közéleti fórumokon — legtöbbször pedig magánbeszélgetésekben — felmerült olyan aggodalom, hogy felnövekvő ifjúságunkkal „valami baj van”. Nincsenek már közvetlen tapasztalatai — hallottuk — a múlt nyomorúságáról, az egzisztenciális kiszolgáltatottságról, a háború megpróbáltatásairól vagy az illegális veszedelmeiről. Ezért nem veszi komolyan apái küzdelmes életét, kigúnyolja a szülők elérzékenyülten előadott emlékeit, cinikussá és küzdelemre képtelenné vált. Amíg egyesek elsősorban az itt felsorolt tényezők „elkényeztető” hatását emlegették, addig mások az elmúlt húsz esztendő ellentmondásait és megrázkódtatásait (a kettős nevelést, a személyi kultusz törvénysértéseit, az 1956-os ellenforradalmi fertőzést) tették szóvá, ismét mások pedig a kapitalizmusban élő ifjúság válsághangulatának kritikátlan átvételére, illetve e tőlünk idegen magatartásformák divatmajmóló utánzására gondoltak.

Bizonyos, hogy e futtában előszámlált feltételezések mindegyike tartalmaz rész-igazságokat, s kétségtelen, hogy az utánunk jövőekkel vitatkozva sokféle gonddal kell a jövőben is szembenéznünk. A kérdést nem célunk itt tovább boncolni, hiszen mindent inkább azzal a szándékkal idéztük fel, hogy a probléma összetettségét érzékel- tetni tudjuk. Legfeljebb annyit jegyünk meg, hogy e sokféle negatív összetevő

eredőjét alapvető hiba lenne rávetíteni egész ifjúságunk arculatára. Részint azért, mert fiataljaink javarésze a tapasztalat szerint helyesen tud élni, pontosabban: nem él vissza növekvő lehetőségeivel, részint, mert mi felnőttek e tekintetben hajlunk a borúlátásra, s könnyen elfeledjük saját gyermekkorunkat. Pedig e kérdéshez nem lehet csak felülről közelíteni, messzemenően szükség van a belső megértés igényére is. Tekintetbe kell ezért vennünk, hogy az egymást követő generációk között felfelé ívelő társadalmakban is *szükségképpen* adódnak fázis-eltolódások a magatartás, az izlés, a szemlélet terén — anélkül, hogy tragikus anomáliákhoz, valamiféle sajátos nemzedéki problémához vezetnénk. Konkrét történelmi okok mellett számolnunk kell konstáns feszültségkeltő tényezőkkel is, amelyek a tapasztalatok különbözőségéből, a vérmérséklet életkorral változó hőfokából következnek. Végül nem szabad arról sem megfeledkeznünk, hogy a kérdésnek két alapvető oldala van: nemcsak a felnőttek figyelik az ifjúságot, hanem az ifjúság is kritikus szemmel néz vissza ránk. Sőt, szigorúbb bírása életünknek, mint mi magunk. „Nézd; hogy figyelnek, hogy rajongnak,/mikor eszed már unva fontol,/csodát remélnék egy levéltől,/egy hírtől és egy telefontól” — írta Kosztolányi.

Aligha tévedünk hát, ha azt állítjuk, hogy az ifjúság problémája — mutatis mutandis — ugyanúgy az irodalom „örök” témái közé tartozik, mint mondjuk a szerelemé. Ám amint a két különlemű embert összefűző érzelmi kapcsolat, éppúgy a nemzedékek egymáshoz való viszonya nem képzelhető el egyéb összefüggésekből kiszakítva. Igazi értelemmel az adott kor társadalmi küzdelmeinek kontextusában töltődnek meg.

Nem tagadjuk, hogy az elmúlt évek irodalmában az ifjúság problematikáját legösszetettebb módon, legszerencsésebben felvillantó modellnek Somogyi Tóth Sándor Gyerektükör című kisregényét éreztük. Mégis tanulságosnak ígérkezik rövid kirándulást tenni, s szót ejteni néhány más, e témába vágó könyvről, mert segítségükkel hasznos összehasonlításokhoz juthatunk el. Hangsúlyozni szeretnők azonban, hogy specifikus szempontú, s inkább illusztratív szándékú, futó áttekintésre gondolunk, mely eleve lemond az említendő művek mindenoldalú értékeléséről.

Galambos Lajos Mostohagyerek című regényében egy fiatal, most végzett tanítónőt választ hősétül, aki a tanyai maradisággal fordul szembe húsz éve minden gyönyörű lendületével. Az író kétségtelenül erősen foglalkoztatta az ifjúság rendíthetetlen hitének a fásult közönnyel való szembesítése is, hiszen ez adja a könyv konfliktusát, ám valóságos célja elsősorban mégsem ez volt. Mint a cím is jelzi, főként a társadalom „fehér foltjaira” akarta a szerző felhívni a figyelmet (nem tagadjuk, hogy ez sikerült neki), s ebben az összefüggésben a hősnő tulajdonképpen a rezonőr szerepét játssza. Bizonyos értelemben végtelen helyzetben és meglehetősen elszigeteltségben harcol, s az író ezért kivételes alkattal ruházta fel, mintegy hozzá-növeszti a feladatokhoz. Művészileg indokolt ez a törekvés, s Galambos hősnőjét ily módon hitelesnek is éreztük, azonban a regény — éppen a fentiek miatt — az ifjúsággal kapcsolatos gondjainkat megválaszolatlanul hagyja.

Moldova György rendkívül kifejező című regénye, a *Sötét angyal* egy gimnazista fiút állít középpontba, aki a végsőkig, fegyverrel a kézben vesz részt az 1956-os ellenforradalomban, s annak bukása után is ellenálló csoportot szervez társaiból. Moldovát megelőző írásaiban is — ahogy a kritikák korábban rámutattak már — mindig a romantikusan magányos hős izgatta, aki valami módon szembekerül környezetével, a közösséggel, s ezért sorsa többnyire a pusztulás vagy az elkallódás. Előbbi írásaihoz képest előrelépést jelent, hogy ezúttal gondos motivációját kapjuk mindannak, ami hőstét anarchikus lázadóvá teszi. Az író érezhetően a fiú családjának történelmielmen eszményeit, kétarcúságát okolja a történetekért, s épp ezért nem tagadja meg rokonszenvét fiatalokorú hőstétől, akinek tragikus aberrációja mögött megalkuvásra képtelen erkölcsi tisztaságot látat. Alapvető problémát okoz azonban — s ez a téma különbözősége ellenére is Galambos könyvével rokonítja a regényt — a hős túlméretezettsége: a rendkívüli akaraterő s a szigorú célratörés aszkézise olyan fokon testesül meg benne, hogy a felnőtt társadalomban is ritka típusként fogadhatnók el.

Berkesi András Húszévesek című regényében az ún. kettős nevelést, a család és az iskola antagonizmusát veszi célba. Fordulatokban gazdag könyv, mely azonban alapvető bizonyítékot nyújt arra nézve is, hogy e kérdés összetett voltát a lektűr felületibb eszközeivel megközelítően sem lehet érzékelteni. Itt nem a hős jellemarányai vannak túlnövesztve, hanem a környezet a végtelen. Az anya, aki gyónni küldi vasárnaponként a fiát, miközben ő maga párttag és osztályvezető, aki szüntelen a tiszta erkölcsről szaval s titokban szeretőjével hempereg, s végül aki tudatosan is hazugságra, képmutatásra neveli gyermekét — az életben nem lehetetlen figura ugyan, de még egy negatív szülőtípusnak is túl tömény esszenciáját adja. Ha figyelembe vesszük, hogy a könyv végül is nem a húszévesekhez szól, hanem a szülő-

társadalom felelősségérzetére apellál, akkor különösen kiviláglik, mennyire túlló a célon. Katartikus hatását ugyanis elsősorban az biztosíthatná, ha azonosítási lehetőségeket nyújtana a regényben szereplő s az olvasó szülő között. Erre pedig hasonlóan végletes helyzetben nincs lehetőség. Ám ez csak az egyik baj. Az extrém családi környezetből következően az író kénytelen gyilkosságba keveredő hősnének szinte teljes felmentést adni, s így a felelősség kérdésének is helytelen értelmezését nyújtja.

Fenti három példánk közül az első kettőnél a hős túlnövesztett alkatát tettük szóvá. Úgy véltük ugyanis, hogy átlagon felüli karakterű figura — miközben az író ráruházta egyéb missziókat sikerrel teljesítheti — a mi kérdésfeltevésünk szempontjából nem szolgálhat megfelelően általánosítható tanulságokkal. Berkesi könyvében viszont azt nehezményeztük, hogy rikító színűre festett kulisszarendszere egész mondanóját a közhelyes igazságok szintjéhez köti. Tudjuk, hogy a tipikus nem azonosítható a statisztikai középaránnyal, s ismeretes, hogy miközben a világirodalom nagyjai közül sokan a középszerű hőst kedvelték, aközben mások előszeretettel állítottak műveik középpontjába prominens figurákat. Jelen esetben mégis hajlunk afelé, hogy Somogyi Tóth Sándor Gyerektükörje — potenciálisan — annak köszönheti telitalálatszerű helyzetképét, hogy átlaggyereket állít átlagos családi környezetbe. A könyv nem tagad meg ezzel semmit a teljesség igényéből. Ellenkezőleg! E szűk metszetben finom hajszálereken keresztül benn látható a társadalom egész hullámvérése. Szenczáció fordulatok nincsenek ebben a könyvben, apró diákcsínyek, éledező szerelmek, alig bimbózó erotika, cinikus felszín mögé bújt gyermeki tisztaság, komiszkodó testvérháborúk tanúi vagyunk. A szenczációk elmaradásáért azonban mesteri lélekrajz kárpótol.

A kisregény témája röviden annyi, hogy 14 esztendő hősünk édesapja a munkahelyén nagyarányú sikkasztásra bukkan. Tétovázik, hogy mit tegyen. Párttitkára kiállításra buzdítja, felesége viszont emlékezetébe idézi, hogy egy korábbi, hasonló esetben — hiába volt igaza — ő húzta a rövidebbet. A mérleg nyelvét a tett irányába végül Andris barátunk billenti el, aki jóval többet ért meg a felnőttek dolgaiból, mint amennyit szülei feltételeztek róla. András apja és anyja alapjában becsületes emberek (azok tanárai is). Bűnük nem több (?), mint hogy nem ismerik gyermekeiket, s hogy életük apró zökkönőt, időnkénti összeveszéseiket górcsösen titkolni igyekeznek. Teszik pedig mindezt a legjobb akaratral, megfélekedve arról, hogy a kamazdó fiú lelkivilágában őszintétlenségük nagyobb sebet üt bármi másnál.

Ha jól odafigyelünk a könyv mondanivalójára, kiderül, hogy Somogyi Tóth Sándor is a kettős nevelés konfliktusára épít. A Gyerektükör írója azonban továbblép e definíció megszokott értelmezésén. Helyesen ismeri fel, hogy húszéves fejlődésünk eredményeképpen olyan periódusba érkezünk, amikor e kérdéskomplexumot nem lehet többé egyszerűen a haladó világnézetet sugárzó iskola és a konzervatív vagy éppen reakcionárius szemléletű család könnyen megfogható ellentétébe belepréselni. Nem állítjuk, természetesen, hogy napjainkban hasonló jelenség már nem létezik, általánosságban azonban az élet kezdi túlhaladni ezeket az alternatívákat. Gondoljuk csak el, hogy idestova a fiatalabb évfolyamú szülői társadalom legnagyobb része is a mi rendszerünkben nőtt fel.

Mi következik az elmondottakból? Az, hogy a kettős nevelés fogalma lassanként mást takar, mint aminek a jelölésére annak idején életre hívtuk. Nem a család és az iskola összeütőköző szemléletét jelenti, hanem egyfajta *belső* konfliktust. Magyarán szólva, arra gondolunk, hogy miután a gyermek otthon is és az iskolában is megközelítően azonos életelvekről hall (ismételten hangsúlyozzuk, hogy a becsületes átlagcsaládot vesszük alapul), lelkivilágát többé nem a két ellentétes szemlélet kontrapunktjainak egyeztetése foglalja le. Másra figyel. Arra, hogy komolyan, azaz önmagukra nézve is kötelezően jelentették-e ki tanárai vagy szülei mindazt, amit mondtak neki. Tartják-e magukat saját világuk törvényszerűségeihez, s ha elbotlanak önmaguk gyengeségeiben, a botlást szégyenlik-e, vagy azt, hogy nem sikerült eltitkolniuk a gyermek előtt?

Nem gondolunk itt többre és rosszabbra, mint arra, hogy miközben értelmünkkel azonosultunk a szocialista világképpel, ösztöneinkből nem sikerült még teljesen kiirtanunk a nyárspolgáriság évszázados mechanizmusait. A kisregénynek ez a felismerés adja legfőbb értékét. Nem áll meg a felületi jelenségek elemzésénél, hiszen ezek a publicisztika direkt lehetőségeivel is megközelíthetők. S igazsagai attól válnak mélyen meggyőzővé, hogy kizárólag a művészet inductív eszközeivel vezeti el hozzájuk az olvasót. A főhős említett mesteri lélekrajza mellett néhány ecsetvonással rögzítve is emlékezetbe tapadóan érzékletes képet rajzol a mellékalakok (a szü-lők, a hugocska, az osztályfőnök, az évfolyamtársak, a pipiskedő szomszédlány) karakteréről. Mindezt pedig a szerző az elsőszemélyes előadásmód közvetlenségével végzi el. A megjelenítésnek azzal a ritkán beteljesülő csodájával állunk itt szemben,

amikor fel sem tűnik többé, hogy a tizennégy éves fiú önelemző hiperintelligenciáját a háttérből az író keze irányítja. Ezzel összefüggésben kell felhívunk a figyelmet a könyv stiláris bravúrára is, melyben az irodalmi köznyelv szabatosága és ökonómiaja úgy egyesül a fiatalok sajátos tolvajnyelvével, hogy egyetlen bántó disszonanciát sem érzünk.

Tudatában vagyunk annak a veszélynek, hogy az író alkotta kép — felületes szemlélőben — lehetőséget nyújthat retrográd filozófiai tartalom megfogalmazódásához is. Egyesekben ugyanis felvetődhet: vajon nem azt akarja-e mondani a könyv, hogy miközben életformánk, közéleti ideáljaink gyökeresen átalakultak, ugyanakkor a társadalmi átváltás érintetlenül hagyta legbelsőbb világunkat, ösztönéletünket? Nem ennek a belső énnel a társadalomfeletti abszolutizálásáról van-e szó? Úgy hisszük, a könyv egész szerkezete ellentmond ennek a feltételezésnek. Ha megfigyeltük, Somogyi Tóth Sándor éppen a dialektikus kölcsönhatások bonyolult összefüggéseit, fermentáló erejét mutatja be. Emlékezzünk: az apa nem utolsósorban kamaszfiú ösztönzésére teszi le az asztalra a panamát felfedő dokumentumokat. Abban a tényben pedig, hogy szülő és gyermek egymásra találtak, nemcsak annyit kell látnunk, hogy a fiú családi környezete valamivel ideálisabbá alakult, hanem az apa is gazdagodott emberségben. Nem keveset közeledett ahhoz az eszményhez, amit — a köz- és magánélet, a tudat és a humanizáló ösztönök teljes egysége jegyében — a szocialista embertípusról kialakítottunk.

Somogyi Tóth Sándor könyve nem válaszol valamennyi, a bevezetőben az ifjúsággal kapcsolatban előszámlált problémára. Ezt azonban a kisregény szerkezeti lehetőségei az ábrázolás hitelének csonkulása nélkül nehezen tennék lehetővé. De nem is szükséges, mert e kérdések jórésze ma már evidenciának számít, melyeknek igazságát legfeljebb illusztrálni lehetne, bizonyítani önméltolás volna. A könyv — véleményünk szerint — éppen azzal tesz nagy szolgálatot, hogy túllép a felismert és gondolkodásunk közkincsévé vált jelenségeken. S ezzel igényes önismeret szólítja az olvasót. Arra tanít, hogy ne álljunk meg sommás megállapításoknál — ha ezek igazsága még oly kétségbevonhatatlan is —, hanem tekintsünk mélyebbre, mert csak ezen az úton tudhatjuk teljesen magunkénak az ifjúságot.

Szappanos Balázs

TÁJAK — GONDOK — EMBEREK

A fenti címet viseli a kötet, mely a felszabadulás huszadik évfordulóján a szociográfia eszközeivel ad összképet a hazai társadalomról. E reprezentatív könyv felkelti érdeklődésünket. De forgatásakor nemcsak az egyes írások mondanivalója érdekel bennünket, hanem a műfaj problémája is: tudja-e és hogyan tudja ábrázolni a társadalomrajz a folyton változó mai valóságot? Így a kiadvány megjelenése új szociográfiatermésünk áttekintésére is alkalmat ad.

A szociográfia közbülső helyet foglal el a tudományos elemzést nyújtó és törvényszerűségeket megállapító szociológia (társadalomtudomány), és a valóságot művészi eszközökkel ábrázoló szépirodalom között. A mi szociográfiánk ugyanis — a régi is, az új is — erősen irodalmi jellegű. Alkotói elsősorban írók, akik alkotási módszereikben főként a szépirodalom ábrázolási eszközeit használják: a tájleírást, a lírai hangulatteremtést, a párbeszédet, a jellemrajzot. De társadalomrajzaik mégsem válnak szabályos művészi alkotássá. A szociográfia ugyanis mai valóságot konkrétan, *áttételek* nél-

kül kell mutassa s egészében is, minden részletében is ki kell állja a valóság kontrollját.

A műfaj a harmincas években szerezte meg a népszerűséget s alkori művelőinek igényessége, gondolkodásbeli következetessége és bátorsága a mai fiatal szociográfusok előtt is követendő példa lehet. A művek mozgalmi célzattal teremtődtek: döbbenjen rá a magyar közvélemény a társadalmi elmaradottságra, alakuljon alkalmasabb légkör a társadalmi megújulás számára.

Nyilvánvaló, hogy a felszabadulás után nem volt szükség *ilyen célzatú* társadalomrajzra. Idő telt, míg bizonyossá vált, hogy a szociográfiának mégis van szerepe. A legújabb szociográfiai termés nyomán megjelent kritikák már világosan körvonalazzák a társadalomrajz mai feladatait. A szociográfia kísérje figyelemmel a társadalmi fejlődés fő tendenciáit és ezen belül főként az emberi viszonylatok: a gondolkodás, az ízlés, az erkölcs formálódását. Segítse kialakítani az új ember erkölcsi, szellemi arculatát. Működjön közre a rejtett, kevésbé ismert tények

feltárásában, a maradi és fejlődést segítő jelenségek elválasztásában. Egyszóval munkálja a szociográfia a szocializmus emberi tendenciáit, ösztönözzön ítélezésre és munkára, legyen gazdag emberi dokumentumokban.

Bennünket, művelődési munkásokat azért is kell érdekeljen a társadalomrajz, mert jó tájékozódást szerezhetünk belőle arról, hogy mi a kulturális hozadéka a szocialista társadalomfejlődésnek, mik az emberekben mérhető eredményei a kulturális forradalomnak, vagyis a mi munkánknak.

A hatvanas évek hozták meg a műfaj második hazai felvirágzását. A *Hazai kis tükrök* a magyar írók 1960-as országjárásának krónikája s egyben a felszabadulás 15. évfordulóján készült nagyarányú társadalmi összkép. A *valóság vonzásában* című antológia a műfaj régi és új reprezentatív alkotásainak bemutatása volt, amely egy kissé lezárta a múltat és jelezte a frissen keletkezett érdeklődést.

A *Tájak-gondok-emberek* az 1960—1964 között készült legjobb társadalomrajzok reprezentatív kötete. Már jelzi, hogy a régiék mellé új szociográfus gárda fejlődött fel. E-kötettel tulajdonképpen lezárult a szociográfia újraindulásának szakasza. Az új írások elsősorban elintézetlen gondjainkkal mérkőző őszinte és tartalmas helyzetképek. Túlnőve a riporton, az élet alakulásának folyamatát, a különböző motívumok bonyolult szövődeményeit is felfejtik. A legjobbakban érvényesül a társadalomlátás élessége, a benyomások értelmezésének mélysége.

A szocialista építés vezérfonala a tervezés. Készülnek a mi művelődési, könyvtári terveink is. Azzal azonban tisztában kell lennünk, hogy a valóság sohasem lesz azonos terveinkkel. A szociográfia segítségével *szembesíthetjük a valóságot elgondolásainkkal*. Ezért van ennek a műfajnak nagy jelentősége, ezért kell figyelemmel kísérnünk alkotásait.

Páldy Róbert

KÖRKÉP 65.

A legújabb magyar novellák közül válogatott ki harminchárom írást Rátikai Ferenc és Tóth Gyula, hogy képet adjanak a magyar novellaműfaj jelenlegi állapotáról. Munkájuk sikerének feltétele volt az elfogulatlanúság és a mértéktartás. Antológiájuk nem torzít, az arányokat megtartja, ha nem is tudták felmutatni a mai magyar novellairodalom egészét. A tervezett gyűjtemények sora idővel a teljességet igénylő olvasót is kielégítheti — írják az előszóban — mert a kötet egy nagyobb távra tervezett vállalkozás első darabja. Ezek után felesleges volna túlnódnunk, hogy például Déry Tibor, Veres Péter, Csurka István, Kodolányi János, Hernádi Isván, Szabó Pál, Santa Ferenc, Fejes Endre, Molnár Zoltán, Szeberényi Lehel, Bartha Bulcsu, Örkény István, Rákossy Gergely, Somogyi Tóth Sándor miért hiányzik a kötetből többek között, még akkor is, ha a gyűjteményben néhány novella nem éri el a kötet egészének színvonalát. Ismerve az összeállításból kimaradt írók munkáit is, árnyaltabbnak tűnik novellairodalmunk jelenlegi képe a kötetben ábrázoltnál, de az alapvető jegyek jellemzőek.

Szinte kivételnek számít az a néhány írás, amelyen az újból virágzását élő szociográfikus szándékot ne éreznénk. Erénye ennek a szociográfikus művészetfelfogásnak a tárgyilagosság, az őszinteség, a tömörség, félelem az érzelmességtől és az idiltől, de hátránya a gyakran elő-

tűnő nyersség, az érdekes témában való megnyugvás anélkül, hogy a szerző átlépte volna a riport és a művészi alkotás határvonalát. Örvedetes, milyen gazdag a kötet valóságanyagja, annak ellenére, hogy kevésbé gazdag a témát szolgáltató szituációkban: háború, régi és új életforma összeütközései, személyi kultusz, faji ellentétek robbantanak ki egy-egy emberi drámát. Az írók hőseiket legtöbbször történelmiségükben ábrázolják, ez a személet lehetőséget teremt, hogy bőséges anyagból gazdálkodjanak. Az elbeszélések többsége sorsrajz, egy drámai csúcspont ürügyén, vagy néha csak írói kíváncsiságra bomlik ki a hősök élete — magyarázatul, példázatul. Emiatt válik fontos formai jeggyé az emlékezés, a fölbomlott időrend, a feledésbe oldott tragédiák elégikus hangulata.

Galgóczi Erzsébet írásában egy özvegy-asszonyt állítanak bíróság elé fia ellen elkövetett gyilkossági kísérlete miatt, az asszony élete a vallató-valló keretben derül ki. *Galambos Lajos* beszélgetést jegyez le, egy értékes ember keserű életét. *Galabárdi Zoltán* hőstét temetik, az író a halott életének iszonyúan tragikus részletét forgatja vissza. *Lengyel József* öreg emberét almafaág emlékezteti a háborúra, mert azon lógott az akasztott ember. A sor folytatható, *Cseres Tibor*, *Gáll István*, *Illés Endre*, *Jávor Ottó*, *Mesteházi Lajos*, *Sükösd Mihály*, *Szabó Magda*, *Szakonyi Károly* novelláiban felel a múlt

a jelennek, s legtöbbször meggyötört, szomorú embereknek felel, mert mindig a legértékesebbet vette el tőlük. Az írók történelmi gondolkodásuk következtében vonzódnak a nagyobb időszakokon átívelő sorsokhoz, a jelen életformaváltását vizsgáló figyelmük sem kerülheti el azokat a nemzedékeket, amelyekben ez a korszakváltás a legdrámább volt, a középkorutálnál idősebbeket, az öregeket. Talán azért is olyan keserű a kötet hangulata. Súlyos múltú, biztonságukból kiforgatott, alkalmazkodni nem tudó, lassan elszáradó öregekkel találkozunk Lengyel József, Sükösd Mihály, Cseres Tibor, Timár Máté, Végh Antal, Szabó István, Tamási Áron, Galgóczi Erzsébet, Gerelyes Endre novelláiban. *Jávor Ottó* öreg embere emlékeivel, jelenlétével unokáinak is útban van már. *Fekete Gyula* pontosan leírja, hogy az öreg asszony csak addig érzi élete értelmét, amíg gyermekeinek adhat, s amikor a gyermekeinek küldött csomagokat ajándékolással tele tömve visszakapja, rádöbben feleslegeségére és meghal.

Az öregek halála miatt érzett szomorúságot enyhíti, hogy nyomulokban mindennél az új nemzedéket látjuk, a sírbavitt valóságot követi valami jobb valóság, ha csak sejtetve is, de nincs egyetlen írás, ahol ezt ne éreznénk. Prózánk szocialista jellege nem hitvallásban, hanem az őszinteségben, a lélekre és a történelemre irányuló felelősségtudatban igazságkeresésben nyilvánul meg elsősorban.

MAI LENGYEL ELBESZÉLŐK

Jogos-e még az észrevétel — különösen ha a viszonylagosságot, más irodalmak körüli jártasságunkat sem hagyjuk figyelmen kívül —, hogy nem ismerjük eléggé, érdeméhez mérten a mai lengyel irodalmat? Kétségtelen, hogy az elmúlt években elég sok lengyel szépirodalmi mű jelent meg magyarul. Ezek azonban jobbára szinte teljesen önálló, elszigetelt egy-egy könyvként találtak nagyobb, vagy gyakran bizony csak kisebb olvasótáborra; visszhangjuk, ha volt, inkább egy alkotó, mint egy nemzeti irodalom felé fordította a figyelmet. S azt is többször hiába. Mert egy-két örvendetes kivételtől eltekintve (ilyen volt például a Tadeusz Brezáé, alkinek *A bronzkapu* kiugró sikere után érdekes kubai útinaplóját is kiadtuk), hiába keltettek egyes kötetek oly nagy feltűnést, mint Tadeusz Konwicki *Égszakadása*, Stanislaw Dygat *Az utazása* vagy éppen Jerzy Andrzejewski már három kiadásban is megjelent

A közös jegyek mögött azonban az írók egyéniségüktől függően, más-más módszerekkel közelítik meg tárgyukat, más-más gondolatok hangszíve is. *Solymár József*, *Mándy Iván* novellái teljesen kiűntek a kötet tartalmi és formai összképéből, bár a gyűjtemény minőségi színvonalát csak emelhetik. *Tamási Áron* stílusa is egyedülálló, ellentéte a nyelvi puritánságra törekvő többieknek, ezáltal plasztikusabb, költőibb, két szereplője sorsát a biológia törvényei irányítják, a társadalmi valóság a háttérben dereng. *Lengyel József* a tőle megszokott minőségű novellával szerepel, a néhány írás között a helye, melyeket nehéz elfelejteni — bölcs, bölcsességéből adódik nyelvi és érzelmi világossága. *Szabó István* jelentéktelenné tűnő helyzetekből tud társadalmi érvényű következtetést levonni. *Kamondy László* a dialógusokkal remekel. *Gerelyes Endre* erőteljességével, mondatai és szituációi dinamikájával hat ránk a néha ernyedtebb írások között. *Simonffy András* a legfiatalabb, elbeszélése kiforrott, jelentős tehetségről vall. Ellenben *Bóka László*, *Fábián Zoltán*, *Moldova György*, *Szabó Magda*, *Tatay Sándor*, *Urbán Ernő*, *Végh Antal* e kötetben közzétett munkáit olvasva úgy érezzük, hogy a szerkesztők választása szerencsésebb is lehetett volna.

Gink Károly foto-portréi művészi értékűek, az arcképek önvallomásnak beillő mása az írások megismerésére biztat. (Magvető, 594 l.) *Ágh István*

Hamu és gyémántja, e szerzőktől újabb művet hiába kértünk-vártunk. Valahogy hasonlóképpen vagyunk a színes, hevesen hullámozó lengyel irodalmi-kirifíkai életéről szóló tudósításokkal is. Nem hiányoznak az alkalmilag kilátogató írók, kritikusok, fordítók kötelező, de azért gyakran nagyon érdekes útijegyzetei, folyamatosságra, következetességre azonban — már csak a lapok szűk terjedelme miatti publikációs nehézségek miatt is — alig van példa.

Az Európa kiadó *Dekameron*-sorozatának új kötete ebben a helyzetben eleve több, mint húszegynéhány író elbeszéléseinek alkalmi gyűjteménye. Kerényi Grácia tömör utószava s a különben csak a legszűkebb lexikális tájékoztatásra szorító bio- és bibliográfiák az írók és az írások „térbehelyezését” is megkönnyítik egy kissé a mai lengyel irodalommal alkalmilag találkozóknak.

A kötetre térve: a *Mai lengyel elbe-*

szélők olvasója hamar elkülönítheti egymástól a második világháború utáni két évtized lengyel prózairodalmának néhány olyan probléma-, illetve témakörét, melyeket a legkülönbözőbb korú, szemléletű és stílusú alkotók is feldolgoztak, olyan következetességgel, ami szembetűnően utal e problémák társadalmi fontosságára.

„Súlyossági” és gyakorisági sorrend nélkül szólva, az egyik ilyen probléma-kör: a polgári Lengyelország élete. Polgári? A két háború közötti Lengyel- és Magyarország gyakran mehökkentően szoros párhuzamokat kínál, például a csökevényes, torz polgári fejlődés szimp-tóira. A kötetben a minden irodalomban dívatos gyermekkori visszaemlékezések formájában, de más formában is felfel-tűnik az emlékezés, a leszámolás azzal az életformával, hivatalnokok, dzsentrik, vidéki „középosztálybeliek” életének azzal az atmoszférájával, mely Lengyelor-szágon kívül alighanem éppen nálunk a legismerősebb.

Külön tanulmányt érdemelne, amit csak igen durva egybefoglalással lehet lengyel háborús irodalomnak nevezni. Hiszen ebben olyan egyenként is szer-teagázó és, sajnos, kimeríthetetlen téma-körök mosódnak össze, mint a lengyel összeomlás, melynek élményét, erkölcsi, önérzetet tipró sokkhatását a következő években elképzeldhetetlenül halmozódó fizikai és morális megpróbáltatások sem tudták feledtetni; a kiszolgáltatottak, az ezer és ezer okból üldözöttekké lettek gyötrelmei, a partizán-harcok emlékei s az a békekötés utáni, bonyolult, fájdal-mas, még sokáig fél-háborús helyzet, melynek a *Hamu és gyémánt* (a film és a regény) a világszerte ismert, reprezentatív, de korántsem egyetlen ábrázolása. Az, hogy ezek az emlékek, az ekkori és ekkorról maradt problémák két évtized után is oly meghatározóak írók sorának életművében, a kín, a gyász, a szenvedés, a konfliktusok statisztikai tömegének ismeretében igazán nem meglepő. Ugyan-akkor a lengyel művészet, nem függetle-nül bizonyos nemzeti sajátosságoktól, nemhogy nem riad vissza a sötétebb szí-nektől, hanem néha szinte önkínzóan ke-resei, idézi a múlt bánatot, az elfeledhetle-n rosszat.

A háborús dúlás után, a hatalmas tár-

sadalmi változások idején a még meg nem szilárdult új rendnek az alvilág is sok gondot okozott. Nem tekinthető pusztán érdekesség-keresésnek, ha a bűnözők vi-lága sokkal gyakrabban helyet kap a len-gyelek irodalmában, mint a miénkben.

Tematikai helyett ábrázolásmód-beli csoportosítás esetén bővebben kellene foglalkozni a néha Karintyht, néha Dür-renmattot vagy olykor éppen Kafkát eszünkbe juttató groteszkekkel, melyek azonban valójában nagyon is szuverén, egyéni és lengyel látomásos életünk nagy s a groteszk „torzító” tükrében ta-lán a legszemléletesebben feltárható gondjairól.

Az elmúlt években, nagy részt vállal a lengyel irodalom a személyi kultusz idő-szaktának feldolgozásában, maradványai-nak lektüzdésében. Itt egy művet is emlí-tenék: Kazimierz Brandys A „*Granada*” *védelme* című elbeszélése egy szintársu-lat konfliktusaival szemlélteti a szigorú évek kultúrpolitikáját s az értelmiség helyzetét, megannyi nálunk is ismerős motívumot, érvet, fordulatot, vitát vonu-ltatva fel, úgy, hogy a fájdalmas felülvizs-gálat ne a pusztá megtagadást jelentse, hanem a magunk kárán tanulás keser-ves, de mégiscsak hasznos tanulságait kristályosítsa ki.

A mai lengyel prózairodalom, e kötet tanulsága szerint is, a legszorosabb kap-csolatban van a valósággal, de a legna-gyobb intenzitással a már-már történe-lemmé váló közelmúltat s az értelmisé-gieket foglalkoztató gondokat ábrázolja. A formai, szerkezeti és stílári sajátossá-gokat tekintve viszont a világirodalom új áramlataival való szoros kapcsolat is szembetűnő, miközben a sokat fordított, bármely nyelven sikerre számot tartó írá-soknak is megvan a sajátos lengyel han-gulatuk.

Befejezésül: a *Dekameron*-sorozat je-lentőségét világirodalmi kultúránkban aligha lehet túlhangsúlyozni. Jó volna azonban, ha több, s ezek között a lengyel irodalom új eredményeinek követésére is megpróbálnánk évről évre kiadni egy-egy kisebb novelláskötetet, a már két éve elkezdett *Szovjet írók új elbeszélései* sorozatához hasonlóan. (Európa, 624 l. 33 Ft)

Lázár István

ÁLLOMÁNYVÉDELMI módszerek és eredmények az Akadémiai Könyvtár kéziratárában és régi-könyv gyűjteményében címmel adta közre az MTA Könyvtára Csapodi Csaba beszámolóját a könyvtár kézirat és könyvkonzerváló munkájáról. A tanulmány az állományvédelmi munka megszervezésével, az állati kártevők, a nedvesség és a penész elleni védekezéssel, a konzerválási és restaurálási módszerekkel, valamint a tárolási problémákkal foglalkozik.

A Vallomás nyolc elbeszélés. Eredeti címe: Medaliony = medáliák. Nalkowska tényeket állít szembe az élettel, a halál és a megsemmisítés tényét, egy túlszervezett organizmust, amiben minden a másik ember elpusztítására irányul.

A kis kötet Auschwitz, Ravensbrück, Majdanek, Treblinka világát idézi és egy rettenetes szegényt, 1944-et, amire emlékezve az ember kénytelen elismerni, hogy ez is emberek műve volt. „Emberek voltak a végrehajtói is, meg a tárgyai is. Emberek kovácsolták ezt a sorsot embertársaiknak.” Lengyelek, oroszok, zsidók mozognak ebben a kietlen világban, kivégzők és orvosok, akik a gyógyítást a pusztítás szolgálatába állították, akik tudományuk értelmét keresték más emberek élete és elpusztítása árán. Olyan rettenetes kínpad volt a vagon és Auschwitz, hogy még a hitlerista német is megremült, amikor meglátta a foglyokat.

Rüdeg és reménytelen világ ez. Koratavasz, a pusztta mezőn néhány apró ház, pár csenevész fenyő, amint ágaival és leveleivel a szürke eget sepregeti. Vagonok, rámpa, barakok. A barakokban, gyárakban, műhelyekben emberek éltek. Reggel és este cukorméliküli fekete, naponta 10 deka kenyér, napi 12 órai munka forróságban és füstben. Egy budapesti orvos-professzor mondta: „csak azért élhettem túl mindezt, mert egy pillanatil sem hittem, hogy megmenekülök. Ha átengedtem volna magam az illúzióknak, nem lett volna meg az erkölcsi nyugalmam, amely életben tartott.”

Arány, mértékeltartás jellemzi az elbeszéléseket és a szinte hihetetlen valóság, ábrázolásmódban is hűség a realitáshoz,

melyet csak azért viselhetünk el, mert részleteiben ér el hozzánk, egy történet töredékében, valami jelentés egy mondatában, a viharos égbolt egy szürke felhőfoszlányában, egy-egy lövés zajában és szürke füstfellegben.

A kötet legszebb elbeszélése A vágányok mellett. Hőse egy éjfékete hajú és szemű fiatalasszony, aki megkísérelte a szökést az ólomzáras vagonból, csattogó kerekék közül és aki most a lét és nemlét határán fekszik a medves fűvön sérült térdel tehetetlenül. A szabad emberek nem tudtak vele mit kezdeni. Ennek a fiatalasszonynak életét az oltotta ki, aki pedig a legtöbbet segíthetett volna rajta, egy külvárosi suhanc.

Az olvasó meganulhatja Nalkowska könyvéből, mivé züllesztí a kort a fasizmus, de megtanulhatja azt is, hogy gátat kell vetni minden kísérletnek, ami a háborúhoz vezethet, mert a háború felfokozza a szenvedélyeket, melyek áliatiak és melyek addig szunnyadnak az emberben. Wilhelm Mach, lengyel író írta a Vallomásról: „A mi művészeink közül senki sem emelt az utókor számára ilyen lenyűgöző emléket a háború áldozatainak, és senki sem írt a fasizmus ellen ilyen átütő erejű vádiratot. Tények, csakis tények, olyan rendkívüli művészettel megírt tények, amelyek mindegyike egy-egy típus, egyúttal szintézis, anélkül azonban, hogy bármit is szüntetne egvedi és egyszeri kifejező erejéből.”

A magyar fordítás — Mészáros István szép munkája — az 1963-ban megjelent nyolcadik lengyel kiadás után készült. (Magyar Helikon, 104 l. 12 Ft)

Ebergényi Tibor

ROBERT WEIMANN: AZ „ÚJ KRITIKA”

Az új interpretációs módszerek története és bírálata

Az olvasók széles köre aligha hallhattott eddig a New Criticism-ről (Új Kritikáról), amely Angliában és az USA-ban az egyik uralkodó irodalomkritikai irányzat. Képviselői új utakon vélik megközelíteni az irodalom és költészet lényegét. Összefüggő esztétikai rendszerük nincs, mint ahogy e kötet szerzője is gyűjtőfogalomnak tekinti a New Criticism-et. Körébe sorolja mindazokat a polgári esztétikusokat, akik egyetértenek abban, hogy „a költészet nem valami másnak a visszefénye, sem eredetében, sem létében, ha-

nem önmagába zárt nyelvi szerkezet.” Másszóval a költészet, az irodalom nem a valóságra reagál, nem a valóság újratelemzése, még csak nem is az alkotó önkifejezése (mely szintén egyfajta, belső valóság tükrözése), hanem öntörvényű világ, mely csupán a szövegen keresztül közelíthető meg és élhető át. Ennek az iskolának legfőbb módszere a „close reading”, a „szoros olvasás”, azaz a szövegnek, és csakis a szövegnek minden külső tényezőtől — modelltől, alkotótól, történelmi és társadalmi összefüggésektől — el-

vonatkoztatott szemlélése. E szellemi mű-
:eletre nem illik az „értelmezés” szó;
szemlélés ez, többszöri olvasás után a
szöveg nyelvi anyagában való elmélyülés,
s célja olyan összefüggések feltárása,
melyek a hagyományos kritika módsze-
reivel, az „újkritikusok” által lekicsiny-
lően mellőzött „irodalmon kívüli” szem-
pontok alkalmazásával nem hozzáférhe-
tők.

Weimann rendkívül alapos tájéko-
zottsággal rajzolja meg a polgári kritiká-
nak azt az útját, amely ide vezetett. Egé-
szen nagy vonalakban: a viktoriánus kor
(a múlt század második fele Angliában)
irodalomkritikai válságának mélypontja
a kritikai impresszionizmus és szubjek-
tívizmus volt. Ennek legtömörebb fogal-
mazását Oscar Wilde adta, mondván,
hogy az irodalmi kritika „egyetlen civili-
zált formája az önéletrajznak”. A bíráló,
helyesebben a műélvező személyes, szub-
jektív benyomásainak eluralkodása a mű
objektív értékelésének kárára e század
első évtizedeiben olyan visszahatást vál-
tott ki, amelynek pozitív oldala volt a
szubjektívizmus elutasítása, de egy mind-
máig tartó folyamat egyre magasabb
oltárra emelte a szöveg szinte labora-
tóriumi vizsgálatát, s a szubjektívizmus
elleni törekvés végül is egy másfajta szub-
jektívizmusnál kötött ki. A valósággal
való öszevetés mellőzése lehetetlenné tet-
te a mű globális megítélését és értékelé-
sét, s ehelyett pusztán formai sajátossá-
gokra alapozott, önkényes belemagyará-

zásokra vezetett. Weimann ugyan nem
említi, de egyszerűsége miatt hivatkozunk
annak az amerikai újkritikusnak példá-
jára, aki Hemingway *Az öreg halász és
a tenger* c. kisregényében minden egyéb
szimbólikusan értelmezhető képnél gyak-
rabban találkozott a szerinte a megvál-
tásra, önfeláldozásra utaló képekkel (pl.
az öreg Santiago feltört, sebes tenyeré-
nek emelgetésével, stb.), s ebből arra kö-
vetkeztetett, hogy Hemingway az öreg
halász történetében voltaképpen a ke-
resztyén megváltás-mítosz modern válto-
zatát akarta megalkotni. A kisregény* is-
meretében erre az interpretácásra ugyan-
azt mondhatnánk, amit Arany János
írt egy verse kiagyalt „magyarázatá-
nak” margójára, hogy ti. „akarta a fene”.

Robert Weimann a berlini Humboldt
egyetem tanára, az NDK Nemzeti-díjas
tudósa természetesen másként cáfolja a
New Criticism-et, kevésbé csattanósan,
nagy tudományos apparátussal (a 309
oldalas tanulmányt 76 oldalnyi jegyzet
és egy ivre terjedő forrásmunkajegyzék
egészíti ki). Munkája a Stúdium Könyvek
sorozatában jelent meg, s ez a tény is
figyelmeztet, hogy nem népszerűsítő jel-
legű, könnyű olvasmánnyal van dolgunk,
ellenkezőleg, teljes megértéséhez még az
átlagosnál nagyobb esztétikai és filozó-
fia felkészültség sem elegendő, hanem
meglehetősen jártasság kívánatos az ang-
lisztikában is. (Gondolat, 427 l. 26,50 Ft)

Lékay Ottó

KÉZIKÖNYVTÁR

A MAGYAR IRODALOM TÖRTÉNETE V.

A magyar irodalomtörténeti kézikönyv
Szabolcsi Miklós szerkesztésében megje-
lent új kötete aránylag rövid időszak —
az 1905—1919-ig terjedő évek-irodalmát
tárgyalja hatodfélszáz lapon. Ezt a meg-
előző kötetekéhez képest nagy terjedel-
met a bevezető azzal okolja meg, hogy
„ez a másfél évtized a magyar irodalom
fejlődésének egyik legfontosabb, leggaz-
dagabb időszaka: az új magyar irodalom
kibontakozásáé”. Az indokolást, egy ki-
csit nyomatékosabban, úgy is lehetett vol-
na fogalmazni, hogy ez a másfél évtized
a magyar irodalomnak — a reformkor
után — második virágkora, olyan idősza-
kasz, mely seregestül termelt klasszikus
tehetségeket, s van olyan vélemény, hogy
e tekintetben minden más kornál előbb

való. És csakugyan: *Ady, Babits, Tóth
Árpád, Kosztolányi, Juhász Gyula, Móricz
Zsigmond, Kafka Margit, Nagy Lajos,
Karinthy Frigyes, Török Gyula és Krúdy*
— a magyar irodalom története máskor
aligha mutathat fel *egyszerre* ennyi el-
sősorú nevet. S ha még hozzávesszük,
hogy az irodalomnak ez a virágzása nem
áll önmagában, hanem egyidejű a műve-
lődés más ágazatainak pompás kifejlődé-
sével, nagyszerű erőfeszítéseivel, amikők
a zenében *Bartók* és *Kodály*, a festészet-
ben *Nagybánya* és a *Nyolcak*, a politikai
gondolkodásban *Szabó Ervin* és *Jászai
Oszkár* művei és törekvései, s hogy mind-
ezeket az írókat, művészeket, politikai-
sokat nemcsak a nemzedéki közösség, ha-
nem bizonyos szellemi rokonság is egybe-

fúzi, úgyhogy ők alkotják a magyar történelemnek — mint már más elnevezte — második nagy reformmazedékét: akkor nyilvánvaló, hogy a nekik szánt nagy terjedelmű e kézikönyvben nagyon is szükséges.

A tizenhárom szerző munkájának megítélésakor mindenekelőtt azt kell figyelembe venni, hogy általában töretlen úton haladtak, gyakran részletkérdésekben is, még inkább ami a szintézist illeti, hiszen e korról összegezés még sohasem készült, mert sem Pintér Jenő, sem Várkonyi Nándor megemlégetlen adattömegét nem mondhatjuk tudományos rendszerezésnek, sőt még Schöppfán Aladár munkáját sem (*A magyar irodalom története a XX. században*. Bp. 1937.), hisz néhány jó gondolat fölvetése, néhány jó tájékozódópont kijelölése után ez is apró portrékra esik szét. Az úttörés nehézségeire való tekintettel az új vállalkozásnak még akkor is sikerét könnyelhetjük el, ha itt-ott kielégítetlenül hagy, vagy éppen vitára készlet.

A korábbiakhoz képest az 5. kötet szokatlanul bőséges történelmi és művelődéstörténelmi, világirodalmi kitekintéssel kezdődik. Szükség van erre ilyen arányban is, mert e korszak hazai irodalmát — a sajtó és egyéb szellemi közlekedési eszközök fejlődése folytán — sokszoros (és meglehetősen összegubancolódott) szálak kötik a külföldi irodalmakhoz s a világ legkülönbözőbb filozófiai, politikai, tudományos és ízlésbeli áramlataihoz; ezekről még többet is szívesen olvastunk volna, mégpedig — ha a terjedelmű szorított — akár a történelmi bevezető rovására, mert ez csak ma már többé-kevésbé közzismert dolgokat ismétel meg, a világirodalmi és művelődéstörténelmi párhuzamok nyomozása viszont számtalan új és fontos megfigyelés közlésére ad módot.

A bevezető fejezetek után a tárgyalás két főreszre oszlik: „A kor nagy írói — Új alkotói törekvések” és „A szocialista irodalom kialakulása — Az első világháború és a forradalmak évei”. Az első részben *Ady, Móricz Zsigmond, Kaffka Margit, Babits, Juhász Gyula, Kosztolányi, Tóth Árpád, Karinthy Frigyes, Krúdy, Tersánszky és Füst Milán* kapott önálló fejezetet; e névsorból *Török Gyulát* mindenestre és talán még *Csáth Gézát* hiányolhatjuk, akiket a *Nyugat* kisebb prózaírói közé szorítva tárgyal a kötet, írásművészetük jelentőségéhez mérten szűk terjedelemben. (Nagy Lajos bemutatására a 6. kötetben kerül majd sor.) A nagy íróportrék kidolgozása általában igen jól sikerült, különösen *Móricz Zsigmondé és Krúdyé (Czine Mihály)*, *Babitsé (Rába György)* és *Kaffka Margité (Bodnár György)*; ezeken meglátszik, hogy mögöt-

tük egy monográfiára való tudás van, és a szerzők stílusa is méltó a tárgyhoz. „A Nyugat körüli költők” című fejezetben *Komlós Aladártól* kapunk néhány szép arcképvázlatot (olyanokról, mint *Szép Ernő, Nagy Zoltán, Dutka Ákos* stb.). A korszak drámairodalmának fő vonásait *Osváth Béla* rajzolta meg. Külön fejezet szól a kor kritikai áramlatairól is (*Komlós Aladár, József Farkas*).

A megelőző kötetektől eltérően a publicisztika, a történet- és irodalomtörténetírás főbb műveinek és irányzatainak bemutatására ezúttal nem gondolt a szerkesztő. A 3. kötetben Kossuthnak, sőt kisebb politikai íróknak is külön fejezet jutott; itt egynek sem. Igaz, amint az időben előbbre haladunk, az irodalom fogalma mind inkább differenciálódik: a XVII. században egy hitvitázó írásmű még része a literaturának és tárgya az irodalomtörténetnek, a XIX. század felekezeti irodalma már nem; hasonlóképpen Kossuthék vagy a márciusi ifjak politikai munkái szorosabban társulnak az irodalomhoz, mint általában a XX. századi lapok vezércikkjei. Mégsem helyes a szép irodalom merev kiválasztása az ideológiát hordozó rokonnak területektől és sajnálhatjuk, hogy az új irodalomtörténetnek nincs mondanivalója olyan publicistákról, mint a *Huszdik Század* folyóirat köre, olyan történetészekről, mint *Szekfü Gyula* vagy *Szende Pál*. Az irodalomtörténetírók közül csak *Horváth János* kapott egy kis helyet a kritikusoknak szentelt fejezetben; kiharadt az igen határozott világnézeti profilú *Negyves László* és — *Czóbel Ernő*. Az utóbbinak még a neve sem fordult elő, holott a marxista irodalomtörténetírás első úttörője volt, s olyan képességekkel, melyektől szerencsésebb körülmények között akár egy társadalomtudományi alapokra fektetett irodalomtörténelmi szintézist lehetett volna várni.

Az 1918—19. évi forradalmak irodalmának (és előzményeinek) tárgyalása — *József Farkas* munkája — elűt a kötet többi részétől, de ez a dolog természete miatt van: e rövid időszak nem ad módot íróportrék, terjedelmes műelemzések felsorakoztatására; a könyv itt inkább elveket és vitákat, mintsem alkotásokat regisztrál, de tagadhatatlanul sok érdekes és fontos kezdeményt, hiszen a szocialista világnézeti és az avant-garde-szellemű irodalom első hajtásai egyaránt ebben az időben törtek elő. Ez a rész, mind anyagát, mind szemléletét tekintve, teljesen új.

Új és friss a kötet bibliográfiája is, melyet a könyvtárosoknak különösen figyelmébe ajánlunk. (Akadémiai, 543 l. 95 Ft)

—cs—

A betűk alakja az egyes korok művészi stílusa szerint változik: a betűtervezők és betűmetszők keze alól állandóan újabb és újabb típusok kerültek ki, és kerülnek ki ma is. A betűöntődék közel kétezret tartanak számon — mindegyiket átlag tíz fokozattal — és ebben a számban a ma már nem használt típusok nincsenek benn. Egy nemrég nemzetközi összefogással készült szabványtervezet a történelmi kategóriák és a betűk jellegzetessége alapján tizenegy fő típust különböztet meg, s ezeken belül több alcsoportot. A betűfélések közti tájékozódás, eligazodás így elég nehéz feladat. Külföldön ezt több gazdagon illusztrált betűtörténeti munka könnyíti meg, magyar nyelven azonban hiába kerestünk eddig ilyen könyvet. Ezt a hiányt pótolta most Szántó Tibor két kötetes művének, *A betűnek a megjelenése*.

Az első kötet az írás és betű történetének rövid összefoglalása. A tárgyalást a gondolattrögötés első formáival kezdi, majd folytatja azokkal az írásokkal, amelyekből a latin betűk kialakultak. Végig kíséri a nyomtatott betű külsejének változását Gutenberg idejétől a reneszánsz, barokk, rokokó és klasszicista korszakokon, a XIX. század hanyatló betűkultúráján át a legújabb könyvművészeti törekvésekig, beszél a betűk főbb típusairól, arányairól, olvashatóságáról, a nyomdai ornamentikáról, és a végén egy-egy fejezet a kézirás esztétikájával és a magyar rovásírással foglalkozik. A szöveg mindenütt igen kevés, csak a lényegét mondja el szűkszavúan, a részletesebb elemzést az olvasó maga végezheti el a bemutatott nagyszámú hasonmás alapján.

A szerző nemcsak könyvtörténész, hanem egyike a legjobb magyar könyvművészeknek, igen sok szép könyvet tipografizált már. (E munkája burkolólapjának tervezéséért is érmmel tüntették ki idén Edinburghban, az ott évenként megrendezett könyvművészeti kiállításon.) Ez a kettősség adja meg a második kötet újszerű voltát. A kötet ugyanis lényegében atlasz: 343 tábla szemlélteti a különböző betűtípusokat. Ezek azonban nem egyszerű hasonmások. Szántó a betűt itt is formaalkotó elemnek tekinti. A kisebb és nagyobb, az antikva és kurzív, a pozitív és negatív betűknek, a majuskuláknak és minuszkuláknak váltakozó alkalmazásá-

val és elrendezésével, a különféle nyomdai cifrákkal és vonalas díszítésekkel, a nyomott és üresen hagyott részek felhátolásának ritmikájával, a betűkkel harmonizáló stílusú grafikai és más képzőművészeti alkotások reprodukciójával minden egyes lapot önálló tipográfiai alkotássá tett. Ilyen „magasabb szintű” betűatlasz külföldön sem jelent meg.

A *betű* így egyaránt szól a könyvtörténet tanulmányozóihoz, a bibliofilekhez és a szép könyvek előállítóihoz. Öröm benne lapozgatni. Példa és ösztönzés arra, hogy a nyomdásznerséget hogyan lehet és hogyan kell művészi színvonalra emelni.

Szerencsés megoldás, hogy a táblákat magyarázó szöveget külön füzet tartalmazza. Így azoknak, akiket a bemutatott típusok tervezője, keletkezésének ideje stb. érdekel, nem kell állandóan visszalapozgatni a jegyzetekhez.

A szerző mellett dicséret illeti meg az Akadémiai Kiadót a kiadásért, a Kossuth Nyomdát pedig a példászerűen kiváló nyomdai munkáért. (Akadémiai Kiadó, 1—2. kötet. 180 Ft)

Vértesy Miklós

HEGEDŰS GÉZA—KÓNYA JUDIT: A MAGYAR DRÁMA ÚTJA

Ha az olvasó ezt a nagyközönség számára készült, de a szakmabelinek is tanulmányos ismeretterjesztő munkát forgatja, fogadja meg a szerzők okos intelmét: „Ne centiméterrel a kezében olvasson”. Mert, ha nem egy „collstok-esztétika” nevében berzenkedik azon, ami a kézikönyvből kimaradt, akkor méltán örülhet annak, amit a korlátozott terjedelmen belül kapott. A tárgyuk iránt megragadóan elfogult szerzők a magyar dráma hagyatékából makacs elszánással védelmezik mindazt, amit érdemesnek vélnék. És arról győzik meg az olvasót, hogy gazdagabb ez a hagyaték annál, mint amilyenek általában tartani szokták.

Megeshet, hogy egy-egy derékbatört pályájú írónak talán többet előlegeznek utólag, mint amennyit beváltott volna. Ez azonban inkább érdeme a könyvnek, mint gyengéje. Az idő előtt kilobbant írói tehetségek és félresiklott művek iránti méltányos tapintat nálunk bizony különösen helyen való. Sokszor ugyanis olyan nagyvonalúan rostálunk, hogy a selejt mellett az értéket is elhullajtjuk.

Ez a könyv a magyar dráma fejlődésének folyamatát kiemeli a kebelbeliek szűkös céhérdelkségéből és a nagyközönség számára izgalmas szellemi kalanddá teszi. Nem egyszerűen tárgyi ismereteket ad, hanem vonzó formában merész összefüggések végiggondolására készíti az olvasót. Például; hogy a *dráma mint irodalmi műfaj* milyen felbonthatatlan kölcsönösségben él a szín-

házzal, mint *társadalmi intézménnyel*. Hogy a közönség milyen aktív tényezője a művek ihletésének és, hogy könnyebb az elszalasztott, vagy elvetélt remekműveket utókoroként dolyfösen hiányolni, mint kortársként felismerni és méltányolni. Hogy a botladozó kezdet éppúgy lehet egy drámai virágkor nyitánya, mint folytatás nélkül maradt szánalmas gögicselés. És végül, hogy a fájó problémától való langyos elfordulás a dramaturgiában a harmadik felvonások elhamvasdásaként jelentkezhetsen.

A könyv gondosan mérlegeli a tárgyalt művek színpadi életképességét. Az olvasó nézőhöz szól, tehát az élő magyar dráma közönségéhez. És ezen az sem változtat, hogy a mai magyar művek elemzése a szűk terjedelmen belül kicsiny helyet kap. Az új művekről a közönség kritikákból, színházi előadásokból is tájékozódhat. Ez a kézikönyv azt a helyes célt tűzte ki, hogy drámai hagyatékunkat a mai színház, a mai közönség nézőpontjából vizsgálja. Az olvasót szellemi nagykorúként kezeli, akivel polémikusan el is évődhet, s akivel nem csak az unalomig megalapozott biztonságosan steril ítéleteket közölheti.

A tárgyukat felkészültséggel kezelő és az ismeretterjesztésben leleményesen sokoldalú szerzőknek recenziens legfeljebb azt róhatja fel, hogy Nyirő József Jézusfaragó emberét Tamási Árom számlájára írták. (Gondolat, 251 l. 22,50 Ft)

Honti Katalin

KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM

SALLAI ISTVÁN—SEBESTYÉN GÉZA: A KÖNYVTÁROS KÉZIKÖNYVE

Majd tíz évi várakozás után, mérfélszeres terjedelemben, dupla példányszámban, számtalan bővítéssel és változtatással, de változatlanul megbízható tartalommal végre megjelent közkeletű könyvtári kézikönyvünk második kiadása. A bővebb terjedelem módot adott a szerzőknek a kritikai észrevételek figyelembevételére, és arra, hogy feldolgozzák azokat az eredményeket, amelyeket a hazai és külföldi elméleti kutatás ebben az időszakban elért.

Az elmúlt évtized — folytatva az első 10 év inkább a mulasztásokat pótló mun-

káját — egyre bonyolultabb kérdéseket tett fel a magyar könyvtárosoknak, egyre igényesebb könyvtári munka iránt támasztott igényeket. A szocialista építés előrehaladása vetette fel ezeket a kérdéseket, és ez teremtette meg a lehetőséget is a sokoldalúbb tájékozódásra, a bonyolultabb kérdések többoldalú megközelítésére. Érthető és természetes, hogy a könyvtári munka azon területein következett be a legnagyobb arányú változás, amelyek a legközvetlenebb kapcsolatban vannak a társadalom életével. Elsősorban az *olvasószolgálatról* vallott

felfogás — különösen a közművelődési könyvtárakban — változott meg gyökeresen. Ezzel összefüggésben és a lehetőségek növekedése révén is, a *könyvtárépítést* a másik leginkább átalakult szakterület. Ilyen összefüggésben érthető, hogy az ezekkel foglalkozó fejezetek helyén szinte teljesen újat talál a böngésző. Terjedelemben is ezek nőttek leginkább (némelyik a háromszorosára), és gondolatokban is itt kapjuk a legtöbb újat.

A *szabadpolcos könyvtári rendszer* — ne feledjük, a szerzők ennek gyakorlatban is úttörői voltak! — gyökeresen megváltoztatta az építési és olvasószolgálati alapelveket. Ezek a fejezetek tartalmazták mindazt, amit a hazai és külföldi könyvtári elmélet és gyakorlat az utóbbi időben alkotott, és ami ebből belefér egy ilyen kézikönyvbe. Az építésről szóló rész számtalan alaprajza és elrendezési vázlata — és a kiadót is dicsérő táblák —, a világosam és igen meggyőzően kifejtett alapelvek és normák a gyakorlatban nagy segítséget jelentenek a könyvtárosoknak.

Az olvasószolgálatról szóló fejezet (5.) *új felépítése* (igényfeltárása, igénykeltés, tanácsadás, felvilágosítás, kiszolgálás) nem egyszerűen szerkesztési változás. A könyvtári munka olyan felfogása, amelyet ez a felosztás tükröz, sokkal korszerűbb a hagyományosnál, megvalósulása éppen ezért gyorsíthatja a *könyvtárak annyiszor igényelt népművelési szerepének kibontakozását*. Teljesen új rész az igényfeltárással és módszereivel foglalkozó; ez kérdőív-mintaívekkel és módszerbeli tanácsaival valószínűleg az ilyen jellegű munkák elterjedését is segíti. Az előző kiadásban már tárgyalt kérdések kifejtése során most olyan megoldásokat is feldolgozott, amelyek még nem általánosok, de a korszerű utat jelzik, előre mutatnak (nyilvántartási rendszerek!), a korszerű hazai és külföldi színvonalat képviselik. Úgy tűnik, szerencsés a szűkségszerűen érintkező építési, raktározási és olvasószolgálati kérdések elosztása az egyes fejezetek között.

Míg az előző fejezet inkább a közművelődési könyvtárak olvasószolgálatának nyújt segítséget, a „Tájékoztató munka, bibliográfia, dokumentáció” (6) című, elsősorban a tudományos és szakkönyvtárak olvasószolgálatában dolgozókat szolgálja. A Sebestyén Géza által írt fejezetek közül ez bővült a legnagyobb mértékben. Tartalmában is sokrétűbb, mint a régi 6. fejezet, logikájában pedig sokkal meggyőzőbb. A négyeszeresre bővült *bibliográfiai rész* indítja (ennek szegénységét joggal kifogásolták az első kiadásban) mint minden tájékoztatás és dokumentációs tevékenység alapja. A fel-

világosításról szóló rész átkerült az előző fejezetbe, hiszen a magasszintű olvasószolgálat nem nélkülözheti. Az aktív tájékoztatás különféle formáinak, majd az irodalomkutatás módszereinek ismertetése követi, az eddigénél bővebb terjedelemben. A 3. fejezetből idekerült a gépi irodalom és adatkutatás ismertetése, mivel ezeket az eszközöket inkább a dokumentáció használja, mint a hagyományos értelemben vett feltárás. Két új rész, az ún. *segédszolgálatok* (sokszorosítók, gyorsmásolók) és a dokumentáció szervezeti, együttműködési kérdéseivel foglalkozó egészíti ki a fejezetet. Az új szerkezet és tartalom meggyőzőbbé teszi ezt a fejezetet az előző kiadásánál, helyesen építi a könyvtári munkához a dokumentációs tevékenységet. Ezt a kiadást a dokumentátorok az eddigénél jobban használhatják, az ő munkájuk is jobb kifejtést, alaposabb tárgyalást kap.

Még címek szerint sem lehet ismertetni mindazt, amivel bővült a kötet, hiszen szinte nem találunk oldalt, ahol ne lenne valami új: egy módszer, egy példa, vagy megoldás. Nem is vállalkozunk erre. Mégis meg kell említeni néhány jelentősebbnek érzett kiegészítést a már elmondottakon kívül. A „Könyv, könyvtár, könyvtartudomány” c. fejezet számtalan új része (pl. a könyv előállítás, a könyvtartudománnyal foglalkozó rész szétbontása stb.) közül a legfontosabbnak azt érezzük, hogy a magyar *Tanácsköztársaság könyvtárpolitikájának* szerepe a szocialista könyvtárelmélet kialakításában ebben a kötetben került először *méltó helyre*. A szocialista könyvtári elvek egyik kialakítójának tekintik a szerzők — joggal.

A 3. fejezet a terjedelemszabta keretek között — ismerteti *Ranganathan* kettőspontos osztályozási rendszerét és az *új szovjet* osztályozási rendszert is. Hasonlóan fontos az Uniterm rendszerről szóló szakasz is. A különgyűjtemények között örömmel fedeztük fel a zenei részlegek ismertetését. És még egy szerkesztési kérdés, amely nemcsak az. A könyvtár vezetésével foglalkozó fejezet új beosztása jobbnak tűnik a réginél. A szervezeti témák egyszerűsödtek, mégis közlik a *korszerű igazgatási megoldásokat*. Elmaradtak az elavult normák, az ügyvitel részletkérdései, de a nagyvonalú könyvtárvezetés elegendő fogódzót kap munkájához. Hasznosan bővültek a módszertani munkáról és a hálózati központok tevékenységéről szóló szakaszok. Az utolsó fejezet tárgyalja az országos irányítás funkcióját és ismerteti a KMK tevékenységét is.

A gazdaságos szerkesztés, a részletekre is kiterjedő figyelem, a legfontosabb kér-

dések kiemelése és a részfeladatok szerepének kellő hangsúlyozása olyan kézikönyv-erények, amelyek már az első kiadást is dicsérték. Az átdolgozás és bővítés megőrizte, sőt *gyarapította* az *első kiadás erényeit*. Mindenről ad „valamit”, bármely kérdés megoldásánál el lehet belőle indulni. Bibliográfiái — alaposan bővítve — tovább vezetnek a vizsgálódásban. Példáit, hivatkozásait arányosan válogatja a hazai és külföldi gyakorlatból. Az előző kiadás bizonyos egyoldalúságát ebben a tekintetben kiküszöbölték. Több az ábra, a régié is tisztábbak, szebbek lettek. A méltó és tartós kötés, a jobb papírra nyomott táblák külső megjelenésében is *rangosabbá* tették a második kiadást. Nem nehéz megjósolni, hogy a 3900 példány hamarosan kevésnek bizonyul.

A néhány apróbb hiba (pontatlan adat, téves utalás) mitsem von le értékéből. Ilyen nagy munkánál ezek elkerülhetetlenek. Ha a kiadó jelölné a nyomdábaadás idejét, nem keresnénk az ETO legújabb változásait, vagy az 1964-es statisztikai adatokat sem.

„A Sallai—Sebestyén”-ről nehéz szabályos kritikát írni. Inkább ismertetésre vállalkoztunk. A művet dicséri, hogy a magyar könyvtárosok legtöbbször a szerzők tanítványának tekintik magát. Kézikönyvük ma már nélkülözhetetlen a napi munkában, a kutatásban és az oktatásban, a tudományos és közművelődési könyvtárakban egyaránt. (Gondolat, 831 l. 126 Ft)

Kiss Jenő

GYORSTÁJÉKOZTATÓ A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI IRODALOMRÓL

A szakmai és tudományos ismeretek élénk nemzetközi cseréje megkívánja az ismeretek kétirányú közvetítését: a külföld irodalmának hazai ismertetését és a hazai irodalom referálását a külföld számára. Igen öröndetes, hogy a könyvtári szakirodalom kurrens regisztrálása a Könyvtártudományi és Módszertani Központ gondozásában egyre inkább tökéletesedik, és 1965-re elérte azt a fokot, amely már teljes mértékben kielégíti a szakirodalmi igényeket, sőt bizonyos értelemben elébe is megy azoknak.

Kezdetben a Könyvtári Figyelő közölte a külföldi könyvtári szaklapokban megjelent cikkek válogatott bibliográfiáját „Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom” rovatcím alatt (1959—1961). 1962-től a „Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom” c. bibliográfia már önállóan jelent meg és ettől az időponttól kezdve a teljes hazai könyvtári irodalmat is közölte. 1964. decemberében zajlott le Budapesten a szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjainak értekezlete, ahol ajánlást fogadtak el a nemzeti könyvtári irodalom kurrens regisztrálására. Az ajánlás szövege így hangzott: „Minden ország készítsen saját nemzeti könyvtártudományi irodalmáról havonta megjelenő, teljességre törekvő bibliográfiát orosz és német címfordítással. A bibliográfia tartalmazza: a) az önálló műveket (könyveket, brosúrákat); b) a periodikumok cikkeit; c) a szűk publikációs (konferenciák, kongresszusok, jelentések stb.) és forrásértékű, nem publikált dokumentumokat. Az év végén ezeket a bibliográfiákat vagy kumulatív kö-

tetben adják ki, vagy pedig összesítő műtatót készítsenek róluk.”

Az ajánlás értelmében szervezte át bibliográfiai és dokumentációs tevékenységét a Könyvtártudományi és Módszertani Központ. 1965-ben két új, havonta megjelenő sorozat indult: „Gyorstájékoztató a magyar könyvtártudományi irodalomról” és „Gyorstájékoztató a külföldi könyvtártudományi irodalomról” címmel. Az előbbi kiterjeszkedik a teljes magyar könyvtári szakirodalomra, tehát közli az önálló műveket (más szakterületek önállóan megjelent bibliográfiáit is), a könyvtártudományi periodikumok (folyóiratok, nem folyóiratjellegű periodikák, évkönyvek) induló számaát, a könyvtártudományi periodikumok cikkeit, valamint minden magyar folyóirat könyvtártudományi vonatkozású cikkeit és a szűk publicitását, vagy nem publikált dokumentumokat. (Kongresszusok, konferenciák, jelentések, beszámolóik anyaga, melyek a KMK könyvtárában megtalálhatók.) Az utóbbi a külföldi könyvtártudományi folyóiratok cikkeit közli és a KMK Szakkönyvtárának, sőt újabban a berlini Zentralinstitut für Bibliothekswesen könyvtárának új beszerzéseiből az 1965-ös megjelenésű önálló külföldi műveket.

A kiadvány A4-es formátumú szabadlappos rendszerben jelenik meg, egyoldalas nyomással, tehát felvágva kartertők készítésére is alkalmas. A magyar sorozat külföldre küldött példányai kivánság szerint angol, orosz vagy német címfordítással rendelhetők meg, a külföldi sorozat magyar címfordítással jelenik meg. Ha a

cikkek idegen nyelvű összefoglalója van, ezt is feltüntetik. Egyes esetekben annotációk is készülnek, vagy közlik azt, hogy hol jelent meg a cikkről referátum.

Mivel a „Gyorstájékoztató” egyik fő követelménye a gyorsaság, a cikkeket nem csoportosítják, hanem a feldolgozott folyóiratok sorrendjében közlik. Így a kiadványnak ez a része tulajdonképpen a folyóiratok folyamatosan közölt tartalomjegyzéke, a külföldön népszerű dokumentációs formának, a „current contents”-nek megfelelője. A tájékoztatókat negyedévenként kumulálódó betűrendes és szakmutató egészíti ki, lehetővé téve a szerzői vagy a téma-szerinti keresést. A „Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom” c. bibliográfiát a jövőben csak évenként kívánják kiadni, válogatott anyaggal.

A Gyorstájékoztatók lehetővé teszik a legfrissebb szakirodalom megismerését, figyelmeztetve a könyvtárosokat egy-egy olyan fontos szakmai kiadványra, vagy cikkekre, ami esetleg elkerülte volna figyelmüket. Szerencsés dolog, hogy a nem könyvtári folyóiratokból is kiválogatja azokat a cikkeket, amelyek a könyvtárral, olvasáskultúrával, népművelő-könyvtáros tevékenységgel kapcsolatosak. A külföldi könyvtári és dokumentációs folyóiratok cikkei hasznos tájékoztatást nyújtanak a magyar könyvtárosoknak arról, milyen témák foglalkoztatják a könyvtárosokat más országokban, s az eredmények megismerése útmutatásul szolgálhat saját problémáik megoldásában. A folyóiratok a KMK Szakkönyvtárban állnak az

olvasók rendelkezésére, de egy-egy cikk fordítása is igényelhető.

A magyar Gyorstájékoztatóknak külföldön is sikerük van, számos szaklap elismerőleg emlékezett meg a kiadványról. (*FID News Bulletin*, 1965. Vol. 15. No. 6., *Scientific Information Notes. National Science Foundation*. 1965. Vol. 7. No. 2. 1—19. 1., *Der Bibliothekar*, 1965. No. 5. 553—554. 1. *IFLA News Bulletin*, 1965. No. 12, *IATUL Newsletter* 1965. No. 10.) Az említett konferencia eredményeként a Szovjetunió is kiadja 1965 áprilisától hazai könyvtári és dokumentációs irodalmának kurrens tájékoztatóját a Lenin Könyvtár módszertani osztályának szerkesztésében, „Bibliotekovedenie i Bibliografija” címmel.

A gondosan szerkesztett, ötletesen tipografizált Gyorstájékoztató bizonyára hasznos segítője lesz a magyar könyvtári szakembereknek. Kívánatos, hogy a tartalmilag már kiforrott kiadvány szerkezetileg is megszilárduljon a megfelelő mutatórendszer kiépülésével s a jelenleg még technikai okokból kissé bonyolult tételszámozás egységesítésével. Nem kifogásoljuk, hogy a szakozás nem az ETO alapján, hanem a KMK egyedileg kifejlesztett, igen jól használható szakrendje szerint készül, hiszen gyakori jelenség, hogy szakbibliográfiák nem az ETO szerint csoportosítják anyagukat. A használónak egyébként sem okoz ez nehézséget, mert a szakmutató tárgyszómutató formájában készül és a szakjelzet mellőzésével utal a tételszáma.

Somkuti Gabriella

HANDBUCH DES BÜCHEREIWESENS

A wiesbadeni Otto Harrassowitz cég kiadásában 12 füzet jelent meg eddig a „Handbuch des Büchereiwesens” (Közművelődési könyvtárak kézikönyve) sorozat keretében. Az 1961-ben megindult sorozat kiadását az a fejlődés tette indokolttá, amely a közművelődési könyvtárügyben az utóbbi húsz évben nemcsak Németországban, hanem egész Európában is végberemt. A korábbi években ugyancsak a fenti kiadó adta közre két kiadványban a tudományos könyvtárak alapvető kézikönyvét, a „Handbuch des Bibliothekswesens”-t, melyet előbb Friedrich Mielkau, majd Georg Leyh szerkesztett. E nagyhírű kiadvány ismeretében az új sorozat is megérdemli a figyelmet.

A sorozat két kötete párhuzamosan megjelenő füzetekből tevődik össze. A párhuzamos megjelentetést az az igény tette szükségessé, hogy egyidőben álljanak

rendelkezésre a könyvtárak történetével és belső üzemtanával foglalkozó füzetek. Az első kötet eddig megjelent részében találjuk — dr. Rudolf Joerden hamburgi könyvtárigazgató bevezetője után — dr. Wilhelm Shuster összefoglalását a közművelődési könyvtárak jellegéről és feladatairól. Itt kapott helyet továbbá a közművelődési könyvtártípus történeti kialakulásának ábrázolása dr. Johannes Langfeldt tollából. Ez a történeti összefoglalás annyira részletező, hogy a szerző figyelme olyan mellékagra is kiterjed, mint pl. a kávéházi olvasás fejlődése és hatása a közművelődési könyvtárak kialakulására. A könyvtártörténeti anyag figyelmet érdemel abból a szempontból is, hogy az ún. olvasókabinétek és munkáskönyvtárak vonatkozásában a magyar fejlődés jórészt a Németországban elért eredményekre támaszkodott. Közismert

az a hatás is, amelyet a Walter Hofmann-féle irányzat a magyar közművelődési könyvtárak fejlődésére gyakorolt Szabó Ervin és Dienes László közvetítésével.

A kézikönyv második kötetében Jürgen Busch tanulmánya a könyvtárak gyakorlati ügymenetéhez ad használható irányelveket. Az állománygyarapításra és feltárássra vonatkozó tudnivalókat külön fejezetben találjuk. A könyvtárügyi jogalkotás fejlődéséről Gustav Rottacker nyújt bő áttekintést, kár, hogy a szocialista országok közül csupán Csehszlovákia könyvtári jogszabályai kerülnek tárgyalásra. Rudolf Joerden összefoglalása a városok könyvtárügyéről egyrészt azért tarthat számot nagy érdeklődésre, mert a szerző európai híró szaktekintélye a kérdésnek és hosszú évek óta irányítója a kontinens egyik legjobban szervezett városi könyvtárhálózatának (Öffentliche Bücherhallen, Hamburg), másrészt azért, mert a közelmúltban hazánkban lezajlott felmérések és tanácskozások során a városok könyvtári ellátottságának kérdései a könyvtárügy és a távlati fejlesztés homlokterébe kerültek. A második kötet további fejezeteiben a falusi könyv-

tárügy kérdéseivel, az egyházak kezelésében levő közművelődési jellegű könyvtárak szervezeti és működési problémáival ismerkedhet meg az olvasó. Kisebbségi tanulmányok foglalkoznak az ifjúsági könyvtárak, mozgó könyvtárak, kórházi könyvtárak stb. speciális kérdéseivel, átfogó képet kaphat az érdeklődő továbbá a német nyelvterület (Ausztria, Svájc) közművelődési könyvtárainak történetéről és jelenlegi helyzetéről is. Martin Thilo az NDK könyvtárügyi fejlődését ismerteti, sajnos ez a tanulmány az eredmények elismerése mellett erősen magán viseli a napi politika jegyeit is, pl. a szerző közvetlenül az SBZ (Sowjetische Besatzungszone) elnevezést használja.

A sorozat, bár még nem teljes, elsősorban a könyvtári kutatómunkával foglalkozók és a külföldi könyvtárügy iránt érdeklődők számára nyújthat bőséges, sokszor forrásjellegű anyagot, nem nélkülözhető továbbá a felsőfokú könyvtárosképzésben sem. Hangsúlyoznom kell azonban azt is, hogy tanulmányozása megfelelő kritikai érettséget igényel.

Mezei György

BIBLIOGRÁFIÁK

SÁNDOR ISTVÁN: A MAGYAR NÉPRAJZTUDOMÁNY BIBLIOGRÁFIÁJA 1945—1954

A felszabadulás első évétől gyűjti össze a bibliográfia egy évtized néprajzi irodalmát. A 45-ös év a magyar néprajztudomány történetében is sorsforduló. A néprajztudomány előtti lehetőség nyílik Gyórfy István eszméinek megvalósítására, gyakorlati, az ország gazdasági és kulturális életét támogató tudománnyá válhat.

A bibliográfia több, mint hatezer adata nyomán feltáruul előttünk a néprajztudomány egy évtizedes fejlődése, kirajzolódik az erővonalak, meglevenedik a különféle csoportok közötti küzdelem.

Sándor István a bibliográfia összeállításakor teljességre törekedett. A magyar nyelven megjelent könyvek és cikkek mellett az országhatárokon kívül élő magyarságra és a hazánkban élő kisebbségekre vonatkozó idegen nyelvű irodalmat is felsorolja. A magyar kutatók más népekre vonatkozó művei és a külföldi szakemberek magyarul megjelent írásai is helyet kaptak. Az anyag elrendezésénél

Sándor István abból indult ki, hogy a kutatók egy-egy téma iránt érdeklődnek, s ennek megfelelően tárgykörök szerint csoportosította az anyagot. A főcsoportokon belül többszáz alcsoport könnyíti meg a tájékozódást. Az olyan írásokat, amelyek több helyre is besorolhatók, alapos körültekintés és mérlegelés után sorolta ide, vagy oda, és a többi helyeket utalással látta el.

A gyűjtemény egy évtized könyvtermésén kívül közel ötszáz folyóirat és napilap néprajzi vonatkozású írásait is feldolgozza. A bibliográfiát a tartalommutató, amely egyúttal az anyag csoportosításának a vázlata is, és a bevezető rövidített idegen nyelvű szövegei egészítik ki, ezzel a bibliográfia a néprajztudomány nemzetközi vérkeringésébe bekapcsolódhat.

Sándor István munkája izzig-vérig korszerű, a keleti és nyugati néprajzi és bibliográfiai tudományok eredményeire épül. A néprajzkutatók mellett, akik szá-

mára a legfontosabb segédkönyv, az összes humán tudomány munkásai számára nélkülözhetetlen forrásmunka. A korábban megjelent néprajzi bibliográfiáktól nemcsak abban különbözik, hogy gazdagabb, hanem elsősorban abban, hogy Sándor István a néprajztudomány mögött a teremtő embert is látja, amint erre

a könyv elejére tett széles perspektívát sejtető idézetei is utalnak, és ezért bibliográfiája a legjobb magyar segédkönyv azok számára, akik a néprajztudományon keresztül akarnak eljutni az emberig. (Akadémiai, 463 l. 80 Ft)

Bá c s k a i B. S á n d o r

A MAGYAR ORVOSI BIBLIOGRÁFIA SOROZATÁNAK ÚJ KÖTETEI*

A jól ismert sorozat 17. 18. és 19. kötete újabb imponáló bibliográfiai adatmennyiséggel — 7026 tétellel — könnyíti meg a kutatók és ezzel egyben a könyvtárosok munkáját is. Ilyen nagy számú kötet megjelenése lehetőséget ad arra, hogy a vállalkozás nagyságát és hasznát már felmérhessük. Ahol az intézeti orvoskutatók ismerik szűkebb szakmájuk bibliográfiai kötetét, igen nagy haszonnal forgatják, amint erről e sorok írója maga is meggyőződött. Sokan viszont nem ismerik ezt az értékes sorozatot, ezért nagyobb propagandára, publicitásra és elismerésre lenne szükség.

A sorozat szerkesztési elve sem tartalmi, sem formai szempontból nem változott. Ugyanúgy megtalálhatjuk az egyes kötetekben a névmutatót, a folyóirat-rövidítések feloldását. Sajnos ugyanilyen következetességgel maradt hű a szerkesztőség a korábban megemlített hiányosságokhoz is. Például továbbra is hiányzik a tárgymutató, és nem teljesült az az óhaj, hogy az egyes fejezetek címszavait idegen nyelven is közöljék. (Hiszen a bibliográfia egyik célja a magyar tudomány külföldi elismertetése és népszerűsítése lehetne.)

Valószínűleg nyomdatechnikai okokra kell visszavezetnünk azt a hibát, hogy a legutóbbi három kötet címlapjának és borítójának tipográfiája nem egységes, sőt a kiadvány formája is megváltozott.

A traumatológiai, orthopédiai és plasztikai sebészeti címanyag helyes megmondolás alapján került egy kötetbe, mert e tudományágak közös határterületeik folytán közös szakfolyóiratokkal is ren-

delkeznek. Mivel a traumatológia aránylag új és komplex tudomány, melynek nincs világos, körülhatárolt definíciója, általános részében — igen helyesen — mindent felölel a balesetelhárítástól a kártalanításig, a mentőszolgálattól az elsősegélynyújtásig. A részletes traumatológia c. fejezet testtájanként osztja fel a tudományágat. Az orthopaediai fejezet külön értéke, hogy a műszertechnikával, a műanyagokkal is bőven foglalkozik. A plasztikai sebészet az utolsó évtizedben vívta ki önállóságát és egyre növekvő tudományos és társadalmi súlyát, melyet az is mutat, hogy az utolsó esztendőkből lényegesen több közleményt regisztrál, mint az első 10—12 évből.

A kórbonctani kötet anyagának válogatása az eddigiekénél is nehezebb problémát jelentett, hiszen ez a tudományág az orvostudomány minden területével valamilyen kapcsolatban áll. Talán ez az úgyszólván korlátlan anyag teszi vitathatóvá az előzőben magyarázott válogatási elveket. Az összeállító ugyanis az átfedési területeken csak azokat a tételeket vette fel, amelyeket magyar kórboncnokok írtak, még akkor is, ha nem közvetlenül kórbonctani témájuk van. Az így is 3111 tételt tartalmazó bibliográfiában egy-egy címet lehetőleg csak a legfontosabb szakba osztottak be.

Az igazságügyi orvostani kötet a cím szűk meghatározása mellett az orvosszakértői, társadalombiztosítási, jogi és kriminalisztikai határterületeket is felöleli. Ezért sajnálatos, hogy a szokásosnál kisebb példányszámban jelent meg, holott az orvosi könyvtáron kívül a jogi, rendőri és társadalombiztosítási könyvtárakban is helye volna.

Befejezésül itt is fel kell hívnunk a könyvtárosok figyelmét arra, hogy az 1960 után megjelent szakközleményeket a Magyar Orvosi Bibliográfia negyedévenként megjelenő kötetekben találhatóják meg.

dr. Faragó Lászlóné

*Magyar traumatológiai, orthopédiai és plasztikai sebészeti bibliográfia (1945—1960). Összeáll. Lénárt György. OOK—DK, IV, 395 l. Magyar kórbonctani bibliográfia (1945—1960). Összeáll. Juhász Jenő. OOK—DK, V, [2], 407 l.

Magyar igazságügyi orvostani bibliográfia (1945—1960). Összeáll. Juhász Jenő. OOK—DK, 110 l.

Könyvtári kiadványok

AZ EGYSÉGES intézményként működő Vasvári Járási Könyvtár és Művelődési Ház az Októberi Szocialista Forradalom évfordulója alkalmából műsortanácsadót bocsátott közre, amely a rendezvényekhez rövid módszertani útmutatást nyújt, közli a felhasználható irodalmi művek (versek, prózai írások, színművek és zeneművek) jegyzékét és azoknak a könyvtári köteteknek a címadatait, amelyekben a javasolt művek megtalálhatók. Az intézmény hasonló műsortanácsadók rendszeres kiadását tervezi.

VAS megye irodalmának kurrens bibliográfiáját közli rendszeresen a Vasi Szemle című folyóirat. A Berzsenyi Dániel Könyvtár gondozásában készült irodalomjegyzék az önálló kiadványokat, valamint az időszakos kiadványok és gyűjteményes munkák Vas megyére vonatkozó közleményeit tárja fel. A jegyzék anyagát különlenyomatban a könyvtár közreadja Bibliográfiai Füzetek sorozatában is.

A MEZŐKÖVESDI Járási Könyvtár és a járási művelődési ház havonként közlésű műsorfüzetben közli a két intézmény programját és az egyes előadások, rendezvények kapcsán ajánlható könyvek jegyzékét.

KÜLFÖLDÖN megjelent történelemtudományi, valamint jogtudományi művek

bibliográfiájának újabb számaint bocsátotta közre az Országgyűlési Könyvtár. A két jegyzék anyagát főként nemzeti bibliográfiákból állították össze. A történelemtudományi bibliográfia az 1964. év utolsó negyedében, a jogtudományi az 1965. év első negyedében beérkezett anyagot tárja fel.

A NEVELÉSTUDOMÁNYI Tájékoztató 81. száma ismerteti az Országos Pedagógiai Könyvtárba 1964. július 1.—szeptember 30. között beérkezett külföldi pedagógiai folyóiratok fontosabb cikkeit és a pedagógiai dokumentumokat. A könyvés dokumentációs anyaghoz a budapesti pedagógusok személyesen, a vidékiek pedig a területi közművelődési könyvtár közvetítésével juthatnak hozzá.

AZ ISKOLAI tananyag kiegészítésére és a tanultak elmélyítésére alkalmas művek ajánló bibliográfiáit sorozatban adta ki Jászberényben a Járási Könyvtár gyermekrészlege. A róplapok tantárgyanként csoportosítva sorolják fel az ajánlott könyvek címadatait.

EGYETEMI Lélektani Lapszemle címmel, a hallgatók tudományos diákköri munkájával készítik a fontosabb külföldi szakfolyóiratok repertóriumát az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Egyelőre a magyar könyvtárakban meglevő külföldi lélektani folyóiratokat dolgozzák fel.

AZ AGRÁRTUDOMÁNYI Egyetem Könyvtárának hetenként megjelenő tájékoztatója külföldi mezőgazdasági folyóiratok szemléjét, egyes periodikák alaposabb ismertetését és a könyvtár gyarapodási jegyzékét tartalmazza.

FÉMFELÜLETEK finommegmunkálása címmel ajánló bibliográfiát adott ki az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ. A kiadvány a tudomány és technika újdonságai-sorozatban jelent meg, és a témával kapcsolatos — az OMKDK-ban megtalálható — külföldi folyóiratcikkek fordítások címadatait, valamint rövid ismertetését tartalmazza.

A PÉCSI Orvostudományi Egyetem Könyvtára, tanszéki könyvtárai és a Baranya megyei orvosi könyvtárhálózat részére 1965. évre megrendelt külföldi folyóiratok lelőhelyjegyzékét adta ki a Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtára. A jegyzék 853 folyóirat adatait tartalmazza.

A GYERMEKKÖNYVTÁRAK olvasói számára útmutatót adott ki a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. A kis füzet a katalógusok használatát ismerteti meg a gyermekekkel.

A KARI és tanszéki könyvtárak devizás könyvbeszerzésének alakulásával foglalkozik a Budapesti Egyetemi Könyvtár kiadványainak 25. füzeté. 1954-től kezdve a Központi Könyvtár gazdálkodik a külföldi könyv- és folyóiratrendelésekre fordítható devizakerettel a karközi bizottság ellenőrzése és közreműködése mellett.

Bemutatjuk a Kővágóörsi Körzeti Könyvtár újságolvasóját (felső képünk) és felnőtt olvasóját. (MTI Foto-Kovács Sándor felv.) (A könyvtár megnyitásáról szóló híradást l. előző számunkban.)

Ára: 4,— Ft

*Diákok a közelmúltban felavatott Kővágóörsi Körzeti Könyvtár épülete előtt.
(MTI Foto — Kovács Sándor felv.)*

„INDEX” 25449

KÖNYVTÁROS

TARTALOMJEGYZÉK AZ 1965. ÉVRE (XV. ÉVFOLYAM)

I. KÖNYVTÁRÜGY

1. A KÖNYVTÁRÜGY ÁLLAMI ÉS TÁRSADALMI IRÁNYÍTÁSA

BÓGEL JÓZSEF: Az analfabétizmus elleni küzdelem	155	Nemzetközi módszertani konferencia Budapesten (Szilágyi Tibor)	59
KISS ISTVÁN: Az ideológiai helyzet és könyvtáraink	251	A szocialista országok könyvtárépítési szakértőinek varsói konferenciája (dr. Tombor Tibor)	712
Milyen alapokra építjük az új ötéves tervet?	699		
SALLAI ISTVÁN: Könyvtár a művelődési házban	520	<i>Könyvbarát-mozgalom</i>	
SEBESTYÉN GÉZA: Húsz év a mérlegen	187	Könyvbarát sorsjáték Győr megyében (Mezei György)	19
SZÖLLŐSI GYULA: A művelődési otthon és a könyvtár	8	MARKÓ JÓZSEF: A könyvbarát-mozgalom Nagyrédén	14
VERSEGGI GYÖRGY: A tanácsai és szakszervezeti könyvtárak együttműködésének tapasztalatai	397	PÁL ERNŐ: Könyvbarát-kör a könyvbarát-mozgalom szolgálatában	16
Vita után	379	Társadalmi munka a könyvtárban (Sz. Szabó László)	23
A Magyar Könyvtárosok Egyesületének (Szabó Ervin Kör) hírei — 89, 191, 450, 526,	733	VARGA SÁNDOR: A könyvbarát-mozgalomról könyvterjesztő szemmel	190
Pályázatok — — — — — 28, 90, 207,	212		

Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács

KOVÁCS MÁTÉ: Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács eddigi munkája és további feladatai	315
Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács munkájáról (Rácz Aranka)	721
A vidéki szakemberek szakirodalmi ellátásának kérdése az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács előtt (Rácz Aranka)	258

Nemzetközi konferenciák

Az IFLA 31. közgyűlése (dr. Székely Sándor)	589
Nemzetközi könyvtárügyi konferenciák	191

Könyvtárosképzés, továbbképzés

A községi és szakszervezeti könyvtárosok 1965. évi továbbképzése (Vadász Ferencné)	70
MÓNUS IMRE: Mit olvasnak a fiatal könyvtárosok	85

Személyi ügyek, hírek, kitüntetések

[AGÁRDY DEZSŐ] Fél évszázad a könyvtár szolgálatában (Dr. Tóth Ervin)	531
[FRÜLICH SÁMUEL] 55 éve könyvek között (Sz. E.)	723
DR. WEGER IMRE (1915–1965). (Darabos Pál)	143
Kitüntetések	257, 643
Kiváló népművelők	575

2. KÖNYVTÁRFAJTÁK

TUDOMÁNYOS ÉS SZAKKÖNYVTÁRAK

ANKÉ a műszaki szakkönyvtárakról Vas megyében	402	DR. KOVACSICS JÓZSEF—DUX ERIKNÉ: Vita a tudományos könyvtárak statisztikájáról	192
CSÜRY ISTVÁN: Vita a tudományos könyvtárak statisztikájáról	67	DR. LÁNG IMRE: A tudományos és szakkönyvtári gyűjtőkori kódex munkálatai	516
Felhívás tapasztalatcsere anyag közlésére Gazdátlanok-e a vidéki műszaki könyvtárak? (Terebessy Ákos)	208	DR. MÓRA LÁSZLÓ: A műszaki könyvtárhálózatok együttműködése	323
GERGELY ISTVÁN—TAKÁCS MIKLÓS: A műszaki könyvellátás Vas megyében	124	A Műszaki Egyetem Könyvtárának tízezeredik olvasója (F. E.)	31
Gyors tájékoztatás a folyóiratcikkekről vidéki szakembereknek (Bányai Mária) — (Könyvtárosok írják)	404	Nagy könyvtárak nyári nyitvatartása	477
		PACSAI LÁSZLÓ: Több segítséget a műszaki könyvtáraknak!	401
		Tudományos és szakkönyvtárosok tanácskozása (K. S.)	22

VEGH LÁSZLÓNÉ: A szakkönyvtárak szerepe a szakmunkások és ipari tanulók műszaki tájékoztatásában — — — — — 714
A vidéki műszaki könyvtárakért (Pacsai László) (Könyvtárosok írják) — — — — — 25

KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK

GERŐ ZSOLTNÉ — SZILÁGYI TIBOR: A zene a közművelődési könyvtárban — — — — — 708
Kirándulás a magyarországi könyvtári világba — — — — — 281
SALLAI ISTVÁN: A városok közművelődési könyvtárainak funkció rendszere — — — — — 635
A tanácsi és szakszervezeti közművelődési könyvtárak és könyvkölcsönzők 1964. évi adatai — — — — — 409

MEGYEI KÖNYVTÁRAK

Jöttünk, láttunk... (A Pécsi Megyei Könyvtár vezetői kollektívája) — — — — — 658
Olvasói szemmel a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárról (Cselényi Gyöngyi) — — — — — 334
Toglatatról neveztek el a Kaposvári Megyei Könyvtárat — — — — — 123
Egy VB-ülés után... (Tóth Gyula) (Könyvtárosok írják) — — — — — 275

JÁRÁSI KÖNYVTÁRAK

GUBA BÉLA: Nehézségek a járási és községi könyvtárak kapcsolatában — — — — — 10
Látogatás Somogy megyében (Mátyás Kálmáné) (Könyvtárosok írják) — — — — — 609
DR. SZABÓ ERNŐ: Kiskunhalason és vidékén — — — — — 262

VÁROSI KÖNYVTÁRAK

BOZÓKY ÉVA: Egy fővárosi kerület könyvtárligye — — — — — 126
Miskolci eredmények — miskolci gondok (Kordos László) (Könyvtárosok írják) — — — — — 339
A miskolci városi könyvtár 26. létesítménye, a libresszó — — — — — 31
Az oroszlanlyi könyvtárak együttműködésének kezdetei (Haraszi Mihály) (Könyvtárosok írják) — — — — — 338
SALLAI ISTVÁN: A városok közművelődési könyvtárainak funkció rendszere — — — — — 635
15 éves az angyalföldi József Attila téri könyvtár (Sugár Ágnes) (Könyvtárosok írják) — — — — — 24
DR. SZABÓ ERNŐ: Egy hajdúvárosi könyvtári problémái — — — — — 80
Erőteljesebb városi könyvtárpolitikát! (Tóth Józsefné) — — — — — 134
Városi könyvtárpolitikát? (Orosz Mihály) (Könyvtárosok írják) — — — — — 406

KÖZSÉGI KÖNYVTÁRAK

Emlékkönyvtárak? — — — — — 454
Eredmények és gondok egy falusi könyvtárban (Reóthy Ferenc) (Könyvtárosok írják) — — — — — 146
Egy hét munkája a községi könyvtárban (Balogh Regina) (Könyvtárosok írják) — — — — — 26
Hogyan gondoskodik a Marcalli Járási Tanács a könyvtárakról (Ress Zoltán) — — — — — 29
Igy volt — Baranyában — így van. Idézetek a pécsi könyvtári híradókból — — — — — 321

A járás első kitüntetett könyvtárosa [MIHÁLY SÁNDOR] (Bardócz Antal) (Könyvtárosok írják) — — — — — 723
JOZSA DENES PIROSKA: Könyvtári körzetek Baranyában — — — — — 523
Két szekrénnel is lehet... (Kovács László) (Könyvtárosok írják) — — — — — 276
Kísérlet a községi könyvtárak és az iskolai oktatás kapcsolatának továbbfejlesztésére Nógrád megyében (Horváth István) (Könyvtárosok írják) — — — — — 652
Könyvtárvatás Kiskunmajsán (Zvara Pál) (Könyvtárosok írják) — — — — — 209
Körzeti könyvtárvatás Kővágóörsön (S. I.) — — — — — 650
Egy községi könyvtár a fejlődés új szakaszában (pr) — — — — — 133
Egy községi tanács vezetői a könyvtárról (Bardócz Antal) — — — — — 254
Látogassanak el mások is a Szuhai Községi Könyvtárba (Bardócz Antal) (Könyvtárosok írják) — — — — — 337
Levél a hat négyzetméteres könyvtárról (Uricska István) — — — — — 211
Milyen segítséget nyújt munkámhoz a Könyvtáros? (Albert Antal) (Könyvtárosok írják) — — — — — 607
„Mint egy maszek boltos” (Wesniczky Antal) (Könyvtárosok írják) — — — — — 722
Nálunk a tanítás és az ismeretterjesztés egyaránt a rendszeres olvasásra szoktat (Albert Antal) (Könyvtárosok írják) — — — — — 147
Nem futja a munkaidőből (Wesniczky Antal) (Könyvtárosok írják) — — — — — 28
SZABÓ GYULA: Hogyan működik Borsod megye első körzeti könyvtára? — — — — — 581
15 év az olvasók szolgálatában (Rác Pál) — — — — — 195
TÓTH DEZSŐ: Körzeti könyvtár a gyakorlatban — — — — — 256
Új könyvtár Maglódon (Sz. S.) — — — — — 30

SZAKSZERVEZETI KÖNYVTÁRAK

CSAPÓ EDIT: Látogatás a Malomgépgyár könyvtárban — — — — — 590
KISS GY. JÁNOS: Vezetők, könyvek, könyvtárosok — — — — — 443
Könyvtári munka a budapesti HÉV-nél (dr. Rohodi Lászlóné) (Könyvtárosok írják) — — — — — 88
Már nemcsak a kiállítás szép — — — — — 736
Megnyitottuk az ajtókat. Egy szakszervezeti könyvtár a kerület jobb ellátásáért (Kiss Gy. János) — — — — — 715
A szakszervezeti könyvtár a mozgalom intézménye (Simay Norbert, Pécsy György, Tóser Andrásné, Egyed Anna) — — — — — 200, 203, 204, 205, 206
Újból az ügyműközkről (Magyar András) (Könyvtárosok írják) — — — — — 405
„Vezetők, könyvek, könyvtárosok” (Fekete László) (Könyvtárosok írják) — — — — — 608

ISKOLAI ÉS GYERMEKKÖNYVTÁRAK

BENKŐNÉ BARTHA ILONA: Zenés beszélgetés Bartók Béláról — — — — — 594
Gyermekkönyvtáros napok, 1965. — — — — — 710
SZEBENI GYÖZÖ: A kis általános iskolák könyvtárainak átszervezése Borsod megyében — — — — — 449
VARGHA BALÁZS: A gyermekkönyvtárak „felnőttetése” — — — — — 6
VARGHA BALÁZS: Gyermekkönyvtári módszertani feladatok a megyékben — — — — — 571
VARGHA BALÁZS: Kétféle statisztika a gyerekek olvasásáról — — — — — 460

VOLLMUTH FRIGYESNÉ: Olvasóim — és a Bölcs Bagoly könyvek — — — —	421
Gyermekkönyvhét (Pápayné Kemenczey Judit — B. E.) — — — — —	419
Iskola és olvasás (pr) — — — — —	519
JANCOVICS KLÁRA: Fegyelmelés a gyermekkönyvtárban — — — — —	148
KIRSCHNER MÁRTON: A kisebb általános iskolák tanulói könyvtárának át-szervezése Csongrád megyében — — — — —	392
Mi a kódex és miért olyan értékes? Vizsgázott „könyvtárőrök” a szegedi gyermekkönyvtárban (Sáráné Lukácsy Sarolta) — — — — —	278

EGYÉB KÖNYVTÁRAK

A beteg és a könyvtár (Egresi István) (Könyvtárosok írják) — — — — —	210
--	-----

GERGELY ISTVÁN — TAKÁCS MIKLÓS: Hogyan vált be az első hírlapolvasó? — — — — —	61
Hírlapolvasó Győrött (M. Gy.) — — — — —	477
Hol tartanak a hírlapolvasók? Ankét Székesfehérváron (Iszlai Zoltán) — — — — —	645
D. JÁMBOR MÁRIA: Egy éves a budapesti zenei közművelődési könyvtár — — — — —	446

KÜLFÖLDI KÖNYVTÁRAK

Az iskolai könyvtárügy rendezése Csehszlovákiában — — — — —	503
JOÓS FERENC: Egy londoni könyvtárban Lebontás veszélye fenyegeti a londoni Marx-Emlékkönyvtárat (K. L.) — — — — —	398
PETROVAY ISTVÁN: Angol könyvtárakban — — — — —	63
Propaganda tevékenység a prágai városi könyvtárban (K. Zs.) — — — — —	639
	161

3. KÖNYVTÁRSZERVEZÉS, KÖNYVTÁRIGAZGATÁS

BÁLINT ISTVÁN: A könyvtárak működési feltételeinek javulása Szolnok megyében — — — — —	583
Észrevétel (Csongor Rózsa) — — — — —	156
FENYES MIKLÓS: A pécsi könyvtárközi bizottság munkája — — — — —	327

KATSÁNYI SÁNDOR: A Veszprém megyei együttműködési tanács — — — — —	587
A könyvtárosok pótszabadsága (Kérdezz-felelek) 159, — — — — —	285
A Szolnok megyei Néplap címére (pr) — — — — —	479
Tudatformálás és takarékoság — — — — —	478

4. ÁLLOMÁNY, FELDOLGOZÁS

Az állományellenőrzésről (Dr. Szabó István) (Könyvtárosok írják) — — — — —	339
BABICZKY BÉLA: A nyelvészet és az irodalom szakok összevonása az ETO-ban — — — — —	131
Csak passziánszozók? (Bárdos Ferenc) (Könyvtárosok írják) — — — — —	407
A folyóiratbeszerzés nehézségei (Orosz Mihály) — — — — —	273
A főlőpéldányok begyűjtésének befejezése (K. I.) — — — — —	280
GERÓ GYULA: Képes osztólapokat adott ki a Szabó Ervin Könyvtár — — — — —	588
Hogyan vált be a veszpremi kötetkatalógus? (Tolnai Valéria) — — — — —	719
KISS JENŐ: Megkérdeztük az Új Könyvek szerkesztőjét és kiadóját — — — — —	394
KISS JENŐ: Megkérdeztük a Könyvtár-ellátó vezetőjét — — — — —	456
A könyv megbecsülése (Kovács László) (Könyvtárosok írják) — — — — —	721
A könyvállomány gyarapítása a községi könyvtárakban (Iszlai Zoltán, Fodor András, Szenté Ferenc) 264, 267, — — — — —	271
Még egyszer a folyóiratbeszerzés (Ugry Jenő) — — — — —	20
A megyei könyvtárak nyomtatott katalógusai (Zsembery Anna) — — — — —	546
Néprajzi művek a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár négy kerületi könyvtárában (Gereben Ferenc) — — — — —	605

ORVOS MÁRIA: Központi segítség a katalógusok szerkesztéséhez Pest megyében — — — — —	326
Sokfajta katalógus a zártpolcos rendszer hátrányai ellen (Papp Attila) (Könyvtárosok írják) — — — — —	404
A szakszervezeti könyvtárak feldolgozó munkája (Szilágyi Ferencné) (Könyvtárosok írják) — — — — —	463
Szükség van-e a kötetkatalógusokra? (Takács Miklós) — — — — —	718
Az Új Könyvek használata a könyvtári munkában (I. Z.) — — — — —	41
VARSÁNYI ENDRENE: A feldolgozó munka időszerű kérdései a közművelődési könyvtárakban — — — — —	129
<i>A könyvtári nyilvántartások egyszerűsítése</i>	
Egyszerűen, de ne kezdetlegesen! (Krajevsky Gizella) — — — — —	527
Hogyan csinálják az „Építők” könyvtárhálózatában? (Farkas Tibor) — — — — —	331
Megtakarítások egyszerűsítésekből a miskolci egyetemi könyvtárban (Zsidai József) — — — — —	158
Óvatosabban egyszerűsítsünk! (Pacsai László) — — — — —	530
RÁCZ ARANKA: A könyvtári ügyvitel egyszerűsítése és az állományvédelem Új állománynyilvántartást! (Mónus Imre) — — — — —	451
	329

5. KÖNYVTÁRHASZNÁLAT, OLVASÓSZOLGÁLAT

ARATÓ ANTAL: Az olvasók elmaradásának okairól — — — — —	144
ARNÓTH KÁROLY: A szocialista brigádok és az olvasás — — — — —	507

Asztaltársaság a könyvtárban (Dr. Zoltán Zoltán) — — — — —	349
BÉKÉS GYÖRGY: A könyvtárak politikai ismeretterjesztő munkája a hatvani járásban — — — — —	389

Bibliográfiai és könyvtárhasználati tájékoztatást az iskolában! (Kuchta Gyula) (Könyvtárosok írják) — — — — —	653	Mit olvasnak a termelőszövetkezeti tagok Besenyőtelken? (Rátkai István) — — — — —	675
DR. BOT GYÖRGYNE: A könyvtárközi kölcsönzés időszerű kérdéseiről — — — — —	380	OROSZ MIHÁLY: A Váci Járásí Könyvtár kölcsönzési rendszere — — — — —	592
A debreceni ipari tanulók legkedvesebb olvasmányai (Varga Imre) (A Könyvtárosok pályázata) — — — — —	171	A Pécsi Megyei Könyvtár olvasószolgálat (Dán Krisztina—Bikfalvy Péter) — — — — —	543
Felmérés ürügyén (Guba Béla) — — — — —	676	Szabadpólc a községi és a szakszervezeti könyvtárakban (Doszlop Miklós, Gódor Lajosné, Horváth Andrásné) 71, 76, 78, — — — — —	79
Fiatalok könyvbarát-körrel a Székesfehérvári Megyei Könyvtárban (Gévay Agnes) (Könyvtárosok írják) — — — — —	541	A tájékoztatás lehetőségei és segédesszéi a községi és szakszervezeti könyvtárakban (Bóday Pál, Balogh Ferenc, Mónus Imre, Tóth Gyula) — — — — — (Továbbképzés). — — — — — 136, 139, 140, — — — — —	141
Helytörténeti pályázatok és a könyvtár (Papp Attila) (Könyvtárosok írják) — — — — —	653	Tájékoztató munka a Debreceni Megyei Könyvtárban (Sárdy Péter) — — — — —	655
ISZLAI ZOLTÁN: A 20 év kiváló alkotásainak olvasottsága — — — — —	481	TÁNCZOS ISTVÁNNÉ: Olvasóvá nevelés a klubban — — — — —	576
Megalakult a KISZ központi ifjúsági olvasószolgálat — — — — —	385	UGHY JENŐ: Mit olvas a falvak lakossága. Az olvasmányok kiválasztása a könyvtárban és a könyvtáron kívül — — — — —	386
A mezőgazdasági könyvek olvasása (Bertók László) (Könyvtárosok írják) — — — — —	88		
MIKÓ ZOLTÁN: Fiatal olvasók klubjai — művelődési körök — — — — —	3		

6. PROPAGANDA

ARATÓ ANTAL: A könyvtáron kívüli propaganda hatása az előjegyzésekre — — — — —	647	Kiállítás az Agrártudományi Egyetem Könyvtárában (Wallshausen Gyula) (Könyvtárosok írják) — — — — —	465
BOZÓKY ÉVA: Írók a Tiszánál — — — — —	287	A Medicina és a televízió egészségügyi vetélkedője (Dr. Kardosné Benke Irén) — — — — —	120
Az évforduló kiadványai (Pelejtel Tibor) — — — — —	486	A mezőgazdasági könyvhónap szakíró-olvasó találkoztól? — — — — —	276
GUBA BÉLA: Mit várhatunk az író-olvasó találkoztól? — — — — —	91	Napirenden a korszerű szemléltetés (Pelejtel Tibor) — — — — —	654
Hangverseny a szakszervezeti könyvtárban (Egresi István) (Könyvtárosok írják) — — — — —	274	Új törekvések a mezőgazdasági szakirodalmi propagandában. (Szilágyi Tibor) — — — — —	277
JOB BAGY KÁROLY: Nyereség — vagy vesztesség? — — — — —	664		

7. BIBLIOGRÁFIAI MUNKA

Deák Gyula, vagy a bibliográfia szükségessége (P. L.) — — — — —	619	A bibliográfiai műhely kérdéséhez (Salai István) — — — — —	64
A bibliográfiai műhely és a közművelődési könyvtárak funkciója (Pataki Ferenc) — — — — —	259	Megint egy bibliográfia, ellenőrzés nélkül (Kiss Jenő) — — — — —	734
		A szellemi turisztika bibliográfiái (Péter László) — — — — —	290

8. KÖNYVTÁRÉPÍTÉS, BERENDEZÉS, FELSZERELÉS, TECHNIKA

Fűzés ultrahanggal (Frankl Sándorné) — — — — —	586	Szigetelés elektroizmózással (Vértesy Miklós) — — — — —	282
KORMOS SÁNDOR: A könyvtár elhelyezése művelődési otthonban — — — — —	198	A szocialista országok könyvtárépítési szakértőinek varsói konferenciája (Dr. Tombor Tibor) — — — — —	712
Műanyagkártyás könyvtári lyukkártyagépet (P. A.) — — — — —	18	Új elhelyezést kap a Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtára — — — — —	199
Német könyvtárépítések Magyarországon (Dr. Tombor Tibor) — — — — —	467	VERTESY MIKLÓS: Katalógus mikrokártyákon — — — — —	102
Összecsukható könyvvállvány (Tóthpál József) — — — — —	336	A [zalaistvándi]: zalazsentistvándi klubház (-i-) — — — — —	596
DR. PODONYI ANDRÁS: A moszkvai „Inforga 65” kiállítás — — — — —	579		
Sikerés kísérlet a könyvek műanyag-hártyás borítására (Maruszi József) (Könyvtárosok írják) — — — — —	651		

9. A KÖNYVTÁRAK TÖRTENETÉBŐL

A háromszáz éves „Posoni Kert” (Vértesy Miklós) — — — — —	160	KISFALUDY SÁNDOR javaslata „Zala vármegyének könyvtárja eránt” (-y) —	403
A katalógizálás történetéből (Vértesy Miklós) — — — — —	669	Könyvtári statisztika — 1831-ből — —	128

10. MARGÓ

30, 44, 90, 92, 161, 284, 478, 610, 611; 671; 734

11. KÖNYVTÁRI GÖRBE TÜKÖR

93, 283, 350, 411

12. HÍREK

32, 77, 94, 113, 162, 212, 213, 214, 285, 286, 352, 410, 412, 480, 532, 611, 672, 735

II. TÁJÉKOZTATÓ

1. ARCKÉPEK, TÖRTÉNETI ÉLETRAJZOK

ALDUS MANUTIUS (SziJ Rezső) — —	132	SZIJ REZSŐ: Szász Endre legújabb illusztrációi — — — — —	39
MARIA DABROWSKA (1889—1965) (Kerényi Grácia) — — — — —	487		
DANTE. Születésének 700. évfordulójára (Csányi László) — — — — —	353	<i>Interjúk</i>	
FERENCZY BÉNI hetvenöt éves (Lipták Gábor) — — — — —	355	Beszélgetés CSORBA GYÖZÖVEL (Fodor András) — — — — —	413
Irodalmunk vértanúi (Pomogáts Béla) —	163	A nemzeti önvizsgálat, a belső számvetés írója. Beszélgetés DARVAS JÓZSEFFEL (Gönczi Imre) — — — — —	219
Száz esztendeje született YEATS (L. G.)	358	Beszélgetés DÉKÁNY ANDRÁSSAL az ifjúsági regényekről (Vértesy Miklós)	166
Száz éve született RUDYARD KIPLING (Zolnay Vilmos) — — — — —	739	Beszélgetés FODOR ANDRÁS-sal (Pomogáts Béla) — — — — —	356
LOMONOSZOV (Pelejtel Tibor) — — —	294	Beszélgetés FÉJA GÉZÁ-val (Bozóky Éva) — — — — —	613
LUKÁCS GYÖRGY 80 éves — — — — —	228	Beszélgetés JOBBÁGY KÁROLY-lyal (Bozóky Éva) — — — — —	559
REXA DEZSŐ (1872—1964) (V. M.) — —	55	Beszélgetés KARSAI ELEK-kel (Varga Sándor) — — — — —	673
RÓMER FLÓRIS (Lipták Gábor) — — —	293	Beszélgetés KERESZTURY DEZSŐ-vel (Lipták Gábor) — — — — —	484
JEAN PAUL SARTRE 60 éves (B. É.) —	423		
ALBERT SCHWEITZER, a 90 éves Nobelbékedíjas (Vértesy Miklós) — — — — —	40		
SOLOHOV hatvan éves (L. O.) — — —	293		
A Nobel-díjas SOLOHOV (Pomogáts Béla) — — — — —	737		
SOLOHOV művei a nagyvilágban (Antal Miklós) — — — — —	738		

2. IRODALOMISMERET

CSÁNYI LÁSZLÓ: Egy fiatal olvasó elindítása — — — — —	416	PAUSZTOVSZKIJ, KONSZTANTYIN: Jegyzetfüzetemből — — — — —	227
Híancikk-gyártás (Kisfaludi Sándor) —	476	POMOGÁTS BÉLA: A felszabulás élménye húsz év irodalmában — — —	222
A stílus érzékletessége. ILLYES GYULA: Ingeny lakoma c. kötete kapcsán (Zolnay Vilmos) — — — — —	489	A szerb—magyar kulturális kapcsolatok múltjából (D. Gy.) — — — — —	717
Könyvek sorsa. A legrégebb magyar könyv „árleszállítás” (Varga Sándor)	741	A szocialista realizmusról — — — — —	224

3. KÖNYVEKRŐL

A húsz év irodalmából		RAB ZSUZSA: Sárkányölő (Bozóky Éva) — — — — —	686
A múlt tükrre. BERNÁTH AURÉL ön- életrajzáról. (Zolnay Vilmos) 169,	229	SIMON ISTVÁN: A virágfa árnyékában (Páldy Róbert) — — — — —	431
CSERES TIBOR: Hűdeg napok (Szappanos Balázs) — — — — —	424	Skandináv költők (Vihar Béla) — — — — —	174
FEKETE GYULA: Az orvos halála (Szappanos Balázs) — — — — —	291	Szép versek, 1964 (Tűskés Tibor) — — — — —	428
GALGÓCZI ERZSEBET: Félúton (Horváth Zsigmond) — — — — —	678	Tavaszi Magyarországon (Pomogáts Béla) — — — — —	493
Húsz év. Tanulmányok a szocialista Magyarország történetéből (Somlai Aliz)	427	TÓTH ÁRPÁD összes művei (Katona Jenő) — — — — —	107
A megnőtt élet (Szappanos Balázs)	359	A történelem futószalagán (Pomogáts Béla) — — — — —	562
NÉMETH LÁSZLÓ: Égető Eszter (Pomogáts Béla) — — — — —	98	VÁCI MIHÁLY: A zseze-madár (Könczöl Imre) — — — — —	233
SÁNTA FERENC: Húsz óra (Béládi Miklós) — — — — —	33	VERES PÉTER: Az ország útján (Páldy Róbert) — — — — —	626
SARKADI IMRE: A szökevény (Szabó József) — — — — —	620	c) TUDOMÁNYOS ÉS ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK	
CSOPORTOS KÖNYVISMERTETÉSEK, SOROZATOK		Baromfityesztés (Sz. T.) — — — — —	183
Emlékiratok, emlékezések (Gönczi Imre)	361	COLOTTI, ENZO: A náci Németország (Lékay Ottó) — — — — —	626
Gyerektükör. SOMOGYI TÓTH SÁNDOR könyve és az ifjúság problémája irodalmunkban (Szappanos Balázs) — — — — —	743	Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből (Földi Tamás) — — — — —	235
Új kézikönyvek — a filmről (Gyertyán Ervin) — — — — —	623	Elvek és utak (Kisfaludy Sándor) — — — — —	561
Kozmosz könyvek (Bozóky Éva) — — — — —	491	GILSENBACH, REINER: A szomjas föld (Csomor Tibor) — — — — —	51
LIPTÁK GÁBOR: A Balaton költészete	549	HEDERVÁRI PÉTER: Erők és energiák a Föld életében (Rubóczky István) — — — — —	52
LUKÁCSY SÁNDOR: A művészettörténet forrásai — — — — —	103	Ibn Battuta zarándokútja és vándorlásai (Kőhegyi Mihály) — — — — —	53
Négy regény fiataloknak (Vargha Balázs)	305	JÓBORÚ MAGDA: A kapitalista országok közoktatásügye 1918-tól napjainkig (B. E.) — — — — —	173
POMOGÁTS BÉLA: Írók és levelek — — — — —	36	A Kegyes Olvasóhoz. Előszavak és utószavak válogatott gyűjteménye (Csányi László) — — — — —	105
Sportkönyvek (Gerő Gyula) — — — — —	680	A Képes Krónika új kiadása (SziJ Rezső)	303
SZIJ REZSŐ Margitsziget — — — — —	615	LUKÁCSY ANDRÁS: Népek játéka (Bácskai B. Sándor) — — — — —	49
TÓBIÁS ÁRON: A regény és az élet. A lázadó embertől a Húsz óráig — — — — —	95	PASSUTH KRISZTINA: A festészet műhelyében (-o-) — — — — —	175
a) IDEOLÓGIA — POLITIKA		SELYE JÁNOS: Életünk és a stress (Kulcsár Ödön) — — — — —	51
IBARRURI, DOLORES: Az egyetlen út (Gönczi Imre) — — — — —	50	SZABÓ ANDRÁS ENDRE: Bemutatjuk a televíziót (Honti Katalin) — — — — —	53
KÁLLAI GYULA: A magyar függetlenségi mozgalom 1936–1945. (Somlai Aliz)	494	SZILÁGYI JÁNOS: Munkásosztályunk általános műveltségi helyzete 1919–1945 között (Kiss Jenő) — — — — —	363
b) SZÉPIRODALOM		SZOBOTKA TIBOR: Közönség és irodalom (Páldy Róbert) — — — — —	110
BALZAC, HONORÉ DE: César Birtoueau nagysága és bukása (Szabó József) — — — — —	108	Tájak — gondok — emberek (Páldy Róbert) — — — — —	746
BARANYI FERENC: Hazatérés (Bögel József) — — — — —	46	Televízió és népművelés (Uggy Jenő) — — — — —	110
DOSZTOJEVSKIJ: A kamasz (Szabó József) — — — — —	429	TÓBIÁS ÁRON: A mai magyar regény (Gönczi Imre) — — — — —	300
FODOR ANDRÁS: Fordul az ég (P. B.)	45	Szovjet irodalomtörténet a TOLSZTOJ EMLÉKKÖNYV-ről (Antal Miklós) — — — — —	422
Goethe válogatott művei (Katona Jenő)	301	WEIMANN, Robert: Az „Új kritika” (Lékay Ottó) — — — — —	750
HEGEDŰS ZOLTÁN: Vásárfia (L. I.) — — — — —	47	d) KÉZIKÖNYVTÁR	
HOVEYDA, FEREYDOUN: Vesztegzár (Szappanos Balázs) — — — — —	48	DR. BOGYAY GÉZA: Vállalati munkajogi kézikönyv (T. J.) — — — — —	54
ILLÉS BÉLA: Az aranyliba (Pomogáts Béla) — — — — —	685	Az Egyesült Államok története (Birkás Géza) — — — — —	236
IVANOV, VSZEVOLOD: Egy futár kalandjai (Dorogi Zsigmond) — — — — —	49	Ember és világ (Vértesy Miklós) — — — — —	687
Futó jegyzetek JUHÁSZ FERENC verseiről (Lukácsy Sándor) — — — — —	683	Erdészeti, vadászati, faipari lexikon (S. Sz. F.) — — — — —	307
KOLOZSVÁRI GRANDPIERRE EMLI: Csendes rév a háztetőn (h. zs.) — — — — —	46	1000 kérdés-felelet a technika világából (Loczka Alajos) — — — — —	179
KOSZTOLÁNYI DEZSŐ elbeszélései (Katona Jenő) — — — — —	682	Filozófiai kislexikon (Vitányi Iván) — — — — —	306
Körkép 65 (Ágh István) — — — — —	747	GUNST PÉTER — JEMNITZ JÁNOS — MÁRKUS LÁSZLÓ: Egyetemes történeti kronológia 2. kötet. 1789–1960. (Gerő Gyula) — — — — —	238
LEM, STANISLAV: Visszatérés (Vértesy Miklós) — — — — —	48	HEGEDŰS GÉZA — KÓNYA JUDIT: A magyar dráma útja (Honti Katalin) — — — — —	754
Mai lengyel elbeszélők (Lázár István) — — — — —	748	A kultúra világa 6. kötet. Matematika, fizika, kémia (Vértesy Miklós) — — — — —	236
Mai magyar költők (Lukácsy Sándor)	364		
Mérföldkő (Pomogáts Béla) — — — — —	231		
MOLTER KÁROLY: Iparkodj kisfiam! (-ts.) — — — — —	45		
NALKOWSKA, Zofia: Vallomás (Ebergényi Tibor) — — — — —	750		
PAP KÁROLY: B. városában történt (Lukácsy Sándor) — — — — —	234		
PRÉVOST, ANTOINE-FRANÇOIS: Mannon Lescaut és Des Grieux lovag története (Somlai Aliz) — — — — —	47		

A kultúra világa 8. kötet. Magyar irodalom. — A magyar nép története (Kisfaludi Sándor) — — — — —	688
LYKA KÁROLY: Kis könyv a művészetről (Lipták Gábor) — — — — —	239
A magyar irodalom története I—II. (Lukácsy Sándor) III. (Katona Jenő) IV. (Lukácsy Sándor) V. (-cs-) — — — — —	751
Magyar statisztikai zsebkönyv, 1965. (Z. V.) — — — — —	565
Magyarországi felszabadító hadműveletek 1944—1945 (Seress József) — — — — —	433
Mezőgazdasági kézikönyvek. Magyar Mezőgazdaság Zsebkönyve 10. — Kertészet és Szőlészet Zsebkönyve — Mezőgazdasági Technika Zsebkönyve 3. (Dr. Fabinyi Rudolf) — — — — —	238
Művészeti lexikon A — E (Lukácsy Sándor) — — — — —	496
PERNYE ANDRÁS: A jazz (Vitányi Iván) — — — — —	240
Rádió és televízió évkönyv (Z. V.) — — — — —	366
SZABOLCSI BENCE — TÓTH ALADÁR: Zenel lexikon I. (Vitányi Iván) — — — — —	689
A cseh és a szlovák irodalom története. SZALATNAI REZSŐ két könyve (Lukácsy Sándor) — — — — —	431
SZÁNTÓ TIBOR: A betű (Vértesy Miklós) — — — — —	753
Természettudományi lexikon 1. kötet A — C (Vértesy Miklós) — — — — —	365

e) KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM

DÉRI MIKLÓSNÉ: Az Eötvös Loránd Tudományegyetem kémiai tanszékén dolgozó kutatók olvasási és tájékoztatói szokásai és a szakirodalmi tájékoztatás iránti igényei (Dr. Fabinyi Rudolf) — — — — —	183
Az Egyetemi Könyvtár évkönyvei 2. 1964 (Futala Tibor) — — — — —	245
A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve XI. 1963 (Kiss Jenő) — — — — —	112
GERŐ ZSOLTNÉ — VARSÁNYI ENDRENÉ: A közművelődési könyvtári munka ismeretel (Mezei György) — — — — —	690
Gyorstájékoztató a könyvtártudományi irodalomról (Somkuti Gabriella) — — — — —	756
GYÖRGY JÓZSEF: A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Goethe-gyűjteménye (Dr. Scher Tibor) — — — — —	434
Handbuch des Büchereiwesens (Mezei György) — — — — —	757
Katalógus a József Attila Megyei Könyvtár könyvtárolmányáról (Gönczi Imre) — — — — —	246
KELLNER BÉLA: Módszertani munka a falusi könyvtárakban (Ebergényi Tibor) — — — — —	691
A Kisfaludy Károly Könyvtár évkönyve 1965 (Rácz Aranka) — — — — —	564
KISS JENŐ: Olvas az ország [Diafilm]. (Jenőfi M. Imre) — — — — —	693
Könyv és könyvtár. A debreceni Kosuth Lajos Tudományegyetem könyvtárának évkönyve. 4. köt. (Rácz Aranka) — — — — —	368
Könyvtárak diafilmen (-s-ő) — — — — —	113
Könyvtárosok zsebkönyve (Fülöp Géza) — — — — —	247
A londoni közművelődési könyvtárak adataira (Faragó Lászlóné) — — — — —	692
A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei 40—43. (V. M.) — — — — —	631
Mit olvassunk? 4000 háztartás könyv-olvasási adatai (Ughy Jenő) — — — — —	367
Német könyvtárjogi segédlet (Dr. Takács József) — — — — —	434
Népművelés Veszprém megyében. 1. Könyvtárak (T. M.) — — — — —	499
Az Országos Pedagógiai Könyvtár Évkönyve, 1962. (K-ő) — — — — —	498
RÓZSA GYÖRGY: A társadalomtudományi kutatás és a tudományszervezés tájékoztatósi problémái (Dr. Pataky Ernő) — — — — —	692

SALLAI ISTVÁN — SEBESTYÉN GEZA: A könyvtáros kézikönyve (Kiss Jenő) Tizenöt év a mezőgazdaság szolgálatában (-gh-) — — — — —	754 307
--	------------

f) BIBLIOGRÁFIÁK

Általános könyvjegyzék 1956 és 1957 (-rő) — — — — —	438
BATÁRI GYULA: Természettudományi, orvosi, sport, földrajzi kézikönyvek nagyobb közművelődési könyvtárak részére (Dr. Kardosné Benke Irén) — — — — —	629
A Belkereskedelmi Kutató Intézet kiadványai 1958—1963 (Tuszkau Antónia) — — — — —	55
A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája, 1842—1963 (Berza László) — — — — —	116
Brecht (Lékay Ottó) — — — — —	500
Budapest munkásmozgalmának válogatott irodalma 1919—1945 (Pálvölgyi Endre) — — — — —	694
Budapest történetének bibliográfiája 3. köt. 1686—1950. Gazdaság (Pálvölgyi Endre) — — — — —	179
Budapest történetének bibliográfiája 4. köt. 1686—1950. Társadalom (Vértesy Miklós) — — — — —	628
A csehszlovák népkönyvtári típuskatalógus (2., szépirodalmi rész) (Sallai István) — — — — —	566
CSEKEY ISTVÁN: Baranya és Pécs bibliográfiája (Péter László) — — — — —	499
A debreceni könyvtárakba járó külföldi folyóiratok jegyzéke (I. Z.) — — — — —	438
Eszaki csillagok alatt (Péter László) — — — — —	242
Felsőoktatási szakirodalmi tájékoztató (dr. Faragó Lászlóné) — — — — —	181
Felsőoktatási szakirodalmi tájékoztató B. sorozat. Társadalomtudományok (dr. Faragó Lászlóné) — — — — —	243
HEILING, JOZSEF: Nem! Nein! Net! Válogatott irodalomjegyzék a fasiszmus felett aratott győzelem 20. évfordulója alkalmából (Fekete Péterné) — — — — —	439
Az ifjúsági testnevelés magyar irodalmának bibliográfiája — — — — —	439
Jövedelem és jövedelemrészesezés a termelőszövetkezetekben (Szilágyi Tibor) — — — — —	244
Kézikönyvtár a gyermekkönyvtárakban (Pápayné Kemenczey Judit) — — — — —	308
KOZÓCSA SANDOR: A magyar irodalom bibliográfiája 1958 (Péter László) — — — — —	369
KRAJEVSKY GIZELLA — TAKÁCS MIKLÓS: Vas megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája 1777—1963 (Páidy Róbert) — — — — —	308
KULCSÁR ZSUZSANNA: Eretnék mozgalmak a XI—XIV. században (Fülöp Géza) — — — — —	311
Kurrens szakfolyóiratok Vas megye üzemi műszaki és intézményi könyvtáraiban (I. Z.) — — — — —	695
Külföldi könyvek országos gyarapodási jegyzéke (Vértesy Miklós) — — — — —	310
Lelőhely-katalógus az ideológiai képzéshez (I. Z.) — — — — —	502
Magyar belkereskedelmi szakbibliográfia 1961—1962 (T. A.) — — — — —	54
Magyar geodéziai irodalom 1498—1960 (Schmidt Edit) — — — — —	244
Magyar Könyvészet. A Magyarországon nyomtatott könyvek szakosított jegyzéke. 1945—1960. 4. kötet. Művészet-irodalom — földrajz — történelem (Vértesy Miklós) — — — — —	435
Magyar Könyvészet 1963. A magyarországi könyvek, zeneművek, térképek és hanglemezek címjegyzéke (Pálvölgyi Endre) — — — — —	436
A magyar orvosi bibliográfia sorozatának új kötetei (dr. Faragó Lászlóné) — — — — —	759
MÓRA LÁSZLÓ — VEGH FERENC: Felsőoktatási szemle repertórium (1952—1961) (V. M.) — — — — —	437
A muzsika világában (Szilágyi Tibor) — — — — —	630
Nagy Lajos emlékkönyv és bibliográfia (L. S.) — — — — —	375

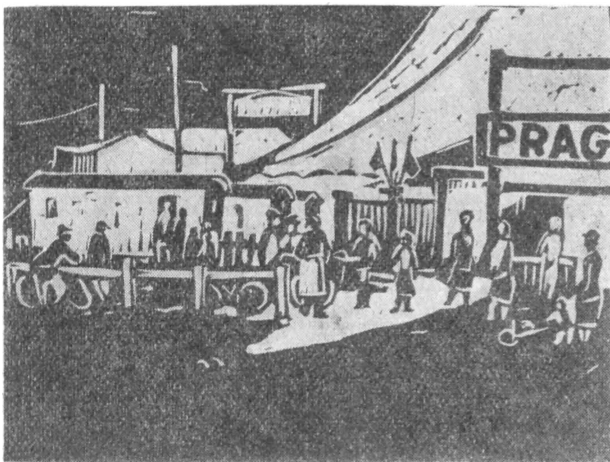
Napilapok — hetilapok — folyóiratok katalógusa I. (I. Z.) — — — — —	375	Földönjáró csillagok. 8. adás. Voltaire és a francia felvilágosodás (Ecsedy Andorné—Gáliczky Éva) — — — — —	117
Népművelők könyvei. A Kaposvári Megyei Könyvtár ajánló könyvjegyzéke népművelők számára (gh) — — — — —	182	Földönjáró csillagok. 9. adás. Goethe és kora (Ecsedy Andorné—Gáliczky Éva) — — — — —	153
A Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár mezőgazdasági kézikönyv és folyóirat jegyzéke (—i—) — — — — —	501	A földrajzi felfedezések hősei (Csomor Tibor) — — — — —	662
SÁNDOR ISTVÁN: A magyar néprajztudomány bibliográfiája 1945—1954 (Bácskai B. Sándor) — — — — —	758	A gazdasági vezetés és szervezés új módszerei a szocialista népgazdaságban (Kardosné Benke Irén) — — — — —	599
SIKLÓS ANDRÁS: Az 1918—1919. évi magyarországi forradalmak (Péter László) Sorozatok jegyzéke (G. Gy.) — — — — —	114	Híres természettudósok, orvosok (Csomor Tibor) — — — — —	729
Szabolcs-Szatmár két évtizede (Körtés Júlia) — — — — —	154	Irodalmi képeskönyv — — — — —	299
Tanácsadó a mezőgazdasági szakkönyv-állomány hasznosítására (Szilágyi Tibor) — — — — —	567	A képzőművészet története — — — — —	665
UHLMANN ALADÁR — ZIRCZ PÉTER — ZSIDAI JÓZSEF: Útmutató a bányászati irodalomhoz (—) — — — — —	374	A kommunista erkölcs (Somkuti Gabriella) — — — — —	534
Újabb orvostudományi bibliográfiák (Farragó Lászlóné) — — — — —	243	Korunk tudománya. A kibernetika (Csomor Tibor) — — — — —	535
Az UNESCO kiadványok első pót kötete (dr. F. L.) — — — — —	437	Közérdekű jogi könyvek (Dr. Takács József) — — — — —	471
Válogatás a húsz év magyar irodalmából (gh) — — — — —	309	A mezőgazdasági gépek téli javítása, karbantartása, tárolása (Barna Béláné) — — — — —	728
Vas megye irodalma (B. L.) — — — — —	695	Mit olvassunk a filmről? (Körtés Júlia) — — — — —	601
	567	Mit olvassunk a II. világháború történetéről (Csomor Tibor) — — — — —	469
		Mit olvassunk az élet keletkezéséről, az élővilág fejlődéstörténetéről és az ember származásáról? (Csomor Tibor) — — — — —	215
		Mit olvassunk Vietnamból? (Csomor Tibor) — — — — —	597
		A nagy felfedezések című televíziós műsorhoz ajánlott könyvek (Csomor Tibor) — — — — —	218
		A népesedési kérdés legújabb irodalma (Somkuti Gabriella) — — — — —	667
		50 könyv szülőknak a nevelésről (Csomor Tibor) — — — — —	118
		A pedagógia útja (Ecsedy Andorné—Gáliczky Éva) — — — — —	347
		Rádióiskola. Februártól március közepéig (Csomor Tibor) — — — — —	42
		Századunk. Televíziós történelmi dokumentumműsor-sorozat (Gáliczky Éva) 538, 602	
		A szocialista brigádok és az olvasás (Arnóth Károly) — — — — —	533
		A technika úttörői (Csomor Tibor) — — — — —	730
		Terveinkről — — — — —	341
		Tájak — gondok — emberek (Szociográfiák) (Páldy Róbert—Somkuti Gabriella) — — — — —	727
		Virágok, kertek kedvelőinek (Csomor Tibor) — — — — —	604
		Vita a népművelésről (Andrássy Mária) — — — — —	151
		Vita a realizmusról (Mitrú Ibolya) — — — — —	344
		A zenélő órák című televíziós vetélkedő műsorhoz ajánljuk (Csomor Tibor) — — — — —	43

g) KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

56, 120, 184, 248, 312, 376, 440, 504, 568, 632, 696, 760

4. KIS BIBLIOGRÁFIÁK

Az alkotóműhely című televíziós adáshoz ajánljuk (Csomor Tibor) — — — — —	346
Baráti országokba utazunk: Bulgária (Csomor Tibor) — — — — —	726
Baráti országokba utazunk: Csehszlovákia (Csomor Tibor) — — — — —	473
Baráti országokba utazunk: Lengyelország (Csomor Tibor) — — — — —	345
Baráti országokba utazunk: Német Demokratikus Köztársaság (Fekete Péterné) — — — — —	540
A Bartók évforduló megemlékezései (Andrássy Mária) — — — — —	725
Dante (Csomor Tibor) — — — — —	342
Az 1965. évi József Attila díjasok művei — — — — —	297
Az 1965. évi Kossuth-díjasok művei — — — — —	295
Az 1965. évi SZOT-díjasok művei — — — — —	343
A felszabadulási évforduló helyismereti kiadványai (Andrássy Mária) — — — — —	661
Földönjáró csillagok. 7. adás. A francia klasszicista dráma (Gáliczky Éva) — — — — —	42

A Prága-cirkusz. Lipták Pál linómetszete